

ISSN : 2228-8929 (Print)
ISSN : 2821-9678 (Online)

วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2
เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2566

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

1. เป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อสร้างพลวัตและความเป็นเลิศทางความรู้
2. เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในกลุ่มคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป
3. เป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อประชาสัมพันธ์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทความหรือข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้จะต้องผ่านการกลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ รายละเอียดและเนื้อหาที่ปรากฏถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวและความรับผิดชอบเฉพาะของผู้เขียน ไม่จำเป็นต้องตรงกับความคิดเห็นหรือเป็นความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการผู้จัดทำ

บทบรรณาธิการ

สวัสดีท่านผู้อ่าน วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ขอนำเสนอบทความที่น่าสนใจ เริ่มจากบทความแรก *กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี* โดยวรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ จากบทความดังกล่าวท่านจะได้ทราบถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ที่หลากหลาย ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ตามมาด้วยบทความ *การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก* โดยใจกาญ ยอดอานนท์ ที่จะช่วยให้ขั้นตอนการติดต่อกับงานทะเบียนเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายและสะดวกขึ้นด้วยการใช้สื่ออินโฟกราฟิก รวมถึง กิตติพนธ์ ปัทมะสนธิ และลัทธวิทย์ พวงวรินทร์ ที่ได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์การลงแขกตำขมจีน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก จังหวัดนครปฐม ไว้อย่างน่าสนใจ ใน *แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขมจีนบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม*

การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ของ ริญญภัทร์ พลิชฐกุลเวช เป็นผลงานการพัฒนารูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลให้การเบิกจ่ายทางการเงินมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปริญาญา เหล่านายอ ได้ทำการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนอัตรากำลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ใน *แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น* ศุภกร รัตนวงษ์ และคณะ เสนอแนวคิดในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไทยในปัจจุบันได้อย่างชวนติดตาม ใน *ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต* ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จะส่งผลหรือไม่ อย่างไร ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ท่านสามารถหาคำตอบได้จากงานของกิตติพนธ์ บัวเขียว และคณะ ใน *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา* ปิดท้ายด้วยบทวิจารณ์หนังสือพุทธวิภาชวิธี ของจินดา จันทรแก้ว โดย พระจาดุรงค์ อาจารย์สุโก และพระมหาสารวุธ ญาณโสภโณ ที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจพุทธวิภาชวิธีได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับสาระทางวิชาการ พร้อมแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพต่อไปจากวารสารนี้

ปรารธนา แซ่อิง

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี	
วรรณวีร์ บุญคุ้ม วิชิต อิมอาร์มย์ โรม วงศ์ประเสริฐ คณิต เขียววิชัย.....	1
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ใจกาญ ยอดอานนท์.....	13
แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขมจีน บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	
กิตติพันธ์ ปัทมะสนธิ ลัทธวิทย์ พวงวรินทร์.....	25
การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ริญญาภรณ์ พลิชฐ์กุลเวช.....	37
แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	
ปริญญา เหล่านายอ.....	51
ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต ศุภกร รัตนวงษ์ ธารทิพย์ พ่วงจัน อาทิตย์ เพิ่มเขตรกรรม.....	63
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กิตติพันธ์ บัวเขียว พลพิพัฒน์ สิงหบรรชัย วิวรรณ เชื้อจิตร ศุภกร รัตนวงษ์ ้วยวุฒิ บุญลอย.....	79
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “พุทธวิภาษวิธี” เขียนโดย จินดา จันทรแก้ว พระจาดุรงค์ อาจารย์สุโก พระมหาสราวุธ ญาณโสภโณ.....	99

กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี
Tourism Activities for Creative Learning in
the Royal Initiative Projects in Phetchaburi Province

รับบทความ	29/05/2022
แก้ไขบทความ	21/11/2022
ยอมรับบทความ	05/01/2023

วรรณวีร์ บุญคุ้ม¹ วิจิต อิมารมย์²
โรม วงศ์ประเสริฐ³ และกนิต เขียววิชัย⁴
Wannawee Boonkhum Vichit Imarom
Rome Wongprasert and Kanit Kheovichai

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลจากการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี และ 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการลงพื้นที่ศึกษา การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 20 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ผลจากการศึกษาพบว่า 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตร เช่น การสาธิตการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ พืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการเกษตร กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์น้ำ ดิน ป่าชายเลน และ

¹รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Associate Professor Dr., Lecturer, Fundamental Education, Faculty of Education Silpakorn University.
²อาจารย์ประจำ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Lecturer, Fundamental Education, Faculty of Education Silpakorn University.
³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Assistant Professor Dr., Lecturer, Fundamental Education, Faculty of Education Silpakorn University.
⁴ศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์พิเศษ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Professor Dr., Special Instructor, Fundamental Education, Faculty of Education Silpakorn University.

การผลิตพลังงานไฟฟ้ากระแสไฟฟ้า 2) แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผ่านช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้นเพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างความประทับใจ และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

คำสำคัญ: กิจกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริการเรียนรู้
อย่างสร้างสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

This paper presents the findings on tourism activity for creative learning in the Royal Initiative Projects in Phetchaburi Province. The research aimed to 1) study creative learning activities in the Royal Initiative Projects in Phetchaburi Province, and 2) find suggestions for tourism development of creative learning in the Royal Initiative Projects in Petchaburi Province. Qualitative data were collected through fieldwork, documentary analysis, and in-depth interview. Key informants of the study were 20 tourists and 5 people who were related to tourism in the area, a total of 25 people. The findings revealed that: 1) creative learning activities in the Royal Initiative Projects in Phetchaburi Province were various activities including agricultural learning activities such as economic crop, cultivation demonstration, vegetable garden, animal farms, processing of agricultural products, learning activities according to the Philosophy of Sufficiency Economy, activities to conserve natural resources and environments such as water conservation, soil conservation, mangrove forests, and electric power generation; 2) the suggestions for tourism development of creative learning in the Royal Initiative Projects were: building knowledge and understanding of safety standards in tourist attractions for tourists and communities as well as relevant officials, increasing public relations relating organizations to introduce the tourist attractions

to the tourists, especially foreign tourists through various communications channels, encouraging more learning activities and experiences for tourists in order to increase satisfaction, allowing more participation in tourism management from the communities.

Keywords: *tourism activity, tourism in the Royal Initiative Projects, creative Learning, Petchaburi Province*

บทนำ

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของไทยเป็นอย่างมาก เพราะรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีจำนวนมหาศาลก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น และเนื่องจากประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค ในการจัดการการท่องเที่ยวจึงคำนึงถึงกรอบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่องค์การการท่องเที่ยวโลกได้กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงหลัก 4 ประการคือ 1) ดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตที่ชุมชนจะมีได้ทั้งในเรื่องธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน 2) ตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น 3) การมีส่วนร่วม ของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว และ 4) การรื้อยประสานความจำเป็นต่อการพัฒนาทางเลือกของชุมชนและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (World Tourism Organization, 2003; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554: 14-15) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยมุ่งเน้นการนำนวัตกรรมมาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ นำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 1-4) สิ่งเหล่านี้ นับว่ามีความจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของไทยได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นักท่องเที่ยวต้องปรับตัวให้เข้ากับยุควิถีปกติใหม่ที่โลกพลิกผันและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผลกระทบ

ดังกล่าวข้างต้นทำให้พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับมาตรฐานและความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากการให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้ว แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุลและยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 1-2, 25-26) ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวทั้งเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน จึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องมาตรฐานและความปลอดภัยอีกด้วย

ในเชิงพื้นที่ เพชรบุรีเป็นจังหวัดสำคัญในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเชิงภูมิศาสตร์ของประเทศ เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เอื้ออำนวยให้มีการเดินทางและสามารถเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมได้โดยสะดวก ทั้งทางน้ำ ทางบก มีแหล่งทรัพยากรที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ทำให้กลุ่มจังหวัดภาคกลางเป็นศูนย์กลางการผลิตทางการเกษตร ปศุสัตว์และการประมงที่สำคัญ และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554: 4-5, 8-9) ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างนี้ เพชรบุรีนับเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ทะเล และชายหาดที่สวยงาม นอกจากนี้ เพชรบุรียังเป็นจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากถึง 22 โครงการ และหลายโครงการเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวไปแวะชมเพื่อเรียนรู้และซื้อผลิตภัณฑ์ อาทิ โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการซึ่งห้วมนตามพระราชดำริ เป็นต้น (จังหวัดเพชรบุรี, 2556 ออนไลน์)

จากข้อมูลลักษณะของพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรีและเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยรวมถึงประเทศอื่น ๆ ในโลกกำลังเผชิญกับสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งที่ผ่านมายังไม่เคยประสบปัญหานี้มาก่อน จึงควรมีการดำเนินการเพื่อรองรับการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจและรายได้ของแหล่งท่องเที่ยวไทย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้น 22 โครงการ โดยการศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลบริบทของแหล่งท่องเที่ยวและจากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยว รวม 4 พื้นที่ ได้แก่ โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาวิจัยห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการซึ่งห้วยมันตามพระราชดำริ

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี 4 แห่ง ๆ ละ 5 คน รวม 20 คน และนักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือมีประสบการณ์การด้านการท่องเที่ยว ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาทั้งสิ้น 25 คน

การทบทวนวรรณกรรมและนิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งศึกษาบริบทของพื้นที่และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการศึกษา และได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวมีหรือจัดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์

เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ตรงในกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ศึกษา เรียนรู้ มีส่วนร่วม ในกิจกรรมการท่องเที่ยว เกิดความเข้าใจ เกิดความประทับใจ เห็นคุณค่าจากการเรียนรู้ที่นำไปสู่ การประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดการสร้างผลิตภัณฑ์ และมูลค่าทาง เศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในการ อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ หมายถึง คำแนะนำหรือ ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นไปได้ต่อการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

3. การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การเรียนรู้ที่นำไปสู่การคิดสิ่งใหม่ หรือการ ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

4. วิถีปกติใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างจากอดีต ฐานชีวิตใหม่ ความปกติใหม่ ที่ทุกคนต้องปรับตัวหลังจากการเกิดโรคระบาดรุนแรงโควิด-19 ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการใช้ชีวิต

5. บริบทของพื้นที่ หมายถึง ลักษณะแวดล้อมทั้งด้านภูมิศาสตร์หรือด้านกายภาพ ลักษณะของประชาชนในชุมชน ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวของ พื้นที่ศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยคณะผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ศึกษาบริบทของแหล่ง ท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ที่เป็นที่ยุ้จักของนักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) โครงการศึกษาวิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อม แหล่งผักเป็ดอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ 3) โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง 4) โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนหาแนวทางพัฒนาการ ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งตัวแทนภาคประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสำรวจรายการทรัพยากรการท่องเที่ยว และประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีความสอดคล้องทุกข้อ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2564 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอเป็นความเรียง พร้อมภาพประกอบ

สรุปผลการวิจัย

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาวิจัยห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตร อาทิ การสาธิตการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ พืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเป็นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง ศูนย์ศึกษาวิจัยห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณป่าชายเลน และการผลิตพลังงานไฟฟ้าในและโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ

2. แนวทางพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติผ่านช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้นเพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างความประทับใจให้มากขึ้น ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัย (Standard and Safety: SHA) ในยุคที่การท่องเที่ยวยังได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ให้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่หลากหลายและนักท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในการดำรงชีวิต ทั้งในแง่การประกอบอาชีพ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ กิจกรรมการเรียนรู้ทางการเกษตร อาทิ การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ

พืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์น้ำ ดิน ป่าไม้ ป่าชายเลน การใช้กังหันลมเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ผลที่ได้จากการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ที่ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า จะต้องมีการปัจจัยดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ (Natural assets) รวมปัจจัยดึงดูดใจด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (contemporary human products) นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ทั้งวิทยากรบรรยาย รถนำชมบริเวณโครงการ ข้อมูลประชาสัมพันธ์ ที่จอดรถ ห้องน้ำไฟฟ้า น้ำประปา และยังมีของที่ระลึกไว้จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังมีร้านอาหารที่สร้างขึ้นใหม่ไว้บริการอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

ผลที่ได้จากการศึกษานี้ยังมีความสอดคล้องกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ตรง และเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ต้องอาศัยการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง สามารถก่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวได้อีกด้วย (พจนา สวนศรี, 2546: 24; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2550: 110-111)

2. ผลจากการศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยในยุควิถีปกติใหม่แก่นักท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เนื่องจากพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งอยู่ใกล้ที่ตั้งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวและพักอาศัยแบบพำนักรถเป็นจำนวนมาก ผลจากการศึกษา ยังพบว่า ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้นเพื่อ

เพิ่มประสบการณ์และสร้างความประทับใจให้มากขึ้น และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

ผลที่ได้จากการศึกษานี้สอดคล้องกับผลจากการศึกษาของวรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ (2559) ที่พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับกระทรวงและระดับจังหวัดควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนและประชาชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยววิถีไทยควรส่งเสริมการเรียนรู้และการสืบทอดเรื่องราวของศิลปวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการจัดทำของที่ระลึกจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และควรให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ผลที่ได้จากการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ควรให้ชุมชนและท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว (World Tourism Organization, 2003; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 286-288) โดยข้อเสนอแนะที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เนื่องจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในจังหวัดเพชรบุรี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจากส่วนกลางและพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวบางกิจกรรม เช่น การผลิต การแปรรูป และจำหน่ายสินค้า การให้ประชาชนในชุมชนนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากการเรียนรู้ของโครงการมาจำหน่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Masison, 1995) สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่วางอยู่บนฐานคิดที่ว่า คนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ท่องเที่ยว (พจนานวนศิริ, 2546: 24; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2550: 110-111) และยังสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ จังหวัดเพชรบุรีมีดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด รวมทั้งส่วนภูมิภาค ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ จังหวัดเพชรบุรี ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น

ควรเพิ่มมาตรการในการสร้างมาตรฐานความสะอาด ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์โควิด 19

1.2 ควรสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในจังหวัดเพชรบุรีเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง โดยให้ประชาชนชุมชนและท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชนควรร่วมมือกันในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการเกษตรสินค้าเกษตรปลอดภัย และร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

2.2 ควรส่งเสริมการให้นักท่องเที่ยวและชุมชนนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต

บทสรุป

แหล่งท่องเที่ยวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริใน จังหวัดเพชรบุรี มีกิจกรรม การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์พื้นที่บริเวณป่าชายเลน การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน การเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านี้ นักท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี สามารถเพาะปลูกพืช ผัก ผลไม้ที่สะอาด ปลอดภัยไว้บริโภคได้เอง ช่วยแก้ปัญหาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จังหวัดเพชรบุรี. (2556). **ข้อมูลจังหวัด**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 10, 2556, จาก <http://www.petchaburi.go.th>.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2550). **การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการประชุมเทศกาลการท่องเที่ยวไทย**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). **สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พจนา สวนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ. (2559). **การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทย สร้างสรรค์เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Mason, P. (1995). **Tourism: Environment and development perspectives**. London: Godalming.
- World Tourism Organization. (2003). **Sustainable tourism: Institutional of tourism industry**. Madrid: World Tourism Organization.

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก
Development of Infographic PR Media for Graduate School Registration Work

รับบทความ	03/08/2022
แก้ไขบทความ	23/11/2022
ยอมรับบทความ	05/01/2023

ใจกาญจน์ ยอดอานนท์¹
Jaikan Yodamon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 148 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือ ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยการให้ข้อมูลในรูปแบบของสื่ออินโฟกราฟิก เนื้อหาที่นำมาสร้างอินโฟกราฟิกมาจากคำร้องงานทะเบียน ทั้งหมด 16 คำร้อง ดังนี้ 1) คำร้องขอยกเว้น หรือ เพียบโอนผลการเรียน 2) คำร้องขอเรียนร่วม 3) คำร้องขอเปิด หมู่เรียนพิเศษ 4) คำร้องยกเลิกวิชาเรียน 5) คำร้องสอบประมวลความรู้ สอบวัดคุณสมบัติ 6) คำร้องขอรักษาสถานภาพนักศึกษา 7) คำร้องขอกลับคืนสถานภาพนักศึกษา 8) ใบลากิจ ลาป่วย 9) คำร้องขอลาพักการเรียน 10) คำร้องขอลาออก 11) คำร้องทั่วไป 12) คำร้องขอใบรับรอง 13) คำร้องขอใบรายงานผลการเรียน ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ 14) คำร้องขอเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล 15) คำร้องขอทำบัตรนักศึกษา และ 16) คำร้องเพิ่มวิชาเรียน

2. ความพึงพอใจการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68

คำสำคัญ: สื่อประชาสัมพันธ์ งานทะเบียนบัณฑิตศึกษา อินโฟกราฟิก

¹ พนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
University Staff, Nakhon Pathom Rajabhat University

Abstract

This research aimed to 1) develop an infographic PR media for the Graduate School registration work, and 2) study the satisfaction with the infographic PR media for the Graduate School registration work. The sample was 148 students who studied in graduate certificate, master's degree, and doctoral degree. They were derived by simple random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed with mean and standard deviation.

The research results showed that:

1. Sixteen infographic PR media of the Graduate School registration work were developed as follows: 1) course transferred/exempted request form, 2) course participation request form, 3) course scheduling request form, 4) course withdrawal request form, 5) request form for comprehensive exam/qualifying exam, 6) request form for retaining student status, 7) readmission request form, 8) business leave/sick leave form, 9) request form for intermission leave, 10) resignation form, 11) general request form, 12) certificate request form, 13) Thai/English transcript request form, 14) name change request form, 15) student card request form, and 16) course adding request form.

2. Overall, the satisfaction with the use of infographic PR media for the Graduate School registration work was at the highest level with $\bar{X} = 4.53$ and S.D. = 0.68.

Keywords: *PR media, Graduate School registration work, infographic*

บทนำ

ในยุคปัจจุบันการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งในปัจจุบันอินโฟกราฟิกถือเป็นเครื่องมือที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในการสื่อสารข้อมูลกับผู้รับสาร เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์รับรู้ข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสทางตาหรือการมองเห็นมากถึงร้อยละ 70 และสมองของมนุษย์ถูกออกแบบมาให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลจากประสาทสัมผัสทางตามากกว่าร้อยละ 50 และโดยธรรมชาติมนุษย์สามารถประมวลผลข้อมูลจากภาพได้เร็วกว่าข้อมูลที่เป็นข้อความ เพราะเมื่ออ่านข้อความจะต้องใช้เวลาในการจินตนาการและประมวลผลข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่าน (พัทธ์ภัทรนุราพร, 2556: ออนไลน์) อินโฟกราฟิกได้เข้ามาช่วยลดเวลาในการรับรู้ได้อย่างมาก นอกจากนี้ยังได้รับความนิยมในการประชาสัมพันธ์ หรือโฆษณา สินค้า ข่าวสารต่าง ๆ บนโลกโซเชียล และเป็นตัวช่วยให้ผู้รับข่าวสารง่ายต่อการเข้าใจ โดยไม่ต้องอธิบายรายละเอียดเยอะ โดยการใช้ภาพประกอบกับการ

นำเสนอข้อมูลที่สั้น กระชับ ก่อให้เกิดการจดจำ และดึงดูดความสนใจแก่ผู้พบเห็น ดังนั้น สื่ออินโฟกราฟิก จึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย และมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ เป็นตัวเชื่อมทำให้การสื่อสารด้านการประชาสัมพันธ์เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว อินโฟกราฟิก ย่อมาจาก Information Graphic เป็นคำเรียกเทคนิค การออกแบบกราฟิก การเวอร์ช่วไลซ์ ข้อมูลและความคิด ซึ่งเป็นการอธิบาย ข้อมูลที่มีความซับซ้อนไปสู่กลุ่มผู้รับสารในรูปแบบที่สามารถบริโภคหรือเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว โดยการสื่อสารด้วยภาพหรือกราฟิกที่อินโฟกราฟิกเป็นการแสดงข้อมูล หรือความรู้ที่ผ่านการสรุปย่อแล้วเป็น แผนภาพคือ การแปลงข้อความให้เป็นข้อความภาพ โดยการกำหนดขอบเขตและการควบคุมกระบวนการ ในการออกแบบ และส่งเสริมการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ร่วมกับข้อมูลที่เป็นตัวอักษร เพื่อให้ผู้รับสาร สามารถเข้าใจข้อมูลได้รวดเร็ว โดยการใช้รูปแบบที่เข้าใจง่าย จึงเหมาะสำหรับการสื่อสารในยุคดิจิทัล ที่ต้องการเข้าถึงข้อมูลที่ซับซ้อนด้วยเวลาอันจำกัด (ธิดาใจ จันทนามศรี และพรพรหม ชมงาม, 2561)

งานบัณฑิตศึกษา สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงาน พัฒนามาตรฐานการจัดการเรียนการสอน และให้บริการเพื่อ สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยมุ่งเน้นพัฒนาการบริการให้นักศึกษา ซึ่งการดำเนินงานทะเบียนเป็นหนึ่งในภาระงานด้านการบริการที่ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัย โดยมี รายละเอียดของงานหลัก คือ การลงทะเบียนเรียน งานทะเบียนประวัติ การตรวจสอบวุฒิการศึกษาการ ออกหนังสือใบรับรองต่าง ๆ การจัดทำแผนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา การจัดตารางเรียน ตารางสอน การดูแลระบบสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของระดับบัณฑิตศึกษา และงานประชาสัมพันธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งหมด ซึ่งต้องใช้สื่อประชาสัมพันธ์เป็นตัวช่วยในการปฏิบัติงาน ปัจจุบันงานบัณฑิตศึกษาได้ดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ เช่น ในรูปแบบเว็บไซต์ และเฟซบุ๊กแฟนเพจ เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างนักศึกษา และสาขาวิชา ตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับการยื่นขอคำร้องต่าง ๆ ซึ่งรายละเอียด คำอธิบายค่อนข้างมาก โดยจากการศึกษาปัญหาในปีการศึกษา 2564 พบว่า นักศึกษาอ่านเอกสารไม่ ครบถ้วน ทำให้เกิดการสอบถามข้อมูลที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ไปแล้วบ่อยครั้ง ส่งผลให้เสียเวลาทั้ง ผู้ตอบและผู้สอบถามข้อมูล อีกทั้งยังเกิดข้อผิดพลาดเรื่องการขอเอกสารของนักศึกษาบ่อยครั้งเช่น นักศึกษา ยื่นคำร้องไม่ถูกต้องตามลำดับขั้นตอน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการต่าง ๆ เกิดความล่าช้า

สื่ออินโฟกราฟิก จึงเป็นอีกรูปแบบที่สามารถช่วยเป็นสื่อในการสื่อสารให้กับผู้อ่านได้เข้าใจง่าย โดยการลำดับข้อมูลจะมีความง่ายต่อการรับรู้ ซึ่งการออกแบบที่เหมาะสมกับข้อมูล เนื้อหาการเลือกใช้สี ภาพให้ตรงกับเนื้อหาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้รูปแบบเกิดความน่าสนใจ เข้าใจง่าย และเกิดประโยชน์ สูงสุดให้แก่ผู้อ่าน (อัษฎาพร กว้างสวัสดิ์ และอารญา หลวงอี, 2562)

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานหน่วยบริการสารสนเทศ งานบัณฑิตศึกษา สำนักส่งเสริมวิชาการและ งานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้เห็นถึงความสำคัญที่จะพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบ

อินโฟกราฟิก ด้านคำร้องงานทะเบียน เพื่อให้ให้นักศึกษาอ่านเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้เกิดการจดจำ ได้ง่าย นักศึกษาสามารถยื่นคำร้องและขอเอกสารได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นักศึกษามีความเข้าใจที่ถูกต้อง และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนางานด้านงานบริการอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

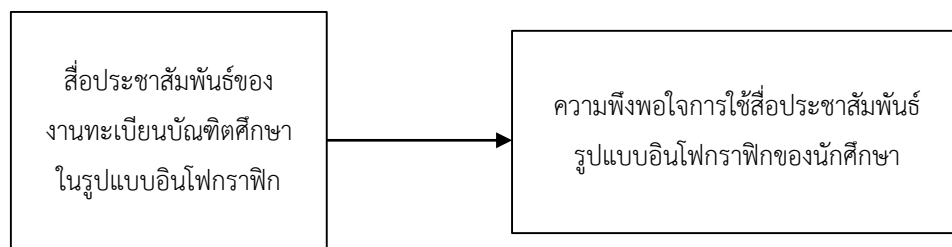
1. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้ศึกษาศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตปริญญาโท และปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 240 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970: 608 อ้างถึงใน สุวิมล ติรกานันท์, 2557: 179) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 148 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

ขอบเขตด้านการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก จำนวน 16 คำร้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประชาสัมพันธ์ หมายถึง การสื่อความหมาย ข่าวสาร จากองค์การสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

สื่ออินโฟกราฟิก หมายถึง การนำข้อมูล เนื้อหา มาสรุปในลักษณะของข้อมูลที่ออกแบบเป็นข้อความและภาพประกอบให้ดูแล้วเข้าใจง่ายในเวลาที่สุดเร็ว ช่วยลดเวลาการอธิบาย ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบกระบวนการที่เป็นขั้นตอน เน้นการอธิบายขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ให้เข้าใจได้ง่าย ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

งานทะเบียน หมายถึง กระบวนการเก็บข้อมูลประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา สถานภาพทางการศึกษา งานที่เป็นการส่งเสริมงานด้านวิชาการ และงานที่ทำให้ระบบการจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินการลุล่วงไปได้ด้วยดี หรืองานด้านบริการทางการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่รับสมัครผู้ที่เข้าศึกษาในสถานศึกษา จนถึงสำเร็จการศึกษา

บัณฑิตศึกษา หมายถึง การศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท หรือระดับปริญญาเอก

ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอินโฟกราฟิก หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวก รู้สึกเข้าใจในเนื้อหาและการจดจำได้ดีของผู้รับบริการ

สื่อประชาสัมพันธ์ หมายถึง การสื่อสารที่จะช่วยนำข้อมูลส่งไปได้อย่างรวดเร็ว ชัดเจน และเป็น การนำข่าวสารที่ต้องการประชาสัมพันธ์จากองค์การไปสู่กลุ่มประชาชน ซึ่งประกอบไปด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. งานบัณฑิตศึกษามีขั้นตอนการยื่นเอกสารคำร้องในรูปแบบอินโฟกราฟิก
2. สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบอินโฟกราฟิกเป็นประโยชน์ต่อการบริการแก่นักศึกษา
3. ความคิดเห็นสามารถรวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อพัฒนางานบริการของงานบัณฑิตศึกษาได้ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ปีการศึกษา 2564 จำนวน 240 คน (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ระบบสารสนเทศงานทะเบียนและวัดผล, 2564)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ปีการศึกษา 2564 โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970: 608 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2557: 179) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 148 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการเลือกแบบสะดวก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาที่กำลังศึกษาเป็นลักษณะคำถามเลือกตอบ (check list)

ตอนที่ 2 พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนการสร้างอินโฟกราฟิก จากการสืบค้นข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างอินโฟกราฟิก เพื่อการประชาสัมพันธ์คำร้องงานทะเบียนให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยการให้ข้อมูลในรูปแบบของสื่ออินโฟกราฟิก ซึ่งเนื้อหาที่นำมาสร้างอินโฟกราฟิกมาจากคำร้องงานทะเบียนทั้งหมด 16 คำร้อง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ซึ่งประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านขนาด และด้านกราฟิก ซึ่งในแต่ละคำถามจะมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert โดยมีเกณฑ์การกำหนดค่าระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบอินโฟกราฟิก และเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open ended questionnaire) เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอินโฟกราฟิก เพื่อสร้างแบบสอบถามและจัดทำเป็นข้อกระทงคำถามสำหรับการวิจัย

4.2 นำกระทงคำถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และแปลผลค่า IOC ได้ข้อกระทงคำถามที่มีค่าดัชนีเท่ากับ 1.00 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกของรูปแบบอินโฟกราฟิกของนักศึกษา

4.3 หลังการปรับปรุงแก้ไขข้อกระทงคำถามแล้วจัดทำแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้ว จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

4.5 นำแบบสอบถามที่รับกลับคืนมา ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) ของข้อ
 กระทบคำถาม โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของ Cronbach (1970: 161
 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2557: 156) ได้ค่าความเที่ยงของความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์
 รูปแบบอินโฟกราฟิกของนักศึกษา เท่ากับ .975

4.6 จัดทำแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
 การวิจัย เพื่อให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นสามารถวัดได้เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความ
 สอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
 ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้ (try out) ได้ค่าความเชื่อมั่นความพึงพอใจ
 ต่อการใช้อุปกรณ์รูปแบบอินโฟกราฟิกของนักศึกษา เท่ากับ .975

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยขอความร่วมมือจากนักศึกษาระดับ
 บัณฑิตศึกษา ในช่วงเดือน พฤษภาคม 2565 โดยมีวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

6.1 จัดเตรียมแบบสอบถาม ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากนักศึกษาระดับ
 บัณฑิตศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

6.2 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และดำเนินการเก็บรวบรวม
 แบบสอบถามที่ได้รับคืนมา โดยตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามแต่ละฉบับ

6.3 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูล บันทึกข้อมูล ประมวลผล และสรุปผลการวิจัย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอ
 ในรูปแบบตาราง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจก
 แยกค่าความถี่ (frequency) และหาร้อยละ (percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์ประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียน
 บัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำ
 คะแนนมาแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ประมาณค่า ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50

หมายถึง

ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยศึกษาขั้นตอนการสร้างอินโฟกราฟิก จากการสืบค้นงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างอินโฟกราฟิก ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบกระบวนการที่เป็นขั้นตอน เน้นการอธิบายขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ให้เข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ซึ่งเนื้อหาที่นำมาสร้างอินโฟกราฟิกมาจากคำร้องงานทะเบียน จำนวน 16 คำร้อง และจากการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ที่ออกแบบขึ้น โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 148 คน ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 56.76 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 58.78 และระดับที่กำลังศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 63.51 ซึ่งพบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกในรูปแบบอินโฟกราฟิก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.68) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ด้านขนาดตัวอักษร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.67) และด้านกราฟิก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก โดยการให้ข้อมูลในรูปแบบของสื่ออินโฟกราฟิก เนื้อหาที่นำมาสร้างอินโฟกราฟิกมาจากคำร้องงานทะเบียน ทั้งหมด 16 คำร้อง ดังนี้ 1) คำร้องขอยกเว้น หรือเทียบโอนผลการเรียน 2) คำร้องขอเรียนร่วม 3) คำร้องขอเปิดหมู่เรียนพิเศษ 4) คำร้องยกเลิกวิชาเรียน 5) คำร้องสอบประมวลความรู้ สอบวัดคุณสมบัติ 6) คำร้องขอรักษาสถานภาพนักศึกษา 7) คำร้องขอลับคืนสถานภาพนักศึกษา 8) ใบลาพัก ลาป่วย 9) คำร้องขอลาพักการเรียน 10) คำร้องขอลาออก 11) คำร้องทั่วไป 12) คำร้องขอใบรับรอง 13) คำร้องขอใบรายงานผลการเรียนภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ 14) คำร้องขอเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล 15) คำร้องขอทำบัตรนักศึกษา และ 16) คำร้องเพิ่มวิชาเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้ประเมินความคิดเห็นมีความพึงพอใจต่อการใช้อินโฟกราฟิกในรูปแบบอินโฟกราฟิก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุพันธ์ รักษาวงศ์ (2562) ที่ระบุว่าความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่ออินโฟกราฟิกเรื่อง ความปลอดภัยในงานอุตสาหกรรม โดยมีผู้ประเมินความคิดเห็นทั้งหมด 30 คน ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 และกำลังศึกษาในคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการ

สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) มีความคิดเห็นที่มีต่ออินโฟกราฟิก โดยรวมในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.58 ซึ่งได้นำอินโฟกราฟิกมาใช้ในการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายเพื่อช่วยลดเวลาการอธิบาย

2. ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิกจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

2.1 ความพึงพอใจการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ด้านเนื้อหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปริมาณการนำเสนอเนื้อหากระชับไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.42) รองลงมา ได้แก่ นำเสนอเนื้อหาอธิบายเข้าใจได้ใจความ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.69) การใช้ภาษามีความถูกต้องเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.78) และการเรียบเรียงเนื้อหามีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2.2 ความพึงพอใจการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ด้านขนาดตัวอักษร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.66) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รูปแบบตัวอักษรเหมาะกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.61) รองลงมา ได้แก่ การจัดวางตัวอักษรเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.56) สีของตัวอักษรสวยงาม สบายตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.66) และขนาดของตัวอักษรพอดี รูปแบบเป็นทางการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.81) ตามลำดับ

2.3 ความพึงพอใจการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ด้านกราฟิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.71) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภาพกราฟิกทำให้เข้าใจเนื้อหาและการจดจำได้ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.58) รองลงมา ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอกราฟิกสามารถดึงดูดความสนใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.68) และภาพกราฟิกชัดเจน สอดคล้องกับเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.87) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพาวดี ฐานขันแก้ว (2559) ที่ระบุว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อสื่ออินโฟกราฟิกเรื่องจริยธรรมในการใช้โซเชียลมีเดีย โดยนักเรียนในโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 100 คน ผลพบว่า ด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ย 4.38 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 หมายถึงการประเมินในด้านการออกแบบอยู่ในระดับมาก ด้านภาพและเสียง มีค่าเฉลี่ย 4.14 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 หมายถึงการประเมินในด้านภาพและเสียง อยู่ในระดับมาก และด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 4.14 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 หมายถึงการประเมินในด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่า การประเมินภาพรวมทุกด้านที่มีต่อสื่ออินโฟกราฟิก เรื่องจริยธรรมในการใช้โซเชียลมีเดีย มีค่าเฉลี่ย 4.22 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ของงานทะเบียนบัณฑิตศึกษาในรูปแบบอินโฟกราฟิก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษายื่นเอกสารคำร้องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนมากขึ้น และลดการสอบถามการขอเอกสารของผู้ใช้บริการลง จึงเหมาะที่จะนำไปใช้เพิ่มเติมกับงานคำร้องอื่น ๆ ในหน่วยงานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาแบบขั้นตอนการยื่นเอกสาร เพื่อการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมในงานด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานนอกเหนือจากงานทะเบียน

2.2 ควรมีการพัฒนาแอนิเมชันอินโฟกราฟิกให้มีภาพกราฟิกที่เคลื่อนไหวได้ เป็นการนำกราฟิกต่าง ๆ มาขยับและเคลื่อนไหวให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งจะช่วยสร้างความน่าสนใจให้กับคำร้องมากขึ้น ที่เป็นทั้งภาพนิ่งและบอกเล่าเรื่องราวข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ นั้นมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก เพื่อสร้างการรับรู้และจดจำในรูปแบบอื่น ๆ อีก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก

เอกสารอ้างอิง

ธิดาใจ จันทนามศรี และพรพรหม ชมงาม. (2561, ตุลาคม-ธันวาคม). เนื้อหาและรูปแบบใน

การสื่อสารผ่านสื่ออินโฟกราฟิกบนเฟซบุ๊กแฟนเพจของอินโฟกราฟิก ไทยแลนด์. **วารสารสุทธิปริทัศน์**, 32 (104), 143-154.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พัทธ์ ภัทรนุชาพร. (2556). **ว่าด้วยอินโฟกราฟิกการสื่อสารข้อมูลผ่านกราฟิก**. ค้นเมื่อ มกราคม 20, 2565, จาก <http://www.slideshare.net/patpataranutaporn/infographic-23318901>

พิชญ์นันท์ รักษาวงศ์. (2562). **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาอินโฟกราฟิก เรื่อง ความปลอดภัยในงานอุตสาหกรรม**. มหาสารคาม: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ระบบสารสนเทศงานทะเบียนและวัดผล. (2564). **สถิติจำนวนนักศึกษา** **รับเข้า**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 10, 2565, จาก <https://reg.npru.ac.th/registrar/studentset.asp?campusid=1&levelid=701&facultyid=0&acadyear=2565&d1=1&semester=1>

ยุพาวดี ฐานชั้นแก้ว. (2559). การสร้างสื่ออินโฟกราฟิกเรื่องจริยธรรมในการใช้โซเชียลมีเดีย.

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีมีัลติมีเดียและแอนิเมชัน บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

สุวิมล ตีรกานนท์. (2557). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 12).

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัชฌาพร กว้างสวาสดี และอารญา หลวงอี. (2562). การยอมรับสื่ออินโฟกราฟิก สำหรับประชาสัมพันธ์

สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชา

เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก
ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
Guidelines for Preserving the Wisdom of the Guests Making Rice Noodles

รับบทความ	22/09/2022
แก้ไขบทความ	23/11/2022
ยอมรับบทความ	11/01/2023

กิตติพนธ์ ปัทมะสนธิ¹
และลัทธวิทย์ พวงวรินทร์²
Kittipon Pattamasonthi
and Latthawit Phuangwarin

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขก ตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องนั้นผู้ศึกษาได้กำหนดให้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนมีอยู่ด้วยกัน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยแรกเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่เมื่อก่อนมีการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ปัจจัยที่สองในด้าน ของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัจจัยที่สามในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไป และปัจจัยที่สี่ในด้านของการที่ไม่มีคนรุ่นหลังมาสืบทอดประเพณีลงแขกตำขนมจีน แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนมีแนวทางคือแนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก และแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนของบ้านพะเนียงแตก

คำสำคัญ: การลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ ประเพณีลงแขกตำขนมจีน แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ลงแขกตำขนมจีน

¹ ครูโรงเรียนบ้านหนองขาหย่าง อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม

Teacher, Bannongkhayang school Muang District, Nakhon Pathom Province

² ครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

Teacher, Kanchanapisekwittayalai Suphanburi School Muang District, Suphan Buri Province

Abstract

The objective of this research is 1) to study the wisdom of making Chinese noodles by Mon people. Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District Nakhon Pathom Province 2) To analyze the factors affecting the changes of the traditional Chinese rice cakes by Mon people Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District And Nakhon Pathom province. 3) To study the guidelines for preserving the Knmhin making of Chinese Monk wisdom. Paniang Tae House, Map Khae Subdistrict, Mueang Nakhon Pathom District Nakhon Pathom Province By collecting relevant information, the study has determined that it is consistent with the quality education method. Study from relevant information And the data collection area From the research, it is found that the factor that has changed the wisdom of Khom Jeen Jek Chinese style is the economy that changed from the dependency of the people in the community. Factors in terms of technological change The social change factors of the people in the community that have changed And the factor of the lack of future generations to inherit the tradition of Kanom Jeen Guidelines for preserving Phu Kan Panyang, Kanom Jeen Chinese style, are guidelines for transferring wisdom to future generations in Ban Paniang Tae community. Guidelines for publicizing Khom Jeen low-sugar tradition in Ban Paniang Tae And guidelines for applying technology to Kanom Jeen low-ranking wisdom of Ban Paniang Tae

Keywords: *making rice noodles of the Mon, The tradition of rice noodles, guidelines for the conservation of wisdom*

บทนำ

ประเพณีการลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการสั่งสมและเป็นสิ่งมีคุณค่า ที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นยอมรับของสังคม ซึ่งมีผลต่อความหลากหลายของวิถีการดำเนินชีวิตอันสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาของแต่ละชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เช่นเดียวกับชาวมอญที่ได้นำวัฒนธรรมการตำขนมจีนเข้ามาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจนทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและมีผลจนเกิดเป็นภูมิปัญญาการลงแขกตำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมประเพณีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของรูปแบบของวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยม ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ชาวมอญ เริ่มอพยพเข้ามายังดินแดนไทยตั้งแต่ พ.ศ.2082 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. 2357 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่อมอญถูกพม่ากดขี่อย่างหนักต้องหนีเข้าไทยเป็นระลอกใหญ่ราว 4 หมื่นคนเศษ ถิ่นที่อยู่ที่สำคัญของชาวมอญในภาคกลาง เช่น ลพบุรี อยุธยา นครปฐม ราชบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร กรุงเทพฯ เพชรบุรี ทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี นครราชสีมา มีบ้างเล็กน้อยที่อพยพลงใต้อย่าง ชุมพร สุราษฎร์ธานี ชาวมอญจึงเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ทั้งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด แม้จะได้อพยพเข้ามาอยู่ในแผ่นดินไทยนานหลายร้อยปี ก็ยังคงสืบสานวัฒนธรรมมอญที่มีความโดดเด่นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายมอญยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้ได้เหนียวแน่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาหาร นาฏศิลป์ และดนตรี ประเพณีมอญบางส่วนกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของไทยอย่างแยกไม่ออก เช่น สงกรานต์ ตักบาตรดอกไม้อ้อ ล้างเท้าพระ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอาหารการกินที่ชาวมอญกับชาวไทยมีความใกล้เคียงกัน เพราะมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อาหารที่ขึ้นชื่อของชาวมอญมี 2 ชนิดที่ได้รับความนิยมของคนไทย เป็นอาหารที่แต่เดิมคนมอญทำกันยามมีงานบุญสำคัญ ได้แก่ “ขนมจีน” และ “ข้าวแช่” ขนมจีน ส่วนมากมักเข้าใจว่าเป็นอาหารไทย แต่แปลกที่เรียกขนมทั้งที่เป็นอาหารคาวเหตุเพราะคำ ๆ นี้มาจากภาษามอญชาวมอญจะเรียกว่า คะนอมจิน ซึ่งกะนอม KNmj ซึ่งหมายถึง เส้นแป้งสีขาว ส่วนคำว่า จิน น่าจะมาจากคำว่า จิน sinj ซึ่งแปลว่า สุก สันนิษฐานว่า ในการทำขนมจีนนั้น ซึ่งจะทำกันในงานใหญ่ ๆ เท่านั้น เพราะมีขั้นตอนการทำยุ่งยากอาศัยแรงงานคนมากย่อมโกลาหลเสียงดัง เมื่อชาวมอญตะโกนว่า คะนอมจิน (แป้งเส้นสุกแล้ว) คนไทยได้ยินจึงเข้าใจว่าอาหารชนิดนี้ชื่อ ขนมจีน

ปัจจุบันชาวมอญได้ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ทั่วไปในประเทศไทย ซึ่งในจังหวัดนครปฐมก็ได้มีชุมชนของชาวมอญตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะชุมชนชาวมอญในบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ยังคงรักษาประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวมอญไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ผู้คนในชุมชนยังร่วมกันจัดงานลงแขกทำขนมจีนที่วัดพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาอันดีงามไว้ให้ลูกหลาน แต่เนื่องด้วยปัจจุบันนี้สังคมภายนอกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้วัฒนธรรมการลงแขกทำขนมจีนไม่ค่อยได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกหรือคนรุ่นใหม่ภายในชุมชนนัก ทำให้เกรงว่าวัฒนธรรมการลงแขกทำขนมจีนจะถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่ก็อาจจะจางหายไปตามกาลเวลา ด้วยเหตุนี้เองวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวมอญในเรื่องของอาหารก็ได้ถูกผสมกลมกลืน

กับวัฒนธรรมพื้นถิ่นของประเทศไทยจนทำให้อาหารที่มีอยู่ดั้งเดิมของชาวมอญ อย่างเช่น ขนมจีน ได้จางหายไปพร้อมกับประเพณีที่สืบทอดกันมาของชาวมอญพื้นถิ่น ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและภูมิปัญญาของชาวมอญในเรื่องของการลงแขกทำขนมจีนให้อยู่คู่กับสังคมไทยที่เป็นสังคมแห่งพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานการวิจัย

ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐมสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้ ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตในการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านประชากร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำขนมจีนของชาวมอญ และแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร ได้แก่ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมวิจัยที่เป็นตัวแทนจากชุมชนซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมอญ และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้นำในชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และผู้รู้จากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 – เดือน มีนาคม 2563

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะทางความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีการกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย การศึกษาสภาพวัฒนธรรม ของชุมชนชาวมอญ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนในความคงไว้ เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ในการศึกษาบ้านพะเนียงแตกได้มีการจัด ประเพณีลงแขกทำขนมจีนมาเป็นประจำทุกปีไม่เคยว่างเว้น และยังเป็นประเพณีสำคัญของคนในชุมชน ที่ทำสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ทำให้สามารถเห็นภาพรวมของการใช้ชีวิตที่อยู่ร่วมกับภูมิปัญญาอันดั้งเดิม รวมถึงการหาแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชุมชนบ้านพะเนียงแตกให้อยู่คู่กับ ชุมชน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน

2. การเข้าสู่พื้นที่

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่มีความรู้ในด้านประเพณีลงแขกทำขนมจีน ของชาวมอญ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยตรงไปตรงมาตามความจริงเชิงประจักษ์ (Empirical Data)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้อาจต้องกำหนด ตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ไว้เป็นการเจาะจงก่อน โดยที่ผู้วิจัยต้องมีความรู้ว่ใครคือผู้ที่สมควรไปสัมภาษณ์ที่จะ รู้เรื่องที่ตนต้องการอย่างละเอียดลึกซึ้งพอ

3.2 แบบบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อสรุปประเด็นการถามแบบกว้าง ๆ และทำให้ไม่ หลงประเด็น

3.3 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) โดยเป็นการที่ผู้วิจัยเข้าไป สังเกตกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้ ผู้วิจัยจะมีความเป็นตัวของตัวเองในฐานะนักวิจัย และมีโอกาสศึกษาวิจัยได้อย่างเต็มที่

3.4 แบบการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ (documentary analysis) จากนั้นผู้วิจัยจะ นำมาวิเคราะห์ เสนอ อ้างอิง หรือตีความตามความเข้าใจของตน

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากแหล่งเวลา โดยผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลา
 4.2 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากสถานที่ โดยผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน
 4.3 ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคล ผู้วิจัยจะสังเกตและสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของข้อมูลความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล เป็นการยืนยันข้อมูลการสัมภาษณ์ระดับลึก และได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความเที่ยงตรงรอบด้านด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้จนถึงข้อมูลที่มีความอิ่มตัว (saturate data) จึงยุติการสัมภาษณ์ระดับลึก

4.4 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้การสังเกตควบคู่การสัมภาษณ์ การสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนบ้านพะเนียงแตก ในเรื่องที่เป็นประเด็นเดียวพร้อมกับสังเกตวิถีชีวิต และประเพณีลงแขกดำนาของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้าจนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย และได้รับความคิดเห็นในเรื่องนั้นออกมา (shared subjectivity) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบถามซ้ำ คือ การพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ หากข้อมูลใดเป็นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจะตรวจสอบความเที่ยงตรงภายในด้วยการถามอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นได้สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานผลการศึกษาวิจัยต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตนไปได้อย่างอิสระ มีความรู้สึกเป็นธรรมชาติ

5.1.1 แบบเจาะลึก หรือแบบมีจุดสนใจเฉพาะเพื่อค้นหาข้อมูลที่ผู้วิจัยมีความสนใจ อยู่แล้ว และพยายามหันความสนใจของผู้สัมภาษณ์เข้ามาสู่จุดที่ตั้งไว้โดยไม่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์หันเห ไปสนทนาในเรื่องอื่น ๆ

5.1.2 แบบตะล่อมกล่อมเกล่า (probe) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงความรู้สึกนึกคิด หรือเจตคติที่มีต่อเรื่องที่ให้สัมภาษณ์

5.1.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์รู้ในเรื่องที่ตนต้องการอย่างละเอียดลึกซึ้งเพียงพอ

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

5.3 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ ในภาคสนามนี้จะเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่วันแรกที่ลงพื้นที่จนถึงวันสุดท้าย ที่ทำการวิจัยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันทีขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาโดยผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกประเด็นสำคัญ ๆ ขณะสัมภาษณ์ไว้ และบันทึกภาพเพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถาม รวมทั้งฟังจากเครื่องบันทึกเสียงซ้ำหลังการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแห่ง ซึ่งได้กระทำภายหลังการสัมภาษณ์ทุกครั้งแล้วนำไปถอดบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ แต่ละรายภายหลังกลับจากพื้นที่อีกครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้ทำการสร้างมโนทัศน์ (concept) ของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปในรูปของข้อความ (statement) และจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดรหัส (code) แยกเป็นหมวดหมู่ (code mapping) และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละมโนทัศน์จัดหมวดหมู่ให้แก่มโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อง่ายต่อการสืบค้นเป็นการตรวจสอบความเพียงพอ และความตรงของข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนต่อไป โดยผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (dimensions) และคุณสมบัติ (comparative case) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (verify) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มจนไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนอเชิงทฤษฎี (theoretical generalization) ที่ได้อีกต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นหลัก ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในการทำวิจัย (พจณี เทียมศักดิ์, 2543: 79-80) หลังจากนั้นจึงได้สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานผลการศึกษาออกมา

การนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก ตำบลมาบแค อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินงานประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก และการวางแผนอนุรักษ์ให้ประเพณีการลงแขกทำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก

สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก มีดังนี้

ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยในด้านของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกได้เข้ามาช่วยให้ชีวิตของผู้คนในสังคมเกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในการทำขนมจีนเมื่อก่อนต้องมาร่วมแรงร่วมใจกันทำในงานประเพณีทุก ๆ ปี แต่ในปัจจุบันขนมจีนสามารถผลิตได้

ง่ายและมีอยู่ในทุก ๆ ที่ เนื่องจากมีโรงงานที่สามารถผลิตขนมจีนออกมาขายได้อยู่ตลอดทำให้ผู้คนในปัจจุบันไม่ค่อยได้สนใจในประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกมากนัก เพราะสามารถหาซื้อขนมจีนที่ไหนก็ได้ไม่ต้องมาลำบากในการทำขนมจีนให้เกิดความยุ่งยากอีกต่อไป จึงทำให้ผู้คนเข้าร่วมประเพณีการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก มีจำนวนลดลงในทุก ๆ ปีอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของคนในชุมชนที่เปลี่ยนไปเป็นสังคมแห่งการทำงาน ตอนเช้ามาก็ออกไปทำงานกัน พอตกเย็นก็เข้าบ้าน จึงไม่ได้มีเวลาที่จะสนใจในประเพณีอันดั้งเดิมที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน เพราะสนใจแต่เรื่องงานและคนในครอบครัวเท่านั้น ผู้คนจึงคิดว่าหาซื้อขนมจีนกินง่ายกว่าเนื่องจากไม่มีเวลามานั่งตำให้เสียเวลา

ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยในด้านของเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่เมื่อก่อนมีการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ชาวบ้านในอดีตประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันผู้คนเน้นสนใจในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทุก ๆ อย่างเปลี่ยนเป็นเงินเป็นทองหมด ผู้คนขายที่ขายทางให้กับนายทุนทำให้เวลามีประเพณีลงแขกตำขนมจีนจะสามารถหาวัตถุดิบจากคนในชุมชนได้อย่างเพียงพอ เช่น มะพร้าวใช้ทำน้ำกะทิ ปลายินที่นำมาทำน้ำยา เป็นต้น แต่ในปัจจุบันไม่สามารถหาได้เพราะผู้คนที่ขายทางไปหมดจึงทำให้วัตถุดิบไม่เพียงพอต้องหาซื้อเข้ามาอีกเป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดประเพณีการลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกเป็นอย่างยิ่ง

2. แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญ บ้านพะเนียงแตก การนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เหมาะสมต่อไป ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอแนวทางในการจัดการภูมิปัญญาลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตก โดยแบ่งแนวทางออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

2.1 แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก

กลุ่มเป้าหมายหลักของแนวทางนี้จะเน้นไปที่ตัวของเยาวชน เพราะเยาวชนจะเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะรักษาประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกไว้ให้อยู่คู่กับคนในชุมชน โดยที่จะต้องปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนในถิ่นบ้านเกิดของตนเอง เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองเป็นสำคัญ ดังเช่น ประเพณีลงแขกตำขนมจีนถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญกับคนในชุมชน ดังนั้น กลุ่มผู้รู้ที่ยังพอมีกำลังจะต้องช่วยกันสนับสนุนให้เยาวชนเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในประเพณีทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง แต่ถึงอย่างนั้นจะให้เพียงแค่กลุ่มผู้รู้ของยายเยื้อง จิตสงบ ทำหน้าที่เพียงอย่างเดียวคงไม่พอแต่จะต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนช่วยกันสนับสนุนและผลักดันประเพณีนี้ให้คงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานราชการควรเข้ามาให้การสนับสนุนอย่าเต็มที่ โรงเรียนในชุมชนอาจจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาประเพณีลงแขกตำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกบรรจุเข้าไปอยู่ในหลักสูตรของทางโรงเรียนด้วยเพื่อเป็นการ

ช่วยเผยแพร่ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนให้เยาวชนได้ศึกษา และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และสนับสนุนให้มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาประเพณีลงแขกดำขนมเงินของบ้านพะเนียงแตก เพื่อให้คนภายนอกได้เข้ามาศึกษาหาความรู้โดยที่ให้อาจารย์ในชุมชนเป็นวิทยากรในการให้ความรู้เพื่อสืบสานประเพณีให้คงอยู่คู่กับชุมชนและสังคมต่อไป

2.2 แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกดำขนมเงินบ้านพะเนียงแตก

แนวทางนี้จะเน้นไปในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ให้กับคนภายในและคนภายนอกชุมชนได้เข้ามาร่วมในประเพณีลงแขกดำขนมเงินบ้านพะเนียงแตกที่ได้จัดขึ้นเป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการเผยแพร่ประเพณีออกสู่สาธารณชน เพราะโดยปกติแล้วประเพณีนี้จะรู้กันเพียงแค่ว่าคนในชุมชนเท่านั้นที่จะจัดขึ้นก่อนงานประจำปีวัดพะเนียงแตกเพียง 1 วัน จึงทำให้ผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนภายนอกไม่ทราบว่านอกจากจะมีงานประจำปีของวัดพะเนียงแตกแล้วยังมีประเพณีที่สำคัญของคนในชุมชนอีกด้วย การประชาสัมพันธ์จะประชาสัมพันธ์ผ่านทางเครื่องขยายเสียงของทางวัด รถยนต์ขยายเสียง หรือปากต่อปากของชาวบ้าน แต่ในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่การสื่อสารในโลกสังคมออนไลน์เป็นจำนวนมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทางคณะผู้ดูแลประเพณีหรือทางวัดพะเนียงแตก ควรจะต้องประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ให้มากขึ้นโดยเฉพาะใน Facebook หรือทางโซเชียลมีเดียอื่น ๆ จะเป็นตัวการหนึ่งที่จะช่วยดึงดูดผู้คนให้มาร่วมประเพณีลงแขกดำขนมเงินเป็นจำนวนมากจะทำให้ผู้คนได้รู้จักประเพณีลงแขกดำขนมเงินของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เป็นการเปิดเผยประเพณีนี้ต่อสายตาสาธารณชนหรือชาวบ้านภายนอกด้วย

2.3 แนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาลงแขกดำขนมเงินของบ้านพะเนียงแตก

ในปัจจุบันต้องยอมรับว่าสังคมของเราเข้าสู่ยุคที่มีเครื่องมือที่จะช่วยอำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในแนวทางนี้จะเป็นการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันมาช่วยทุ่นแรงในประเพณีลงแขกดำขนมเงิน เพราะถ้าหากว่าเราไม่ปรับเปลี่ยนประเพณีให้เข้ากับยุคเข้ากับสมัยที่เปลี่ยนไปก็อาจจะทำให้ประเพณีนั้นเสื่อมสลายหายไปก็เป็นได้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ก็เพียงเพื่อช่วยทุ่นแรงในบางขั้นตอนเท่านั้นเพื่อที่จะเป็นการประหยัดเวลา และไม่ต้องออกแรงมากนัก โดยที่จะไม่กระทบต่อโครงสร้างภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วย เช่น การนำเทคโนโลยี คือ เครื่องตีแป้งมาใช้ในการหักหัวแป้งขมเงิน จะทำให้เสร็จเร็วมากยิ่งขึ้น เนื่องจากขั้นตอนนี้ถ้าจะทำได้ด้วยแรงคนจริง ๆ จะต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากอาจจะทำให้ผู้เข้าร่วมประเพณีเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจอีกต่อไป จึงนำเครื่องตีมาช่วยในขั้นตอนนี้เพื่อเป็นการย่นระยะเวลาในการทำให้ใช้เวลาที่สั้นลงนั่นเอง ทำให้ผู้เข้าร่วมประเพณีไม่เกิดความเบื่อหน่าย และยังเป็น การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับประเพณีภูมิปัญญาลงแขกดำขนมเงินโดยที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมก็จะไม่เสื่อมสลายไปด้วย

อภิปรายผล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาในบริบทของพื้นที่ การสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญา รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญา การทบทวนทฤษฎีแนวคิด และผลการศึกษาอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการในการจัดการและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่ และการสังเกตการณ์ โดยทำการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในสำคัญและความเป็นมาของภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านพะเนียงแตก และนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามาวិเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีนให้สามารถดำรงอยู่คู่กับชุมชนบ้าน พะเนียงแตก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ได้อย่างเหมาะสมสืบต่อไป

2. ประเพณีลงแขกทำขนมจีนของชาวมอญบ้านพะเนียงแตกนั้น มีผู้รู้เพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังสามารถจดจำรายละเอียดของประเพณีนี้ได้ ผู้รู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดปัญหาความขาดแคลนผู้ที่มาสืบสานภูมิปัญญาลงแขกทำขนมจีน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนเหลือน้อยลงไปทุกที จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านพะเนียงแตกเป็นชุมชนที่มีประเพณีลงแขกทำขนมจีนที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่หลวงพ่อบุญได้ย้ายมาจำพรรษาที่วัดพะเนียงแตกแล้วได้ริเริ่มประเพณีลงแขกทำขนมจีนขึ้นมา ซึ่งขนมจีนถือได้ว่าเป็นอาหารที่ถือกำเนิดขึ้นโดยชนชาติมอญ จึงทำให้ในปัจจุบันชาวไทยที่มีเชื้อสายมอญได้นำประเพณีอันทรงคุณค่านี้ยึดถือสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นไม่เคยจางหายจนเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่อาจแยกจากกันได้

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชนบ้านพะเนียงแตก โดยการปลูกฝังค่านิยมในการรักและหวงแหนประเพณีและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ด้วยการให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในประเพณีลงแขกทำขนมจีน เรียนรู้ขั้นตอนในการทำโรงเรียนในชุมชนจัดหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการแทรกเนื้อหาของประเพณีลงแขกทำขนมจีนไว้ในหลักสูตร และมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่นแล้วให้เยาวชนเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ โดยการที่กลุ่มผู้รู้คอยดูแล แนะนำ ปลูกฝัง และถ่ายทอดความรู้ในประเพณีลงแขกทำขนมจีนให้กับเยาวชนในชุมชนและบุคคลภายนอก จะช่วยให้สามารถอนุรักษ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนไว้ได้อย่างยั่งยืนเนื่องจากมีผู้สืบทอดต่อคือเยาวชนในชุมชนนั่นเอง

2. แนวทางในการประชาสัมพันธ์ประเพณีลงแขกทำขนมจีนบ้านพะเนียงแตก โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์มากยิ่งขึ้นเนื่องจากในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเข้ายุคสังคมดิจิทัลจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกหรือผู้ที่สนใจได้ทราบถึงประเพณีลงแขกทำขนมจีน บ้านพะเนียงแตก เพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป

3. แนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาลงแขกตำขมจีนของบ้านพะเนียงแตก โดยเป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยทุ่นแรงในการทำขมจีนให้เสร็จไวมากยิ่งขึ้นโดยที่ไม่กระทบต่อประเพณี อันดั้งเดิมที่มีอยู่ เช่น การนำเครื่องตีแป้งมาช่วยในการหักหัวแป้งขมจีน ซึ่งสามารถย่นระยะเวลาได้ ดังนั้นเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกลางหนึ่งที่จะช่วยให้ประเพณีลงแขกตำขมจีนสามารถคงอยู่ต่อไปได้ อาจจะมีการใช้โดรนในการเก็บรูปภาพ เพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของประเพณีที่ได้นำสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปมา ประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตยสงวน. (2538). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดนัย ไชยโยธา. (2543). **พัฒนาการของมนุษย์กับอารยธรรมในราชอาณาจักรไทย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรพงษ์ สุขพัฒน์. (2538). **หนังสือประวัติและประมวลภาพวัดอุมงคล “หลวงพ่อบา”**. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง จำกัด.
- นิตยา บุญสิงห์. (2544). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจน์ เทียมศักดิ์. (2543). **ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระปลัดเฉลิมพล จารุณโณ. (2563, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอื้อง จิตสงบ. (2563, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- วีระ บำรุงรักษา. (2541). **ระบบการวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สบสุข ลีละบุตร. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2519). **ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2533). **มอญเสียเมือง**. กรุงเทพฯ: เกราะเหล็ก.

องค์ บรรจุน. (2552). **ต้นธาร วิถีมอญ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2558). **40 ปี ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ วิถีไทยมอญในสังคมร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: แพนคุณ แอดวานซ์ จำกัด.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2549). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.

อลิสา รามโกมุท. (2556). **วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด เตาเผาโบราณ: เปรียบเทียบระหว่างเตาหลังเต่าที่เกาะเกร็ดกับเตาทุเรียงที่เมืองศรีสัชนาลัย**. กรุงเทพฯ: ไอเดีย สแควร์.

อารีสา อำภักย์. (2547). **อิทธิพลของทำนองเพลงมอญที่ปรากฏในเพลงไทยสากล**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Developing a Reimbursement System for Teaching Allowance of Graduate Programs
at Nakhon Pathom Rajabhat University

รับบทความ	24/09/2022
แก้ไขบทความ	23/11/2022
ยอมรับบทความ	05/01/2023

ริณฎาภัทร์ พสิษฐ์กุลเวช¹
Rinyaphat Phasitkunlawet

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยเก็บทั้งหมด จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาที่พัฒนาขึ้น ได้แบ่งการทำงานของระบบออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนผู้ดูแลระบบ (สำหรับเจ้าหน้าที่) ประกอบด้วย 6 เมนู ได้แก่ ปฏิทินการศึกษา การจ่ายค่าตอบแทน รายละเอียดหมู่เรียน จัดการผู้สอน จัดการรายวิชา และจัดการตารางผู้สอน และ 2) ส่วนของผู้ใช้งานระบบ (สำหรับอาจารย์ผู้สอน) ประกอบด้วย 2 เมนู ได้แก่ จัดการข้อมูลส่วนตัว และจัดการข้อมูลตารางสอน โดยสามารถเข้าถึงระบบได้ที่เว็บไซต์ URL: <http://r2r.npru.ac.th/sysrequital/> ซึ่งระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งาน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการใช้งานระบบงาน และด้านการออกแบบระบบ

คำสำคัญ: การพัฒนา ระบบการเบิกค่าสอน ระดับบัณฑิตศึกษา

¹พนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
University Staff, Nakhon Pathom Rajabhat University

Abstract

This research aimed to: 1) develop a reimbursement system for teaching allowance of graduate programs at Nakhon Pathom Rajabhat University; and 2) study the users' satisfaction with the developed reimbursement system for teaching allowance. The target group was 50 lecturers of graduate programs at Nakhon Pathom Rajabhat University. The research instruments were the reimbursement system for teaching allowance of graduate programs constructed by the researcher and validated by experts; and the questionnaire about users' satisfaction with the developed system after the trial. Statistics used for data analysis were mean, and standard deviation.

The research results showed that:

1. The developed reimbursement system for teaching allowance of graduate programs at Nakhon Pathom Rajabhat University was divided into 2 sections: 1) system administrator section (for officers), consisting of 6 menus, i.e., academic calendar, allowance payment, class detail, lecturer management, course management, and teaching schedule management; and 2) user section (for lecturers), consisting of 2 menus, i.e., personal information and teaching schedule. The system could be accessed via the website at <http://r2r.npru.ac.th/sysrequital/>. The experts agreed that the quality of the developed system was generally at the highest level

2. The users' satisfaction with the developed reimbursement system for teaching allowance was averagely at a high level. When considering each aspect, the aspect of system benefit/practicality was the highest, followed by system utilization and system design, respectively.

Keywords: *development, teaching allowance system, graduate studies*

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันได้ก้าวสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ด้วยการเชื่อมต่อถึงกันผ่านอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้เทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการใช้ชีวิตของผู้คนในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการทำงานที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งรูปแบบและวิธีการทำงาน เช่น การประชุมออนไลน์ การทำงานร่วมกันระยะไกล การทำงานผ่านไลน์ เฟซบุ๊ก อีเมล ตลอดจนการติดต่อสื่อสารออนไลน์ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2563: ออนไลน์; การตลาด อู๊ปส์, 2564: ออนไลน์) สอดคล้องกับผล

การสำรวจของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปี 2563 พบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ต เฉลี่ยวันละ 11 ชั่วโมง 25 นาที หรือเกือบครึ่งวันอยู่บนโลกออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือ ผู้ปฏิบัติงานอื่นของส่วนราชการ วิชาชีพ องค์กรอิสระ องค์กรมหาชน หน่วยงานของรัฐอื่น ๆ มีจำนวน ชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตต่อวันอยู่ที่ 9 ชั่วโมง 41 นาที จากเหตุผลคือ การที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย และมีเครือข่ายที่ครอบคลุม มีความจำเป็นต้องใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น และบริการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถทำผ่านออนไลน์มากขึ้น (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

แนวโน้มการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มากขึ้นในปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้องค์กรและ คนทำงานไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตและการทำงาน โดย ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำมาใช้กับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพราะระบบสารสนเทศ (Information Technology) หรือ IT เป็นระบบที่ทำหน้าที่จัดการข้อมูลสำหรับระบบหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ใช้งานต้องการ ได้ ตั้งแต่การรวบรวม จัดเก็บข้อมูล ประมวลผล พิมพ์ สร้างรายงาน สื่อสารข้อมูล รวมไปถึงเทคโนโลยีที่ทำให้ เกิดระบบการให้บริการ การใช้ และการดูแลข้อมูล ซึ่งมีเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วยในการทำงานเกือบ ทุกขั้นตอน รวมถึงข้อมูลสารสนเทศสามารถนำมาใช้ในการประเมินผลจนถึงการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการทำงานของบุคลากรในองค์กรรวมถึงการพัฒนาองค์กร (เอกพันธ์ คำปัญญา และธีรวัฒน์ ประกอบผล, 2550)

ปัจจุบันงานบัณฑิตศึกษา สังกัดสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ การประสานงาน ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การจัดการ เรียนการสอนในหลักสูตรหรือสาขาที่นอกเหนือจากการจัดการศึกษาของคณะและบริหารงานวิชาการตาม นโยบายของมหาวิทยาลัย และคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา แบ่งกลุ่มงานออกเป็น 3 กลุ่มงาน ได้แก่ 1) กลุ่มงานบริหารงานทั่วไป 2) กลุ่มงานบริการนักศึกษา และ 3) กลุ่มงานวิชาการ โดยเปิดการเรียนการสอน ในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต จำนวน 1 หลักสูตร หลักสูตรระดับปริญญาโท จำนวน 6 หลักสูตร และ หลักสูตรระดับปริญญาเอก จำนวน 3 หลักสูตร เปิดการเรียนการสอนมีทั้งหลักสูตรภาคปกติและภาคพิเศษ เปิดบริการตั้งแต่เวลา 08.30-16.30 น. ทุกวัน (วันจันทร์-วันอาทิตย์) ยกเว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์ และประกาศ วันหยุดของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, งานบัณฑิตศึกษา, 2557) จากแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มากขึ้น รวมถึงรูปแบบและวิธีการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้งาน บัณฑิตศึกษา สังกัดสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการ ทำงานในปัจจุบันให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยนำระบบสารสนเทศเข้ามาช่วยให้เกิด คุณภาพการบริการ ลดระยะเวลา และขั้นตอนการทำงาน (Bhandari & Snowdown, 2012) ซึ่งได้แก่ การประชุมทางไกลด้วยวิดีโอ (VDO conference) ระบบการรับสมัคร การยื่นคำร้องของนักศึกษา การชำระค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนภาคพิเศษระดับบัณฑิตศึกษาในรูปแบบออนไลน์

การจัดการเรียนการสอนภาคพิเศษในระดับบัณฑิตศึกษา ดำเนินการในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งได้เชิญอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษมาเป็นอาจารย์ผู้สอนให้นักศึกษา ผู้ทำหน้าที่สอนมีสิทธิได้รับค่าสอนเกินภาระงานเมื่อสิ้นสุดการสอนหรือตามเงื่อนไขของมหาวิทยาลัย ดังนั้น ภารกิจของงานบัณฑิตศึกษาส่วนหนึ่งจะต้องทำหน้าที่ให้บริการ ประสานงาน และสนับสนุน อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ และดำเนินการเบิกจ่ายค่าตอบแทนการสอนพิเศษและค่าสอนเกินภาระงานในแต่ละภาคการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้แก่คณาจารย์ผู้สอน ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานของงานบัณฑิตศึกษา รับผิดชอบงานการเบิกจ่ายค่าตอบแทนการสอนให้กับอาจารย์ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา ทำหน้าที่จัดทำเอกสาร รวบรวม ประสาน กำกับ ติดตาม ควบคุม ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และดำเนินการเบิกจ่ายค่าสอน

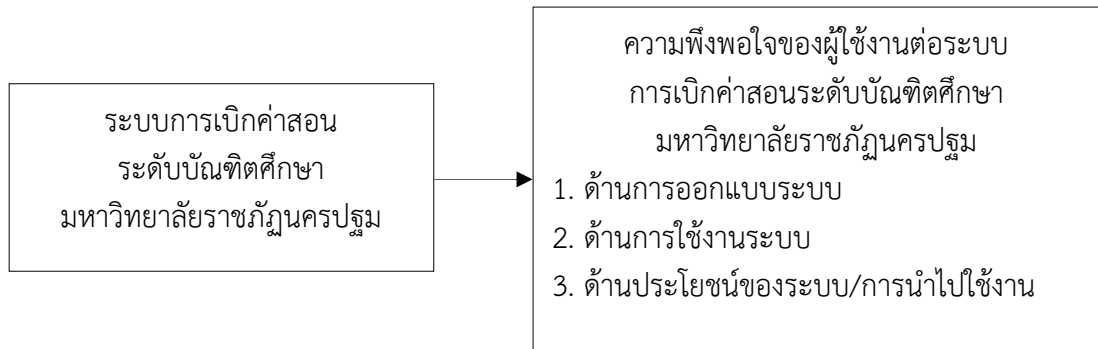
การดำเนินงานการเบิกจ่ายค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564 ที่ผ่านพบปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน คือ 1) รูปแบบลงเวลาปฏิบัติงานสอนพิเศษ และสอนเกินภาระงานยังใช้แบบกระดาษ และจึงจัดส่งให้อาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านเขียนรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าสอนด้วยลายมือ ทำให้ข้อมูลหรือรายละเอียด ได้แก่ รหัสวิชา หมู่เรียน จำนวนนักศึกษา วัน เวลา คาบที่สอน หรืออัตราค่าสอนรวมถึงจำนวนรวมคาบที่สอนและจำนวนรวมเงินค่าสอน ขาดความครบถ้วน ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามระเบียบการเบิกจ่าย ส่งผลให้การดำเนินงานการเบิกจ่ายล่าช้า เกิดความล่าช้า สิ้นเปลืองเวลา เนื่องจากหากมีความผิดพลาดในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งจะต้องประสานงาน ติดตามรอเวลาแก้ไขเอกสาร หรือมีการคืนเอกสารเพื่อกลับไปตรวจสอบใหม่ 2) ความสิ้นเปลืองกระดาษและงบประมาณของหน่วยงานจากการจัดเก็บสำเนาเอกสารการเบิก จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากหน่วยงานบัณฑิตศึกษานำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนกระบวนการทำงานและบริหารจัดการในงานการเบิกจ่ายค่าสอน จะสามารถลดขั้นตอนและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้มีข้อผิดพลาดน้อยลงได้จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาระบบการเบิกจ่ายค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบการเบิกจ่ายค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกจ่ายค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กรอบดำเนินการวิจัยดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา หมายถึง การนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการข้อมูล การจ่ายค่าตอบแทนการสอนในอัตราค่าสอนตามประกาศของมหาวิทยาลัย โดยพัฒนาระบบการจัดพิมพ์แบบลงเวลาปฏิบัติงานสอนพิเศษและสอนเกินภาระงาน ในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ใช้งานผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ จัดเก็บข้อมูลด้วยระบบฐานข้อมูลมายเอสคิวแอล (MySQL) เพื่อเอื้อต่อการให้บริการแก่อาจารย์ผู้เบิกค่าสอนในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน หมายถึง ความรู้สึกหรือสภาวะทางอารมณ์ของอาจารย์ผู้สอนที่เกิดจากการใช้งานระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ประกอบด้วย การออกแบบระบบ การใช้งานระบบ และประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งาน โดยวัดจากแบบสอบถามความพึงพอใจตามตัวแปร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ของงานบัณฑิตศึกษา สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน สามารถใช้ปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานการให้บริการงานการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการอาจารย์ผู้เบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ทำให้การเบิกค่าสอนมีความถูกต้องครบถ้วน อาจารย์ผู้สอนได้รับค่าตอบแทนการสอนเร็วขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่สอนในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยเก็บทั้งหมด จำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผ่านการประเมินคุณภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ วิธีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา ตลอดจนกระบวนการดำเนินงานค่าสอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโดยการสังเกตเอกสารการเบิกค่าสอน การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้เบิกค่าสอนแบบไม่มีโครงสร้างและรวบรวมปัญหาเกี่ยวกับการเบิกค่าสอนของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา และศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ หลักเกณฑ์ วิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อทำการวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลและขอบเขตของระบบข้อมูลที่จะพัฒนาขึ้น

ขั้นที่ 2 ออกแบบและพัฒนาระบบ โดยศึกษาวิธีการ แนวทางการสร้างระบบเบิกค่าสอน ออกแบบพัฒนาระบบการเบิกค่าสอน ประเมินคุณภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 3 ทดลองใช้ระบบ กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้งาน สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ขั้นที่ 4 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอน เพื่อปรับปรุงระบบ จากนั้นประชาสัมพันธ์การใช้งานระบบเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

4.1 ผู้วิจัยได้พัฒนาและหาคุณภาพของระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งใช้หลักการวิเคราะห์และออกแบบระบบตามวงจรการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Software Development Life Cycle: SDLC) 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาฐานข้อมูลเบื้องต้น 2) การออกแบบฐานข้อมูล 3) การพัฒนาฐานข้อมูลและการนำเข้าข้อมูล 4) การทดสอบและประเมินผล 5) การใช้งานข้อมูล 6) การบำรุงรักษาและปรับปรุงฐานข้อมูล โดยแบ่งการ

ประเมินคุณภาพของระบบออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความง่ายต่อการใช้งาน ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ และด้านความปลอดภัยของระบบ เกณฑ์ในการพิจารณาคุณภาพของระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

4.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยผ่านการตรวจเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบให้คะแนนความตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ แต่ละข้อต้องมีค่า IOC ระหว่าง 0.5-1.00 จากนั้นนำผลการตรวจสอบรายข้อหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการออกแบบระบบ ด้านการใช้งานระบบ และด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งานรวม 15 ข้อคำถาม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยทำบันทึกโดยผ่านความเห็นของผู้บังคับบัญชาถึงอาจารย์ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 50 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้อาจารย์ผู้เบิกค่าสอนเข้าใช้งานระบบ ครั้งที่ 1 โดยผู้วิจัยชี้แจงอธิบายส่วนต่าง ๆ และวิธีการใช้งานของระบบพร้อมขั้นตอนการใช้งานระบบการเบิกค่าสอนให้อาจารย์ผู้สอนเข้าใจอย่างชัดเจน และเว้นช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนเข้าใช้งานระบบ ครั้งที่ 2 หลังจากที่ได้ใช้ระบบแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ด้วยโปรแกรม Google Form และทำการจัดส่งแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อระบบการเบิกค่าสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

5.2 นำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และนำผลการศึกษาดำเนินการสรุปและอภิปรายผล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอในรูปแบบตาราง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพระบบการเบิกค่าสอนของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบ และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6.2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ ตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าที่ยอมรับได้ คือ 3.50 ขึ้นไป คือ มีความพึงพอใจในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ในครั้งนี้ ได้นำเทคโนโลยีมาจัดการข้อมูลเกี่ยวกับงานการเบิกค่าตอบแทนการสอนของอาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยจัดทำระบบการจัดพิมพ์แบบลงเวลาปฏิบัติงานสอนพิเศษและสอนเกินภาระงาน เพื่อติดตั้งการใช้งานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ที่สร้างขึ้น โดยการพัฒนาเว็บนั้นได้ใช้ภาษาของ PHP ควบคู่กับฐานข้อมูล MySQL ซึ่งให้ระบบแสดงและประมวลผลบนเว็บไซต์ (Web Application) ด้วยภาษาโปรแกรมพีเอชพี (PHP) และจัดเก็บข้อมูลด้วยโปรแกรมมายเอสคิวแอล (MySQL) แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนผู้ดูแลระบบ (สำหรับเจ้าหน้าที่) ประกอบด้วย 6 เมนู ได้แก่ ปฏิทินการศึกษา การจ่ายค่าตอบแทน รายละเอียด หมู่เรียน จัดการผู้สอน จัดการรายวิชา และจัดการตารางผู้สอน และ 2) ส่วนของผู้ใช้งานระบบ (สำหรับอาจารย์ผู้สอน) ประกอบด้วย 2 เมนู ได้แก่ จัดการข้อมูลส่วนตัว และจัดการข้อมูลตารางสอน ผู้ใช้งานสามารถเข้าใช้ระบบและศึกษาขั้นตอนการใช้งานระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา ได้ที่ URL: <http://r2r.npru.ac.th/sysrequita/> ผลการประเมินคุณภาพของระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ จำนวน 3 ท่านมีความความคิดเห็นต่อคุณภาพของระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.63)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 29 คน (คิดเป็นร้อยละ 58.00) มีอายุระหว่าง 45-54 ปี จำนวน 22 คน (คิดเป็นร้อยละ 44.00) จบระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 44 คน (คิดเป็นร้อยละ 88.00) ประเภทอาจารย์ผู้สอนเป็นอาจารย์ประจำ จำนวน 43 คน (คิดเป็นร้อยละ 86.00) คณะที่สังกัดหรือคณะที่ได้รับเชิญ คณะครุศาสตร์ จำนวน 23 คน (คิดเป็นร้อยละ 46.00) ประสบการณ์ในการสอน 20 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน (คิดเป็นร้อยละ 40.00) และระดับการสอนปริญญาโท จำนวน 20 คน (คิดเป็นร้อยละ 40.00)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เป็นดังนี้

1. ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งาน ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.75) รองลงมา ได้แก่ ด้านการใช้งานระบบงาน ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.77) และด้านการออกแบบระบบ ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.90) ตามลำดับ โดยจำแนกรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ระบบช่วยอำนวยความสะดวกในการเบิกค่าสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ การนำข้อมูลเข้าระบบช่วยลดขั้นตอนการเขียนหลักฐานการเบิกค่าสอนได้ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.65) และการนำระบบไปใช้งานสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของอาจารย์ในการเบิกค่าสอน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.83)

1.2 ด้านการใช้งานระบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ระบบมีการควบคุมที่ดี และช่วยลดความผิดพลาด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.53) รองลงมาคือ ขั้นตอนการใช้งาน สื่อสารได้เข้าใจ และปฏิบัติตามขั้นตอนได้จริง ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.67) และมีการกำหนดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.90)

1.3 ด้านการออกแบบระบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การเข้าถึงระบบทำได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ ขั้นตอนการเข้าใช้งานระบบไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.96) และหน้าจอของระบบมีความสวยงาม เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.93)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผลการประเมินคุณภาพของระบบการค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรชนก ทัพโยธา และพยุ่ง มีสัจ (2555) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนและงบประมาณ กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมละออ ผลการวิจัยพบว่า ระบบสามารถนำเสนอรายงานการติดตามการใช้งบประมาณให้ผู้บริหารได้อย่างถูกต้อง สะดวก มีผลการประเมินคุณภาพของระบบอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชฎา ชื่นทอง, มณฑิยา รัตนศิริวงศ์กุล และมาลีรัตน์ โสตานิล (2558) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อติดตามยอดเงินค้างชำระโดยวิธีการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ระบบสารสนเทศช่วยติดตามยอดเงินค้างชำระได้สะดวกรวดเร็ว เหมาะสมแก่การใช้งานจริง มีผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกร พันธุ์เสนา และธนดล ภูสีฤทธิ์ (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบกำกับและติดตามการยืมเงินคืนเงินยืม เบิกจ่ายเงินราชการ กองแผนงาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบสารสนเทศ จากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้ รองลงมา คือ ด้านการใช้งานระบบงาน และด้านการออกแบบระบบ ตามลำดับ โดยจำแนกรายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านประโยชน์ของระบบ/การนำไปใช้งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติมา มุ่งหมาย และวรรณุช กุอุทา (2564) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการบริหารจัดการและสนับสนุนการตัดสินใจของกลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารจากเนื้อสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อระบบสารสนเทศทางการบัญชีและการสนับสนุนการตัดสินใจของกลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารจากเนื้อสัตว์จังหวัดอุบลราชธานีด้านการนำไปใช้งานของระบบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรันดา เกลิมสถาน (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบฐานข้อมูลการเบิกจ่ายวัสดุสำนักงานคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อปรับเปลี่ยนและลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ ด้านประโยชน์ของระบบฐานข้อมูลต่อการปฏิบัติงานการใช้งาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$)

2.2 ด้านการใช้งานระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของของ วีระพงศ์ จันทร์สนาม, เสกศักดิ์ ปราบพาลา และอุมาวดี เดชธำรง (2560) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศทาง

การเงินสำหรับสถาบันการเงินชุมชนในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการใช้งานระบบของผู้ใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) สอดคล้องกับงานวิจัยของประจวบ ศรีวงษ์ และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเงินของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบต่อระบบการเบิกจ่ายเงินของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่นที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญรักษ์ กฤษวงษ์ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการเบิกจ่ายงบประมาณของกองนโยบายและแผนมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$)

2.3 ด้านการออกแบบระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของดิเรก รังรองจิตภูมิ และดวงพร รังรองจิตภูมิ (2559) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นมีสารสนเทศครบถ้วน ตรงตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของระบบที่กำหนดไว้ รูปแบบรายงานง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ มีการใช้ข้อความที่สื่อความหมายได้ชัดเจน รูปแบบรายงานมีมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ การจัดวางตำแหน่ง ขนาดตัวอักษร สีตัวอักษรมีความเหมาะสมดี ในรายงานมีการจัดเรียงลำดับข้อมูลในรายงานและอยู่ในรูปแบบของตารางอย่างเหมาะสม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาระบบการเบิกค่าสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เป็นการพัฒนาระบบโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับงานการเบิกค่าตอบแทนการสอนของอาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา ส่งผลให้การประมวลผลข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามระเบียบและมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้ดูแลระบบ และผู้ใช้งานระบบ มีความสะดวกรวดเร็วในระหว่างการทำงาน และลดข้อผิดพลาดของเอกสารในระหว่างการทำงานได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาแบบการลงนามในเอกสารแบบฟอร์มการเบิกค่าสอนต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดขั้นตอนและเพิ่มความรวดเร็วในกระบวนการ โดยมีการกำหนดแนวทางวิธีการลงนามอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่น ๆ ที่ยังคงความถูกต้องและครบถ้วนตามระเบียบ สามารถเบิกจ่ายได้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาถึงประสิทธิผลของระบบการเบิกค่าสอนที่มีการใช้งานแล้วอย่างน้อยหนึ่งปี เพื่อศึกษาประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจากระบบที่พัฒนาขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก ทัพย์ธา และพยุ่ง สัจ. (2555). ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนและงบประมาณ
กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมละออ. *The Eighth National Conference on
Computing and Information Technology*, 867-873.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563).
รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพฯ:
สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
กรุงเทพธุรกิจ. (2563). **ทักษะที่จำเป็นต่อทำงานในโลกหลังยุคโควิด**. ค้นเมื่อ มิถุนายน 1,
2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/894727>
- กฤติมา มุ่งหมาย และวรรณช กุอุทา. (2564, มกราคม- มิถุนายน). การพัฒนาระบบสารสนเทศ
ทางการบัญชีเพื่อการบริหารจัดการและสนับสนุนการตัดสินใจของกลุ่มผลิตภัณฑ์แปรรูป
อาหารจากเนื้อสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23 (1), 43.
- การตลาด อู๊ปส์. (2564). **รู้ก่อน ปรับตัวก่อน 10 New Normal เทคโนโลยี เครื่องมือสำคัญ
เพื่อการอยู่รอดจากภาวะวิกฤติ**. ค้นเมื่อ ธันวาคม 1, 2564, จาก <https://www.marketingoops.com/digital-transformation/10-new-normal-tech-digital-tools>
- ดิเรก รังรองรจิตภูมิ และดวงพร รังรองรจิตภูมิ. (2559). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อบริหาร
จัดการสถาบันการเงินชุมชน ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. ใน **รายงานสืบเนื่อง
การประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ครั้งที่ 3** (หน้า 444-455). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- นิรันดา เกลิมสถาน. (2561). **รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลการเบิกจ่ายวัสดุ
สำนักงานคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.**
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญรักษ์ กฤษวงษ์. (2553). **การพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการเบิกจ่ายงบประมาณของ
กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่.
- ประจบ ศรีวงศ์ และคณะ. (2560, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายเงินของสำนักงาน
ป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น. *สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น*,
24 (1), 107-117.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, งานบัณฑิตศึกษา. (2557). **ข้อมูลงานบัณฑิตศึกษา**. ค้นเมื่อ มิถุนายน 1, 2564, จาก http://grad.npru.ac.th/index.php?act=6a992d5529f459a44fee58c733255e86&ln_type=editor_top&stm_id=679
- รัชฎา ชันทอง, มณเฑียร รัตนศิริวงศ์กุล และมาลีรัตน์ โสตานิล. (2558). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อติดตามยอดเงินค้างชำระโดยใช้วิธีการบริหารลูกค้าสัมพันธ์. **The Eleventh National Conference on Computing and Information Technology**, 691-696.
- วิระพงศ์ จันทร์สนาม, เสกศักดิ์ ปราบพาลา และ อุมาวดี เดชธำรง. (2560, ตุลาคม-ธันวาคม). การพัฒนาระบบสารสนเทศทางการเงินสำหรับสถาบันการเงินชุมชนในประเทศไทย. **วารสารสารสนเทศศาสตร์**, 35 (4), 74-89.
- ศุภกร พันธุ์เสนา และธนดล ภูสีฤทธิ์. (2564). การพัฒนาระบบกำกับและติดตามการยืมเงิน คืนเงินยืมเบิกจ่ายเงินราชการ กองแผนงาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา**, 4 (10), 78-91
- เอกพันธุ์ คำปัญญา และธีรวัฒน์ ประกอบผล. (2550). **การวิเคราะห์และออกแบบระบบ**. กรุงเทพฯ: ซีเค็ส มีเดีย.
- Bhandari, G. & Snowdon, A. (2012). Design of a patient-centric, service-oriented health care navigation system for a local health integration network. **Behaviour and Information Technology**, 31 (3), 275-285.

แนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี

กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

Guidelines for the Development of the 3-year Manpower Planning Process: a Case Study of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization

รับบทความ	09/10/2022
แก้ไขบทความ	20/02/2023
ยอมรับบทความ	01/03/2023

ปริญญา เหล่านายอ¹

Parinya Laonayo

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คน สามารถเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามได้จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 82.42 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งวิชาการ ส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดสำนักงาน มีอายุราชการ/ระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 5 ปี
2. สภาพปัญหาในการจัดทำแผนอัตรากำลัง พบว่า หน่วยงานมีความต้องการกำลังคนที่เพิ่มขึ้น แต่ไม่สอดคล้องกับการตั้งงบประมาณ และคุณภาพของอัตรากำลังไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร
3. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสำคัญของผลกระทบที่เกิดจากองค์ประกอบของแผนอัตรากำลัง ด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังของหน่วยงาน และด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนของหน่วยงาน ($\bar{X}$ = 4.41, S.D = 0.72) รองลงมา ด้านการทบทวนบทบาทภารกิจของหน่วยงาน ($\bar{X}$ = 4.40, S.D = 0.64) และน้อยที่สุด ด้านการตัดสินใจดำเนินการวางแผนอัตรากำลัง ($\bar{X}$ = 4.17, S.D = 0.76)

คำสำคัญ: แผนอัตรากำลัง แนวทาง

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the problems in the preparation of the 3-year workforce plan of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization and 2) study the guidelines for the development of the 3-year workforce plan preparation process of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization as quantitative research. Data was collected from a sample of 165 people and was able to be collected from a questionnaire of 136 people, representing 82.42%. Statistical data analysis was used, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results showed that:

1. Most of the respondents were female, aged between 31 and 40 years old, with a bachelor's degree and had an academic position. Most of them belong to the engineering department, and their service life/working period is less than 5 years.

2. In problems in the preparation of the manpower rate plan, it was found that the agency had increased demand for manpower but was inconsistent with the budget setting and the quality of the manpower rate was not balanced with the cost of personnel.

3. The sample group had opinions on the approach to the development of the 3-year workforce planning process, a case study of Khon Kaen Provincial Administrative Organization, as a whole, at a high level ($\bar{x}=4.36$, S.D=0.71) when considering each aspect. The aspect with the highest average value was the importance of the impact resulting from the manpower plan components of the agency's manpower requirements analysis and the analysis of the organization's manpower condition ($\bar{x}=4.41$, S.D=0.72), followed by the review of the organization's roles and missions ($\bar{x}=4.40$, S.D=0.64) and the least on the decision-making side of the power rate planning ($\bar{x}=4.17$, S.D=0.76).

Keywords: *workforce plan, guidelines*

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นในรูปองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและวิวัฒนาการตามลำดับ โดยจัดให้มีสภาจังหวัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2476 ตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ฐานะของสภาจังหวัด และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 โดยกำหนดให้พื้นที่จังหวัดเป็นพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีผู้บริหารสูงสุด คือ ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นผู้ปกครองและบังคับบัญชาข้าราชการส่วนจังหวัด และดำเนินกิจการส่วนจังหวัดควบคู่ไปกับสภาจังหวัด การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเรียกว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” ให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในพื้นที่โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหารงานการพัฒนา การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานส่วนบุคคล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ ทั้งนี้รัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งในแต่ละหน่วยงาน ก็มีรูปแบบการบริหารงานที่แตกต่างกัน แนวทางบางอย่างไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ หรือไม่เข้ากับยุคสมัยจะถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางการปฏิบัติงานใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบังคับบัญชาที่มีผู้บังคับบัญชา มีระบบการทำงาน มีระเบียบ และกฎเกณฑ์กำหนดไว้ให้ถือปฏิบัติอย่างชัดเจน ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของส่วนกลางที่กำหนดไว้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

ดังนั้นในการที่จะได้มาซึ่งคนที่จะทำงานได้ดี ต้องมีการวางแผนกำลังคนเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการและความเหมาะสมกับภาระงาน เป็นการป้องกันการดำเนินงานที่ไม่ตรงกับความสามารถ พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การได้คนที่ไม่มีความสามารถหรือความสามารถที่ไม่ตรงตามตำแหน่งเข้ามาปฏิบัติงานในองค์กร จะก่อให้เกิดการเสียงบประมาณมากขึ้นโดยไม่ใช้เหตุ งานที่ได้ก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามงบประมาณที่เสียไป เสียเวลา และเสียงบประมาณในการอบรมพัฒนาบุคลากรที่มากขึ้น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

โดยคณะกรรมการการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.กลาง) ได้มีมติเห็นชอบประกาศการกำหนดตำแหน่งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดแนวทางให้องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนอัตรากำลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดตำแหน่งและการใช้ตำแหน่งข้าราชการท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น โดยเสนอให้คณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.จังหวัด) พิจารณาเห็นชอบ โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนอัตรากำลังเพื่อวิเคราะห์การวางแผนการใช้กำลังคน จัดทำกรอบอัตรากำลังและกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดตำแหน่งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตามแผนอัตรากำลัง 3 ปี โดยอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และแก้ไขเพิ่มเติม และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นโยบายของรัฐบาล นโยบายของผู้บริหารและสภาพปัญหาภายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้การดำเนินการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นบรรลุตามพันธกิจที่ตั้งไว้ จึงจำเป็นต้องจัดสรรอัตรากำลังตามส่วนราชการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเป้าหมายการดำเนินการ โดยมุมมองนี้เป็นการพิจารณาว่างานในปัจจุบันที่ดำเนินการอยู่นั้นครบถ้วนและตรงตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร หากลักษณะงานที่ทำอยู่ปัจจุบันไม่ตรงตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบจึงต้องพิจารณาวางแผนกรอบอัตรากำลังให้ปรับเปลี่ยนไปตามทิศทางในอนาคต รวมถึงหากงานในปัจจุบันบางส่วนไม่ต้องดำเนินการแล้ว อาจทำให้การจัดสรรกำลังคนของบางส่วนราชการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในเรื่องแผนอัตรากำลังคนให้สามารถรับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตและการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพขององค์กร (องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ม.ป.ป.: ออนไลน์) และในแผนอัตรากำลัง 3 ปี ในปัจจุบันนี้มีอัตรากำลังที่เพิ่มขึ้นมาที่ 1,497 อัตรา ส่งผลให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายด้านการบริหารงานบุคคลที่สูงขึ้น ปริมาณภารกิจงานที่เพิ่มขึ้นจากเดิมในส่วนราชการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานนั้นยังไม่เพียงพอต่อภารกิจงานให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งยังต้องการบุคลากรที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติภารกิจงาน อันเนื่องจากการจัดตั้งกองสาธารณสุขเพื่อรองรับภารกิจงานที่เพิ่มขึ้น และการถ่ายโอนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาสู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณ 2566 และบุคลากรที่ต้องถ่ายโอนตามมาสังกัดองค์การองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยจึงจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์อัตรากำลังและวางแผนอัตรากำลังเป็นสำคัญ โดยการวางแผนกำลังคนเป็นกระบวนการสร้างความสอดคล้อง

เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างยุทธศาสตร์ขององค์กรกับกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรโดยมีเป้าหมายเพื่อให้องค์กรมีทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมมีความรู้ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับแผนและปริมาณงานที่เกิดขึ้น ซึ่งการวางแผนกำลังคนเป็นกระบวนการในการกำหนดความต้องการกำลังคนล่วงหน้าในแต่ละช่วงเวลาว่าองค์กรต้องการกำลังคนประเภทใด จำนวนเท่าไร และรวมถึงวิธีการในการได้มาซึ่งกำลังคนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทำให้หน่วยงานมีบุคคลที่พร้อมจะปฏิบัติงาน ช่วยทำให้คนและงานเกิดความสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์สภาพกำลังคนในปัจจุบัน กำหนด/ระบุความต้องการกำลังคนในอนาคต วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับอนาคตกำหนดแนวทางการจัดการและนำไปปฏิบัติ ตลอดจนติดตามประเมินผลในการวางแผนกำลังคน (กิ่งพร ทองใบ และคณะ, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวุฒิ คำศรีสุข และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผลการวิจัย พบว่าจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอทำให้บุคลากรต้องมีการปฏิบัติงานหลายหน้าที่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวิเคราะห์อัตรากำลังให้เพียงพอต่อปริมาณงาน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาปัญหาของการกำหนดแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และเพื่อนำผลของการศึกษานี้เป็นข้อมูลสารสนเทศเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กำลังคน การวางแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่กำลังคนในองค์กรให้สามารถปฏิบัติงานตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อไปสู่เป้าหมายที่องค์กรคาดหวังไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการวิจัย คือ ได้ข้อมูลสภาพปัญหาในการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี และแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี

ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการวิเคราะห์กำลังคนเพื่อจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปีของหน่วยงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประเภทข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 369 คน ซึ่งสังกัดอยู่ใน 12 ส่วนราชการ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณหากลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973: 727) ได้กลุ่มตัวอย่างข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 165 คน จากนั้นผู้วิจัยได้นำขนาดของกลุ่มตัวอย่างมาคำนวณหาสัดส่วนแบบช่วงชั้นหรือชั้นภูมิในแต่ละกลุ่มงานเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) โดยผู้วิจัยหาค่าเฉลี่ยจำนวนประชากรในแต่ละส่วนราชการ เพื่อคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในแต่ละส่วนราชการ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ จากกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายตัว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด จำแนกเป็น ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการการจัดแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยข้อความพัฒนาขึ้นจากงานวิจัยของประยงค์ จำปาศรี (2562) จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการทบทวนบทบาทภารกิจขององค์กร ด้านความสำคัญของผลกระทบที่เกิดจากองค์ประกอบของแผนอัตรากำลัง ด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังขององค์กร ด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนขององค์กร และด้านการตัดสินใจดำเนินการวางแผนอัตรากำลัง ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยก่อนนำไปใช้ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ค่าสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา เท่ากับ 1.00

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ใช้แบบสอบถามทั้งหมด 165 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับจำนวน 136 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82.42

5.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามและอธิบายวิธีการทำแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างและนัดวันเวลาในการเก็บแบบสอบถามคืน

5.3 ตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วนของแบบสอบถามภายหลังการเก็บข้อมูล

5.4 นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ทำโดยบุคลากรในองค์กรจำนวน 136 ชุดมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

6.1 ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุราชการ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

6.2 ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในกระบวนการการจัดแผนอัตรากำลัง 3 ปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

6.3 ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะเป็นปลายเปิด (open-ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ข้าราชการภายในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 136 ราย ได้แก่ เพศ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.4 (89 ราย) อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็น ร้อยละ 41.9 (57 ราย) ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.7 (107 ราย) ประเภทตำแหน่งงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 55.2 (75 ราย) ส่วนราชการที่สังกัด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดสำนักช่าง คิดเป็นร้อยละ 25.7 (35 ราย) อายุราชการ/ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุราชการ/ระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.2 (37 ราย)

2. สภาพปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงาน พบว่า 1) หน่วยงานมีความต้องการกำลังคนที่เพิ่มขึ้นแต่ไม่สอดคล้องกับงบประมาณ การตั้งงบประมาณสวนทางกับอัตรากำลังที่มีความต้องการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีภารกิจเพิ่มขึ้นจำนวนมาก การให้เหตุผลการขอกำลังคนยังไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและหลักการที่ถูกต้อง 2) ด้านคุณภาพของอัตรากำลังไม่สมดุลกับค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร กล่าวคือ งบประมาณรายจ่ายทั้งหมด รายจ่ายด้านบุคลากรไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง และส่วนราชการยังขาดการวัดและติดตามการประเมินความคุ้มค่าด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านอัตรากำลังรุ่นใหม่ ขาดผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสม เนื่องจากระบบราชการขาดแรงดึงดูดผู้สมัครที่เก่ง ดี มีแนวคิดใหม่และมีจิตสาธารณะ

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการการจัดแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสำคัญของผลกระทบ ที่เกิดจากองค์ประกอบของแผนอัตรากำลัง ด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังของหน่วยงาน และด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.72) รองลงมา ด้านการทบทวนบทบาทภารกิจของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.64) และน้อยที่สุด ด้านการตัดสินใจดำเนินการวางแผนอัตรากำลัง ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.76)

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า หน่วยงานมีความต้องการกำลังคนที่เพิ่มขึ้นแต่ไม่สอดคล้องกับการตั้งงบประมาณ และคุณภาพของอัตรากำลังไม่สมดุลกับค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร จึงไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะนุช ผลานิผล (2551) ที่ได้ศึกษาการจัดอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์พยาบาล หอผู้ป่วยอายุรกรรม โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ผลการวิจัยพบว่า จำนวนชั่วโมงความต้องการพยาบาลต่อวัน และจำนวนอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์พยาบาลของหอผู้ป่วยอายุรกรรมไม่สมดุลกับปริมาณงาน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีสุภรักษ์ สวนแก้ว (2553) ที่ได้ศึกษาการจัดอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์พยาบาล งานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลบางแพ ที่ระบุถึงอัตรากำลังและความสมดุลของเวลา ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เป็นผลมาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นกำหนดกรอบแนวคิดการวิเคราะห์อัตรากำลัง (effective man power planning framework) ที่เหมาะสมตามภารกิจงานของแต่ละส่วนราชการ มีการใช้ข้อมูลที่

หลากหลายเพื่อให้เกิดการยอมรับได้มากกว่า โดยเปรียบเทียบหากจะต้องมีการเปลี่ยนอัตรากำลังระหว่างหน่วยงาน มีการจัดทำกระบวนการและเวลามาตรฐานนี้ไปวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงกระบวนการ (process re-engineer) อันจะนำไปสู่การใช้อัตรากำลังที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้จะมีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบแต่ยังคงมีปัญหาเรื่องความไม่สอดคล้องกับงบประมาณ

2. แนวทางการพัฒนากระบวนการการจัดแผนอัตรากำลัง 3 ปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง 3 ปี กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.36$, $S.D.=0.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสำคัญของผลกระทบที่เกิดจากองค์ประกอบของแผนอัตรากำลังด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังของหน่วยงาน และด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.41$, $S.D.=0.72$) รองลงมา ด้านการทบทวนบทบาทภารกิจของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.64$) และน้อยที่สุด ด้านการตัดสินใจดำเนินการวางแผนอัตรากำลัง ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.76$) จึงไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของประยงค์ จำปาศรี (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนอัตรากำลังระยะ 4 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนอัตรากำลัง 4 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$, $S.D.=0.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.73$, $S.D.=0.44$) ด้านการทบทวนบทบาทภารกิจของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.52$) ด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังของหน่วยงาน ($\bar{X}=4.60$, $S.D.=0.49$) และด้านการตัดสินใจดำเนินการวางแผนอัตรากำลัง ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.61$)

ทั้งนี้เป็นผลมาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นให้ความสำคัญกับด้านความสำคัญของผลกระทบที่เกิดจากองค์ประกอบของแผนอัตรากำลัง ด้านการวิเคราะห์ความต้องการอัตรากำลังของหน่วยงาน และด้านการวิเคราะห์สภาพกำลังคนของหน่วยงาน เพราะหน่วยงานมีข้าราชการ/ลูกจ้างประจำเกษียณอายุราชการในทุกปี ดังนั้นจึงต้องมีการพิจารณาถึงการเตรียมการเรื่องกรอบอัตรากำลังที่จะรองรับการเกษียณอายุของข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ การปรับตำแหน่งอัตรากำลังที่เหมาะสมขึ้นทดแทนตำแหน่งที่จะเกษียณอายุออกเพื่อให้สามารถมีบุคลากรปฏิบัติงานต่อเนื่อง และสามารถคาดการณ์ วางแผน กำหนดตำแหน่งเพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคตข้างหน้าเกี่ยวกับกำลังคนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชญาน์ภา แสนรักษ์ (2563) ได้ศึกษาการจัดสรรอัตราว่างจากการเกษียณอายุราชการ

ของกรมทางหลวงตามมาตรการบริหารจัดการกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2562-2565) ที่ผลการวิจัยพบว่า หลักการของมาตรการบริหารจัดการกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2562-2565) เป็นนโยบายด้านการบริหารบุคคลภาครัฐที่กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการปฏิรูปประเทศ รวมถึงกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เพื่อบริหารอัตรากำลังคนภาครัฐและเป็นแนวทางสำหรับการควบคุมอัตรากำลังภายใต้หลักการมุ่งลดขนาดกำลังคนภาครัฐ ด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรอัตรากำลังกรณีเกษียณอายุราชการประจำปีงบประมาณ 2562-2565 ให้ส่วนราชการถือปฏิบัติ ดังนั้นการบริหารบุคคลในด้านการวางแผนกำลังคนเพื่อให้สามารถจัดสรรอัตรากำลังกรณีเกษียณอายุราชการตามสัดส่วนการจัดสรรในมาตรการดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถขับเคลื่อนภารกิจของส่วนราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว สามารถสนองตอบต่อนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1.1 หน่วยงานควรมีการจัดประชุม ชักซ้อม แนวทางปฏิบัติการจัดทำแผนอัตรากำลังให้กับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานบริหารบุคคล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดทำแผนอัตรากำลัง รวมทั้งผู้บริหารให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อกฎหมายอย่างถูกต้อง และให้ความสำคัญกับการพิจารณาการจัดทำแผนอัตรากำลังในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมกันวิเคราะห์ภารกิจ ปริมาณงาน และคุณภาพงานเพื่อให้มีการทบทวนบทบาทแต่ละตำแหน่งและลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติอย่างครบถ้วน

1.2 หน่วยงานควรมีการวิเคราะห์ และมีการตัดสินใจในการวางแผนอัตรากำลังโดยการวิเคราะห์ส่วนต่างของกำลังคนเปรียบเทียบกับอุปสงค์และอุปทานกำลังคนเพิ่มเติม และตัดสินใจวางแผนอัตรากำลังโดยเลือกกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกำลังคน และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรให้สูงขึ้นหรือมีการผสมผสานอัตรากำลังโดยการวิเคราะห์อัตรากำลังในส่วนที่ขาดแคลนหรือมีแผนการจ้างงานระยะสั้นหรือมีการบริหารงานแบบสลับโดยวิเคราะห์กระบวนการงานและบริหารจัดการเพื่อลดระยะเวลาในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีทำการศึกษาวิจัยในเรื่องของแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลังในองค์กรอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง และแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนอัตรากำลัง

เอกสารอ้างอิง

กิ่งพร ทองใบ และคณะ. (2559). การวางแผนกำลังคนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วารสารการจัดการสมัยใหม่. 13 (2), 47-58.

ชญาน์ภา แสนรักษ์. (2563). การจัดสรรอัตรากำลังจากการเกษียณอายุราชการของกรมทางหลวง

ตามมาตรการ บริหารจัดการกำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2562-2565). กรุงเทพฯ: สาขารัฐ

ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธนาวุฒิ คำศรีสุข และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน

บุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7 (1), 369-386.

ประยงค์ จำปาศรี. (2562). แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนอัตรากำลังระยะ 4 ปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ปิยะนุช ผลานิผล. (2551). การจัดอัตรากำลังบุคลากรทางการพยาบาล หอผู้ป่วยอายุรกรรม

โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสุภรัักษ์ สอนแก้ว. (2553). การจัดอัตรากำลังบุคลากรทางการพยาบาล งานอุบัติเหตุและ

ฉุกเฉิน โรงพยาบาลบางแพ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนา. ค้นเมื่อ กรกฎาคม 23, 2565, จาก

<http://www.kkpao.go.th/kkpao/index.php?r=staticContent/show&id=4>

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row Publications.

ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต

The Importance of the Profession of School Administrators in a Crisis

รับบทความ	12/03/2022
แก้ไขบทความ	14/09/2022
ยอมรับบทความ	30/09/2022

ศุภกร รัตนวงษ์¹ ชารทิพย์ พ่วงจิ้น²

และอาทิย์ เพิ่มเขตรกรรม³

Supakorn Rattanawong Tharntip Phaungjeen

and Artit Permketkam

บทคัดย่อ

การศึกษาไทยในปัจจุบันต้องเผชิญกับภาวะเกี่ยวเนื่องด้วยโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องเผชิญกับการเกิดปัญหาภาวะวิกฤตซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาหลาย ๆ ด้านตามมา ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤตผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างเร่งด่วน ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤตจึงมีความเกี่ยวข้องและจำเป็นอย่างมาก ซึ่งมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษานั้นตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (2560 - 2579) รวมถึงนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ในการรับรู้ภาวะวิกฤตที่กำลังจะเกิดขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤตและมีแนวทางการเตรียมความพร้อมรับมือภาวะวิกฤต ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในการพัฒนาวิชาชีพ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการและสร้างผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาของตน มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณ ซึ่งวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาตลอดจนการสนับสนุนการศึกษาจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างดีและมีทัศนคติที่ดีต่อการบริการ จึงจะนำพาสถานศึกษาให้บรรลุสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จเมื่อเกิดภาวะวิกฤต ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ส่งผลเสียหายอย่างรวดเร็วและรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล เพื่อให้สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตนั้นไปได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องนำวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษามาบริหารจัดการภาวะวิกฤตโดยมีแนวทางการเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดภาวะวิกฤตสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อลดความรุนแรงของสถานการณ์ลงได้และช่วยให้สถานศึกษาฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตได้กลับสู่ภาวะปกติดังเดิม

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา วิชาชีพ ภาวะวิกฤต

¹โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด 23000

Satreeprasertsin School, Trat District, Trat Province 23000, Thailand.

²โรงเรียนบ้านโป่งวัว อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี 22160

Ban Phong Wua School, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province 22160, Thailand.

³โรงเรียนบ้านวังไม้แดง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี 22160

Ban Wang Mai Daeng School, Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province 22160, Thailand.

Abstract

Thai education today faces a rapidly changing globalization crisis. The Thai education system needs to be adjusted to keep up with current events, making it difficult for school administrators to avoid crises, which can cause many problems. Therefore, when there is a crisis, school administrators need to take urgent action to solve the problem. The importance of the school management profession in crisis is therefore relevant and highly necessary, where the performance standards of school management practitioners are following the Guru Council Regulations on Professional Standards and Goals of Educational Management (Aspirations) in the National Education Development Plan (2017 -2036), as well as the policies and focus of the Ministry of Education. In recognition of the impending crisis. To prepare for change Management of school administrators in crisis and guidelines for crisis preparedness. School administrators have an important role to play in professional development. Have academic leadership and build academic leadership in their institutions. The school management profession is an educational profession that is responsible for the administration of the educational institution as well as the support of education, so it must be a well-educated person with a positive attitude towards service to lead the school to achieve its goals and achieve success. When a crisis occurs, which refers to an event or situation that quickly and severely damages a person's life and property. To be able to get through that crisis. Therefore, school administrators must use their professions of school administrators to manage the crisis with a crisis preparedness approach that can solve the problems that arise. This will help schools recover from the crisis and return to normal.

Keywords: *School Administrators, Professional, Crisis situation*

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สามารถติดต่อสื่อสารกันในลักษณะที่ไร้พรมแดนที่เรียกว่ากระแสวัฒนธรรมโลก (Neo-Westernization) เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองโลกทำให้หลายประเทศได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง ก่อให้เกิดปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นทุกประเทศจึงเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในด้านการศึกษา เพราะเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนพัฒนาประเทศและหากคนในประเทศใดมีการศึกษาดี มีความรู้ความสามารถ ก็จะนำพาประเทศนั้นให้มีความเจริญก้าวหน้า หลายประเทศ

ในโลกได้ใช้การศึกษาเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศและประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษา ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานเปรียบเสมือนบันไดขั้นแรกในการจัดการศึกษาให้กับปวงชนชาวไทยทุกคนได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ตุ๊กตา ไสภณธรรมคุณ และพิชญาภา ยืนยาว, 2559: 398)

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพคนของประเทศจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ประชาชนสามารถคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล มีใจและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยก รวมทั้งการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 18) สำหรับเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (2560 - 2579) กล่าวไว้ว่า ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) เป็นระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 สามารถพัฒนาทักษะ คุณลักษณะและสมรรถนะในการทำงานของกำลังคนในประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน สังคมและประเทศ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ที่จะนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการศึกษาที่สร้างความมั่นคงในชีวิตของประชาชนสังคมและประเทศชาติ และการสร้างเสริมการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 80) ซึ่งสอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 การพัฒนาการศึกษาเพื่อความมั่นคง ใฝ่ระว่างภัยทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู สถานศึกษาโดยเฉพาะภัยจากยาเสพติด อาชญากรรมทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์ (ณัฐพล ทีปสุวรรณ, 2562: 2) รวมถึงนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 นโยบายที่ 1 นโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์และของชาติเป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้องเป็นพลเมืองดีของชาติและพลเมืองโลกที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณธรรมอัตลักษณ์ มีจิตสาธารณะ มีจิตอาสา รับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซื่อสัตย์สุจริต มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย และรักษาสีลธรรม เป็นผู้เรียนที่มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ทุกรูปแบบที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง เช่น ภัยจากยาเสพติด ความรุนแรง การคุกคามในชีวิตและทรัพย์สิน การค้ามนุษย์อาชญากรรมไซเบอร์และภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และเน้นการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของพื้นฐานสภาพทางภูมิศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ เช่น การจัดการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ใน

พื้นที่ทางไกลทุรกันดารพื้นที่สูง ชายแดน ชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้รับการพัฒนาสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ได้รับการบริการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและเหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียน สำหรับมาตรการและแนวทางการดำเนินการของสถานศึกษา ได้แก่ (1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงภัยจากยาเสพติด ความรุนแรงการคุกคามในชีวิตและทรัพย์สิน การค้ามนุษย์ อาชญากรรม ไซเบอร์ภัยพิบัติและภาวะฉุกเฉินและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ตลอดจนรู้จักวิธีการป้องกันและแก้ไขหากได้รับผลกระทบจากภัยดังกล่าว (2) มีมาตรการและแนวทางการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชน (3) จัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้มีความมั่นคงปลอดภัย (4) มีระบบการดูแล ติดตามและช่วยเหลือผู้เรียน ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้รับคำปรึกษาชี้แนะและความช่วยเหลืออย่างทันต่อเหตุการณ์

ภาวะวิกฤตคือการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ไม่ดีเป็นช่วงเวลาที่ปัญหาหนักหรือเป็นช่วงเวลาที่ยับยั้งต้องมีการตัดสินใจอาจส่งผลกระทบหรือเกิดความเสียหายได้ อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ (ศิริพงษ์ รักใหม่ และคณะ, 2560: 347) บทความนี้ได้นำเสนอถึงความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภาวะวิกฤตซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย รวมทั้งประสานสัมพันธ์ต้องปรับเปลี่ยนการทำงานเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ และมีความมุ่งมั่นปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อมุ่งเพาะความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกสามารถระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำพาให้ก้าวข้ามผ่านภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้โดยมีแนวทางการเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดภาวะวิกฤตสามารถรับมือและแก้ปัญหาลดระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทำให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วทำให้สถานศึกษามีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

ผู้บริหารสถานศึกษา: ผู้นำพาสถานศึกษาสู่เป้าหมาย

การนำพาสถานศึกษาให้บรรลุสู่เป้าหมายหรือประสบความสำเร็จตามพันธกิจ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ผู้บริหารสถานศึกษาคือผู้นำซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่ง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พุทธศักราช 2556, 2556: 66) โดยผู้บริหารสถานศึกษาจัดเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่ต้องได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ ในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นบุคคลที่สามารถ

ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติและประสบการณ์ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ข้อ 7 ได้ระบุไว้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พุทธศักราช 2556, 2556: 67-68) ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1.1 การพัฒนาวิชาชีพ
- 1.2 ความเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 1.3 การบริหารสถานศึกษา
- 1.4 หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 1.5 กิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน
- 1.6 การประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.7 คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ

2. มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

- 2.1 มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือ
- 2.2 มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสาย หรือหัวหน้างาน หรือตำแหน่งบริหารอื่น ๆ ในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้นำพาสถานศึกษาให้บรรลุสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จตามพันธกิจ วิสัยทัศน์ เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับ การพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษา หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษา หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน การประกันคุณภาพการศึกษา คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ รวมถึงต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสาย หรือหัวหน้างาน หรือตำแหน่งบริหารอื่น ๆ ในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี แล้ววิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา: หัวใจสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา ถือเป็นวิชาชีพหนึ่งในผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา โดยวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนในการส่งเสริมวิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนหรือที่ทราบกันดีว่าวิชาชีพครู

ในข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ได้ให้ความหมายของวิชาชีพไว้ว่าเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการรับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชนและการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนการศึกษา ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พุทธศักราช 2556, 2556: 65) ซึ่ง อีระ รุญเจริญ (2557: 7) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพทางการศึกษาที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี จึงจะนำไปสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ดังนั้นสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2557: 15-17) กล่าวว่า สมรรถนะผู้บริหาร สถานศึกษา ได้ถูกกำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สารความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กล่าวถึงสมรรถนะวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษา หลักสูตร การสอน การวัด และประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมนักเรียน การประกันคุณภาพการศึกษา คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ และมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วย มีประสบการณ์ ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและต้องมี ประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสายงานหรือหัวหน้างาน หรือตำแหน่งบริหารอื่น ๆ ในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาวิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ ดังข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ให้ความหมายมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาไว้ว่าเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตามประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน ส่วนมาตรฐานการปฏิบัติงานนั้นมีความหมายว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษารวมทั้งต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562, 2562: 18) ซึ่งในข้อ 12 ได้กำหนดไว้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาและ

ผู้บริหารการศึกษา ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พุทธศักราช 2556, 2556: 69-70) ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของผู้เรียน บุคลากร และชุมชน
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ
4. พัฒนาแผนงานขององค์กรให้มีคุณภาพสูง สามารถปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง
5. พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ
6. ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร
7. ดำเนินการและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
9. ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์
10. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
11. เป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการในหน่วยงานของตนได้
12. สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

สรุปได้ว่า วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญเพราะเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาตลอดจนการสนับสนุนการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างดีและมีทัศนคติที่ดีต่อการบริการ ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อสถานศึกษา มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ พัฒนาแผนงานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงและเน้นผลถาวร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาของตน ทั้งนี้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษานั้น อาจพบเจอสภาพที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ โดยในบทความนี้ ได้นำเสนอเรื่องภาวะวิกฤตที่มีความหมายในแนวเดียวกันกับสภาพไม่พึงประสงค์โดยจะอธิบายคำว่าภาวะวิกฤตในข้อต่อจากนี้

ภาวะวิกฤต: ความท้าทายของการบริหารสถานศึกษา

คำว่า ภาวะวิกฤต (Crisis) หมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ส่งผลเสียหายอย่างรวดเร็วและรุนแรง ต่อชีวิต ทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนต่อชื่อเสียงและการดำเนินงานขององค์กรหรือสินค้าในระยะยาว ซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติและมีมนุษย์ (แอดมิน (Admin), 2561: ออนไลน์)

Crisis (ภาวะวิกฤต) มาจากภาษากรีก Krinein หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดเป็นสิ่งที่ใช้เวลาจำกัด ในการตัดสินใจ โดยคำว่า Crisis มีความหมายคล้ายคลึง กับคำว่า Stress (ความตึงเครียด) Panic (ความอลหม่าน) Disaster (ความหายนะ) Violence (ความรุนแรง) (วิภาคณัฏฐ์ นิมิตรพันธ์ และศิริจันทร์ พลกนิษฐ, 2560: 46)

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยอาจต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตในหลายรูปแบบ เช่น ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ หรือภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ โดยการรับรู้ภาวะวิกฤตที่กำลังจะเกิดขึ้นได้นั้น ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสนใจเมื่อพฤติกรรมของบุคลากรในสถานศึกษามีบางอย่างผิดปกติ เมื่อพบข้อเท็จจริงที่น่ากังวลต้องตรวจสอบให้แน่ชัดและพิจารณาผลที่อาจเกิดขึ้นต่อสถานศึกษา โดยตั้งคำถามว่า “นี่เป็นยอดของภูเขาน้ำแข็งที่ใหญ่และอันตรายหรือไม่ ขนาดของปัญหาในปัจจุบันเป็นอย่างไร มันจะใหญ่ขึ้นและอันตรายมากขึ้นได้หรือไม่” ต่อจากนั้นแสวงหาคำแนะนำจากผู้ที่อยู่ใกล้กับเหตุการณ์นั้น ว่าสิ่งที่ถูกต้องนั้นคืออะไร (ฉัตรปวีณ์ จรสุรารัตน์, 2556: 3) นอกจากนี้ทักษะในการรับรู้ภาวะวิกฤตแล้วผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะในการจัดการซึ่งทักษะในการจัดการก็คือการจัดการภาวะวิกฤต (Crisis management) ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่องค์กรจัดการกับเรื่องยุ่งและเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ซึ่งอาจคุกคามสู่ความอันตรายขององค์กรหรือผู้มีส่วนได้เสีย ในการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการภาวะวิกฤต เริ่มต้นขึ้นมาจากการเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมและหายนะทางสิ่งแวดล้อมในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 และยังถือได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในการประชาสัมพันธ์ 3 องค์ประกอบของภาวะวิกฤตคือ (1) คุกคามต่อองค์กร (2) มีส่วนประกอบที่สร้างความประหลาดใจ และ (3) ต้องใช้การตัดสินใจในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ Venette (2003) แย้งว่า วิกฤตเป็นกระบวนการที่แปรเปลี่ยนที่ระบบเก่าไม่สามารถคงอยู่ได้ คือต้องการการเปลี่ยนแปลง หากไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์นั้นอาจนิยามได้อย่างถูกต้องมากกว่าว่าเป็นความล้มเหลวหรืออุบัติเหตุ แต่ในทางกลับกันการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินแนวโน้มสิ่งคุกคามและหาหนทางที่ดีที่สุดเพื่อหนีปัญหาเหล่านั้น บอกไว้ว่า การจัดการภาวะวิกฤตเกี่ยวข้องกับการจัดการก่อน ระหว่าง และหลังสิ่งคุกคามที่ประสบมีข้อบังคับสำคัญต่อบริบทในการจัดการ อันประกอบด้วยความชำนาญและเทคนิคที่จะบ่งชี้ ประเมิน เข้าใจ และรับมือกับสถานการณ์ อันตึงเครียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เริ่มเกิดขึ้นไปถึงจุดขั้นตอนการฟื้นฟู

ดังนั้น ภาวะวิกฤต จึงหมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ส่งผลเสียหายอย่างรวดเร็วและรุนแรงต่อชีวิตทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนต่อชื่อเสียงและการดำเนินงานของสถานศึกษาในระยะยาว ซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์ โดยเป็นกระบวนการที่แปรเปลี่ยนที่ทำให้ระบบเก่าไม่สามารถคงอยู่ได้ เป็นช่วงเวลาที่ปัญหาหนัก หรือช่วงเวลาอันตราย หรือช่วงเวลาที่ต้องมีการตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการจัดการก่อนระหว่าง และหลังสิ่งคุกคามที่ประสบ ด้วยความชำนาญและเทคนิคที่จะบ่งชี้ ประเมิน เข้าใจ

และรับมือกับสถานการณ์อันตึงเครียด ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะในการรับรู้ภาวะวิกฤตแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะในการจัดการเพื่อไม่ให้ภาวะวิกฤตลุกลามมากขึ้นด้วย

ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต

ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีอาชีพเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤต อันประกอบด้วย อุทกภัย อัคคีภัย การชุมนุมประท้วง การจลาจล ภัยจากการโจมตีทางคอมพิวเตอร์ และโรคระบาด เป็นต้น จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับภาวะวิกฤตดังกล่าวไว้ล่วงหน้า เพื่อป้องกันและลดผลกระทบในการเตรียมพร้อมรับภัยที่เกิดขึ้นและสามารถบริหารจัดการในช่วงเวลาภาวะฉุกเฉินและบริหารจัดการหลังเกิดภัยโดยมีแนวคิดการบริหารความพร้อมต่อภาวะวิกฤต และแนวทางการบริหารความพร้อมต่อภาวะวิกฤต ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559: 8-14) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. แนวคิดการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตของหน่วยงานภาครัฐ คือ การควบคุมดูแลและป้องกันทรัพยากรที่สำคัญของหน่วยงาน ไม่ให้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤต และหน่วยงานสามารถดำเนินงาน ต่อได้ โดยหน่วยงานจะต้องเตรียมแผนรับมือไว้ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นการจัดการอุบัติการณ์ (Incident/Emergency Management) ระยะที่สอง เป็นการจัดการให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน (Continuity Management) ระยะที่สาม เป็นช่วงการกอบกู้ ซึ่งหากแผนที่จัดทำขึ้นมีประสิทธิภาพ จะสามารถลดผลกระทบจากเหตุการณ์และลดระยะเวลาของการหยุดชะงัก สามารถกอบกู้ได้โดยเร็ว

2. องค์ประกอบของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ใช้หลักของการบริหารความต่อเนื่อง (Business Continuity Management - BCM) มี 6 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 2.1 การบริหารโครงการจัดการความต่อเนื่อง (BCM Programme Management) เป็นองค์ประกอบแรกของการบริหารความต่อเนื่อง ประกอบด้วย กรอบนโยบายการบริหารความต่อเนื่อง โครงสร้างการบริหารความต่อเนื่อง หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาถึงพนักงานระดับต่าง ๆ รวมถึงการจัดตั้งทีมงานด้านการบริหารความต่อเนื่อง การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อวัดผลการดำเนินงานของบุคลากร ขั้นตอนการปรับระดับของเหตุการณ์ (Incident Escalation Process) วิธีการบริหารโครงการจัดการความต่อเนื่องและการติดตามพร้อมทั้งรายงานความคืบหน้า

- 2.2 การศึกษาและทำความเข้าใจองค์กร (Understanding the Organization) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบทางธุรกิจ (Business Impact Analysis – BIA) และการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment - RA) ที่หน่วยงานจะได้รับจากเหตุการณ์วิกฤตแบบต่าง ๆ รวมถึงระดับความเร่งด่วนในการกอบกู้สถานการณ์ให้กลับมาดำเนินงานได้ต่อเนื่องเพื่อนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดกลยุทธ์ต่อไป

2.3 การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความต่อเนื่อง (Determining BCM strategy) เป็นการกำหนดแนวทางในการตอบสนองต่อการหยุดชะงักของการดำเนินงานขององค์กร ได้แก่ กลยุทธ์กู้คืนการดำเนินงาน (Recovery Strategy) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องจัดทำก่อนการพัฒนาและเตรียมการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉินและการกำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมตามข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลกระทบทางธุรกิจ (BIA) ซึ่งประกอบด้วยเรื่องบุคลากร (People) สถานที่ปฏิบัติงาน (Premise) อุปกรณ์และเครื่องมือ (Equipment) เทคโนโลยี (Technology) ข้อมูล (Information) และผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ให้บริการ (Suppliers)

2.4 การพัฒนาและเตรียมการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉิน (Developing and Implementing BCM Response) เป็นการจัดทำแผนงานเตรียมตอบสนองต่อภาวะวิกฤตตามกรอบกลยุทธ์ที่กำหนดไว้จำนวน 4 แผน ได้แก่

- 1) Incident Management Plans (IMP) เพื่อจัดการกับอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงแรก
- 2) Emergency/Crisis Management Plan (CMP) เพื่อจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นและผลกระทบขยายไปในวงกว้าง
- 3) Business Continuity Plans (BCP) เพื่อบริหารการดำเนินภารกิจให้ต่อเนื่องโดยมุ่งทำขั้นตอนงานที่ถูกฉุกเฉินต่อภารกิจและใช้ทรัพยากรหลักอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเตรียมแผนรับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบ
- 4) Recovery Plans (RP) หรือแผนกู้คืนภารกิจหลังภัยพิบัติผ่านพ้นไป

2.5 การทดสอบปรับปรุงและทบทวนแผน (Exercising Maintaining and Reviewing) เป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อให้มั่นใจว่า การบริหารความต่อเนื่องที่ได้จัดทำขึ้นสามารถใช้ได้จริง รวมทั้งเพื่อเตรียมความพร้อม ตลอดจนตรวจสอบความสามารถของบุคลากรและประสิทธิภาพของแผนในการตอบสนอง ต่อวิกฤตการณ์โดยรูปแบบการทดสอบอาจมีตั้งแต่ระดับง่ายไปหายาก ดังนี้

- 1) Call Tree คือ การซ้อมการแจ้งเหตุฉุกเฉินให้กับสมาชิกที่เกี่ยวข้องตามผังรายชื่อทางโทรศัพท์
- 2) Table top Testing คือ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง โดยจำลองโจทย์สถานการณ์ขึ้นมาและลองนำแผนบริหารการดำเนินภารกิจให้ต่อเนื่องมาพิจารณาว่าใช้ตอบโจทย์แต่ละขั้นตอนได้หรือไม่
- 3) Simulation คือ การทดสอบโดยจำลองสถานการณ์เสมือนจริงและลองใช้แผนบริหารการดำเนินภารกิจให้ต่อเนื่องมาประยุกต์ใช้
- 4) Full BCP Exercise คือ การทดสอบเต็มรูปแบบและใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด

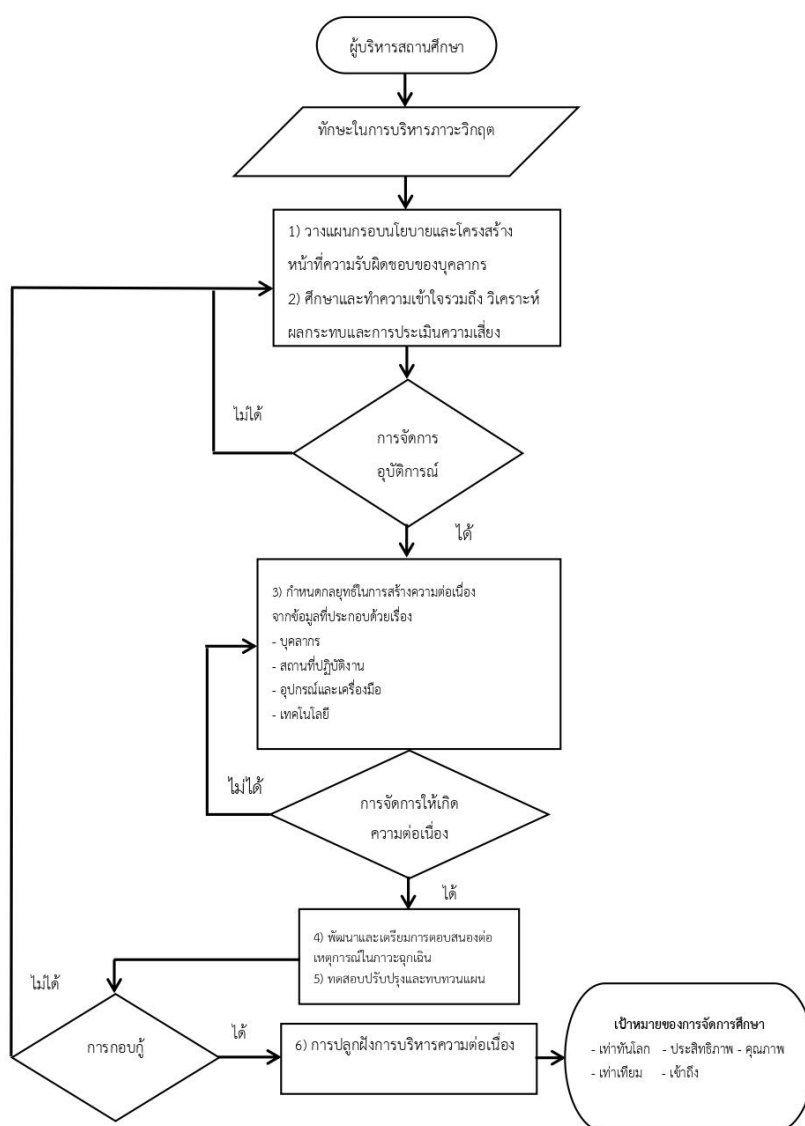
2.6 การปลูกฝังการบริหารความต่อเนื่อง ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (Embedding BCM in the Organization's Culture) เป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งในการทำให้การบริหารความ

ต่อเนื่องผสมกลมกลืนเข้าจนเป็นวัฒนธรรมองค์การโดยเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและจิตวิทยาที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ทุกคนได้ซึมซาบและเข้าใจถึงความสำคัญของการบริหารความต่อเนื่อง ตลอดจนบทบาทหน้าที่ที่ทุกคนพึงมีเพื่อให้ภารกิจสามารถดำเนินต่อไปได้ในยามที่เกิดเหตุวิกฤต

ในภาวะที่สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง โดยเฉพาะเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางลบจะเป็นบททดสอบความสามารถของผู้บริหารและเฉพาะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูงเท่านั้น จึงจะสามารถแก้ปัญหาและหาทางออกเพื่อนำพาองค์กรให้ผ่านวิกฤตไปด้วยดี ผู้นำจึงต้องบริหารงานอยู่บนความไม่แน่นอนและคาดการณ์ไม่ได้ ต้องแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าเพื่อประคับประคองทุกอย่างให้เสียหายน้อยที่สุด ขณะเดียวกัน ก็มีภารกิจที่ต้องฟื้นฟูกิจการเมื่อภาวะวิกฤตจบสิ้นลง ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ ผู้นำต้องมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากสถานการณ์ปกติในด้านใดบ้าง คุณสมบัติที่จำเป็นที่สุดก็คือ ทักษะในการบริหารภาวะวิกฤต (crisis management) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รับมือกับผลกระทบของเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด อันก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ผู้นำต้องมีแนวคิดในการรับมือกับภาวะวิกฤต (crisis mindset) นั่นคือ ความสามารถในการประเมินสถานการณ์หลาย ๆ แบบโดยเฉพาะสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด ขณะเดียวกันก็สามารถหาทางออกได้หลาย ๆ ทาง เพื่อลดความสูญเสียและพลิกวิกฤตเป็นโอกาสให้ได้มากที่สุด (พรสรุณ รุ่งเจริญกิจกุล, 2563: ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับภาวะวิกฤตดังกล่าวไว้ล่วงหน้า 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นการจัดการอุบัติการณ์ (Incident/Emergency management) ระยะที่สอง เป็นการจัดการให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน (continuity management) ระยะที่สาม เป็นช่วงการกอบกู้ ซึ่งหากแผนที่จัดทำขึ้นมีประสิทธิภาพจะสามารถลดผลกระทบจากเหตุการณ์และลดระยะเวลาของการหยุดชะงัก สามารถกอบกู้ได้โดยเร็ว โดยมีองค์ประกอบของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารโครงการจัดการความต่อเนื่อง (BCM programme management) 2) การศึกษาและทำความเข้าใจองค์กร (understanding the organization) 3) การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความต่อเนื่อง (determining BCM strategy) 4) การพัฒนาและเตรียมการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉิน (developing and implementing BCM response) โดยกำหนดไว้จำนวน 4 แผน ได้แก่ 4.1) incident management Plans (IMP) เพื่อจัดการกับอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงแรก 4.2) emergency/crisis management plan (CMP) เพื่อจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นและผลกระทบขยายไปในวงกว้าง 4.3) business continuity plans (BCP) เพื่อบริหารการดำเนินการให้ต่อเนื่อง โดยมุ่งทำขั้นตอนงานที่ฉุกเฉินต่อภารกิจและใช้ทรัพยากรหลักอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเตรียมแผนรับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบ 4.4) recovery plans (RP) แผนกู้คืนภารกิจ หลังภัยพิบัติผ่านพ้นไป 5) การทดสอบปรับปรุงและทบทวนแผน (exercising maintaining and reviewing) ตั้งแต่ระดับง่ายไปหายาก ดังนี้ 5.1) call tree คือ การซ้อมการแจ้งเหตุฉุกเฉินให้กับสมาชิกที่เกี่ยวข้องตามผังรายชื่อทางโทรศัพท์ 5.2) table top testing คือ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง 5.3) simulation คือ

การทดสอบโดยจำลองสถานการณ์เสมือนจริงและลองใช้แผนการบริหารความต่อเนื่องมาประยุกต์ใช้ 5.4) full BCP exercise คือ การทดสอบเต็มรูปแบบและใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด และ 6) การปลูกฝังการบริหารความต่อเนื่อง ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (embedding BCM in the organization's culture) สามารถสรุปเป็นแผนผังการเตรียมความพร้อมรับมือของผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังการเตรียมความพร้อมรับมือของผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต
ที่มา: (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

บทสรุป

การศึกษาหัวข้อนี้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) การบริหารสถานศึกษาในช่วงภาวะวิกฤตนั้นผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้นำพาสถานศึกษาให้บรรลุสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จตามพันธกิจวิสัยทัศน์และวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญเพราะเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาตลอดจนการสนับสนุนการศึกษา ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อสถานศึกษา มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ พัฒนาแผนงานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงและเน้นผลถาวร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงเป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาของตน ทั้งนี้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษานั้น อาจพบเจอสภาพที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เช่น ภัยพิบัติหรือโรคระบาด เป็นต้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าภาวะวิกฤต ซึ่งส่งผลเสียหายอย่างรวดเร็วและรุนแรงต่อชีวิตทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนต่อชื่อเสียงและการดำเนินงานของสถานศึกษาในระยะยาว ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะในการรับรู้ภาวะวิกฤตแล้วผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะในการจัดการเพื่อไม่ให้ภาวะวิกฤตลุกลามมากขึ้น ดังนั้นความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับภาวะวิกฤตดังกล่าวไว้ล่วงหน้า 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นการจัดการอุบัติการณ์ (Incident/Emergency Management) ระยะที่สอง เป็นการจัดการให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน (Continuity Management) ระยะที่สาม เป็นช่วงการกอบกู้ ซึ่งหากแผนที่จัดทำขึ้นมีประสิทธิภาพ จะสามารถลดผลกระทบจากเหตุการณ์และลดระยะเวลาของการหยุดชะงัก สามารถกอบกู้ได้โดยเร็ว โดยมีองค์ประกอบของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารโครงการจัดการความต่อเนื่อง (BCM Programme Management) 2) การศึกษาและทำความเข้าใจองค์กร (Understanding the Organization) 3) การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความต่อเนื่อง (Determining BCM strategy) 4) การพัฒนาและเตรียมการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในภาวะฉุกเฉิน (Developing and Implementing BCM Response) โดยกำหนดไว้จำนวน 4 แผน ได้แก่ 4.1) Incident Management Plans (IMP) เพื่อจัดการกับอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงแรก 4.2) Emergency/Crisis Management Plan (CMP) เพื่อจัดการกับวิกฤตที่เกิดขึ้นและผลกระทบขยายไปในวงกว้าง 4.3) Business Continuity Plans (BCP) เพื่อบริหารการดำเนินภารกิจให้ต่อเนื่อง โดยมุ่งทำขั้นตอนงานที่ถูกฉีกต่อการกิจและใช้ทรัพยากรหลักอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเตรียมแผนรับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบ 4.4) Recovery Plans (RP) แผนกู้คืนภารกิจหลังภัยพิบัติผ่านพ้นไป 5) การทดสอบปรับปรุงและทบทวนแผน (Exercising Maintaining and Reviewing) ตั้งแต่ระดับง่ายไปหายาก ดังนี้ 5.1) Call Tree คือ การซ้อมการแจ้งเหตุฉุกเฉินให้กับสมาชิกที่เกี่ยวข้องตามผังรายชื่อทางโทรศัพท์ 5.2) Table top Testing คือ การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง

5.3) Simulation คือ การทดสอบโดยจำลองสถานการณ์เสมือนจริงและลองใช้แผนการบริหารความต่อเนื่องมาประยุกต์ใช้ 5.4) Full BCP Exercise คือ การทดสอบเต็มรูปแบบและใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด และ 6) การปลูกฝังการบริหารความต่อเนื่อง ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (Embedding BCM in the Organization's Culture)

ความสำคัญของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤตมีประโยชน์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษา ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของครูผู้สอนรวมถึงผู้เรียนให้มีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) 5 ประการ คือ 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) 2) ผู้เรียนทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) 3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) 4) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) และ 5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) พร้อมรับมือกับการแข่งขันอย่างเสรีแบบไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 (2556, 4 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง. หน้า 66-70.

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 (2562, 20 มีนาคม).

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง. หน้า 18.

ฉัตรปวีณ์ จรัสวรวัฒน์. (2556). การบริหารงานในองค์กรในช่วงเหตุการณ์ที่วิกฤต. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 2 (1), 3.

ณัฐพล ทีปสุวรรณ. (2562). นโยบายการศึกษา. **วิทยาทารย์**, 118 (10), 1-5.

ตุ๊กตา โสภณธรรมคุณ และพิชญภา ยืนยาว. (2559). สมรรถนะวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ. **ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย**, 8 (1), 398.

ธีระ รุญเจริญ. (2557). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

ผดุง จิตเจื้อจุน. (2562). **สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทย นำวิกฤตในอนาคตยิ่งน่าเป็นห่วง**. ค้นเมื่อ กันยายน 20, 2563, จาก <https://www.matichon.co.th>

พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล. (2563). **ผู้นำในภาวะวิกฤต**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 14, 2563, จาก <https://www.moneyandbanking.co.th>

วิภาคนันท์ นิมิตรพันธ์ และศิริจันทร์ พลกนิษฐ. (2560). การจัดการภาวะวิกฤต Crisis Management.

วิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 7 (1), 46.

ศิริพงษ์ รักใหม่ และคณะ. (2560). การจัดการภาวะวิกฤตในธุรกิจโรงแรม. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 1 (11), 345-353.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปบประมาณ พ.ศ. 2563 OBEC'S POLICY 2020. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2557). ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สารະความรู้สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556. ใน การประชุมสัมมนา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษา เพื่อการประกอบวิชาชีพ (12 กุมภาพันธ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). แผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต (ฉบับทบทวนครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

_____. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
แอดมิน (Admin). (2561). แค่มือถึงจะเป็นคำว่า “ภาวะวิกฤต” (Crisis). ค้นเมื่อ กันยายน 27, 2563, จาก: <https://arukas.app/crisis/>

Venette, S. J. (2003). Risk communication in a high reliability organization: APHISPPQ's inclusion of risk in decision making. Ann Arbor, MI: UMI Proquest Information and Learning.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

Transformational Leadership in 21st Century of School Administrators

กิตติพันธ์ บัวเขียว¹ พลพิพัฒน์ สิงห์วรชัย²

วิวรรณ เชื้อจิตร³ ศุภกร รัตนวงษ์⁴

และวัยวุฒิ บุญลอย⁵

รับบทความ 22/03/2022

แก้ไขบทความ 14/09/2022

ยอมรับบทความ 04/10/2022

Kitipan Buakeaw Pholphiphat Singhabowornchai,

Wiwat Cheurjit, Supakorn Rattanawong

and Waiwoot Boonloy

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งในสภาวะการณ์ปัจจุบันสังคมโลกอยู่ในยุคของศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน อันได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม นวัตกรรม เทคโนโลยีและการศึกษามีความสำคัญต่อความเจริญเติบโตของประเทศที่กำลังพัฒนาเข้าสู่ยุคของการศึกษาไทย 4.0 โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ มีแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นหลักในการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผนกำหนดให้บุคคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 2) การจัดการ เป็นการกำหนดตำแหน่ง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ และจัดโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม 3) การสั่งการ บังคับบัญชาสั่งขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างราบรื่น 4) การควบคุม กำกับติดตาม และบริหารจัดการทุกอย่าง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผน หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และนอกจากนี้ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยผ่านกระบวนการทางพฤติกรรม ที่สำคัญดังนี้ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

¹ โรงเรียนหนองบอนวิทยาคม อำเภอโป่งไระ จังหวัดตราด 23140

Nongbonwittayakom, Borai District, Trat Province 23140, Thailand.

² โรงเรียนวัดมะทาย (สมวิทยายายราชบุรุษ) อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี 22150

Watmataiy School, Makham District, Chanthaburi Province 22150, Thailand.

³ โรงเรียนวัดหนองพะวา อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง 21120

Watnongpawa School, Ban Khai District, Rayong Province 21120, Thailand.

⁴ โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด 23000

Satreeprasertsin School, Trat District, Trat Province 23000, Thailand.

⁵ อาจารย์ประจำ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี

Lecturer, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi.

2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางสติปัญญา 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 5) การสร้างทีมงาน ฉะนั้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาให้ดำเนินอยู่ได้ในยุคของการเปลี่ยนแปลง มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการเตรียมความพร้อมและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นให้กับผู้เรียน สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข และส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The 21st Century transformational leadership of school administrators is a study of the changes in the 21st century that have resulted in The transformational leadership of school administrators in the 21st century, in which the current situation of global society is in the era of the 21st century, is an era of change in many ways, including the economy. Society, politics, culture, innovation, technology and education are important for the growth of developing countries entering the era of Thai education 4.0, especially in the field of information technology, which is one of the factors in the management of educational institutions. This consists of 1) planning to require staff in the school to perform their tasks effectively, 2) managing positions, obligations and responsibilities, and structuring the organization accordingly. In addition, effective executives need to rely on processes in which leaders influence their colleagues through behavioral processes, the following are important: 1) ideological influence, 2) motivation, 3) intellectual stimulation, 4) individualization, 5) team building, therefore, the 21 century transformational leadership of school administrators is important to lead the school in an era of change. Advancement in science, creating new knowledge to prepare students and the skills needed to prepare them. Able to live a normal and happy life and affect the human resource development of the nation.

Keywords: *Leadership, Transformation in 21st Century, School Administrators*

บทนำ

สังคมโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการติดต่อประสานความร่วมมือกันมากขึ้น มีการดำเนินนโยบายให้ทันกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ประเทศของตนสามารถยืนหยัดดำรงอยู่ได้ และยังสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ประชากรภายในประเทศถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนในการขับเคลื่อนนโยบายด้านต่าง ๆ ไปสู่ความสำเร็จ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทักษะคนไทยให้มีความรู้ ความสามารถปรับบริบทตัวเอง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน สิ่งที่จะพัฒนาให้คนไทยมีความรู้ ความสามารถ ให้เป็นไปตามที่เราคาดหวังเอาไว้ก็คงจะเป็นการศึกษาของคนในชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งคนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเป็นพลเมืองดีของชาติมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีฟตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562: 22)

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษาจึงถูกพัฒนาขึ้นตามยุทธศาสตร์และนโยบายทางการศึกษา เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน ทันต่อความต้องการและสภาพเศรษฐกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหาร เป็นผู้มองการณ์ไกลคำนึงถึงประโยชน์ของการศึกษาและผู้รับบริการทางการศึกษาที่อยู่ในความดูแลเป็นหลัก เนื่องจากนักเรียนในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า และการบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถนำพาองค์กรและบุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายและแผนงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้สถานศึกษาดำเนินการอยู่ได้ในภาวะการเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่า การบริหาร

สถานศึกษาในยุคใหม่นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในยุคนี้

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันมีความรวดเร็ว ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของโลก ทำให้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ความคิดของสังคม สามารถเผยแพร่กระจายและถ่ายโอนกันได้ง่าย เกิดลัทธิเอาอย่างตามกระแสชาวลोकและเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการยากที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดต่อสังคมได้ ทำให้ทุกประเทศต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และดำเนินนโยบายให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยหลักที่นำมาใช้ในการขับเคลื่อนความอยู่ดี กินดี และความผาสุกของคนในสังคม คุณภาพของประชากรเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economy) ทุกสังคมจะต้องมีความสามารถในการนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ที่สำคัญการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ (New Innovation) การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคศตวรรษที่ 21 ด้วยพลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ ถูกพัฒนาขึ้น เกิดกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา โดยจุดมุ่งหมายพื้นฐานทางการศึกษาคือการเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงชีวิตรอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งในการที่จะรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเข้ามาขับเคลื่อนเพื่อนำพาสังคมไปในทิศทางที่ปรารถนา และนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคมในยุคปัจจุบันและในอนาคต (เครือจักรภพ, 2562: 326-335; วิวรรณ จิตต์ปราณี และชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2561: 34-49)

สถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์และการสร้างความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้หลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ สหราชอาณาจักร เกาหลีใต้ จีน เวียดนาม รวมถึงไทย มีมาตรการปฏิรูปการศึกษาเพื่อเตรียมการเสริมศักยภาพของประชาชนทั้งด้านทักษะความรู้ ทักษะคิด ค่านิยม สำหรับประเทศไทย การปฏิรูปการศึกษาในรอบทศวรรษแรก (ค.ศ. 1999-2008) แม้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนจะมีแนวทางในการสนับสนุนการจัดการศึกษา แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ยังไม่สามารถยืนยันได้ถึงความสำเร็จของภารกิจด้านการขยายโอกาสและการส่งเสริมด้านการศึกษา โดยการจัดการศึกษามุ่งเน้นในเรื่องการแก้ไขกฎหมายเป็นการบริหารตามกฎหมายระเบียบมากกว่าการมุ่งผลสัมฤทธิ์และการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาที่แท้จริง (กุลจิรา รักชนกร และสุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, 2563: 274-283) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่ผู้เขียนมีโอกาสได้รู้จักล้วนตระหนักว่า การศึกษาควรจะมีมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต (อิวัจ เดลานี, 2562)

การเปลี่ยนแปลงจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อความเจริญเติบโตของประเทศที่กำลังพัฒนาเข้าสู่ยุคของการศึกษาไทย 4.0 อันมีจุดเน้นในเรื่องของการพัฒนาให้คนในชาติสามารถสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องจัดให้มีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป โดยต้องเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาตั้งแต่การเปลี่ยนปรัชญาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) คนไทยจากมีสถานะเป็นแค่เพียงพลเมืองไทย (Thai-Thai) สู่ความเป็นคนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองโลก (Global-Thai) ปรับเปลี่ยนจุดเน้น (Reorientation) จากการเน้นการสร้างคนเพื่อป้อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ (People for Growth) เพื่อตอบโจทย์สังคมอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไปสู่การเน้นการสร้างการเติบโต เพื่อรองรับการสร้างและปลดปล่อยศักยภาพของผู้คนในสังคม (Growth for People) เพื่อตอบโจทย์สังคมองค์ความรู้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) จากความพยายามเอาชนะธรรมชาติ (Controlling Nature) มาเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ (Living with Nature) พัฒนาอย่างยั่งยืน ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากการเป็นสังคมที่คนมุ่งมันแข่งขันพาดพิงต้องเอาชนะผู้อื่น (Competition-Driven) มาเป็นการทำงานร่วมกับคนอื่นในลักษณะเกื้อกูลแบ่งปัน (Collaborative-Culture) และขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่โลกที่หนึ่ง (First World Nation) ซึ่งให้ความสำคัญแต่มิติเศรษฐกิจเป็นสำคัญมาเป็นการคำนึงถึงประเด็นด้านสังคมวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย (รุ่งอรุณ หงส์เวียงจันทร์, สุริยงค์ ขวนขยัน และสมสรณฤกษ์ วงษ์อยู่น้อย, 2560: 125-139)

สรุปได้ว่า โลกในยุคของศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ประเทศไทยในปัจจุบันต้องเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน อันได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม นวัตกรรม เทคโนโลยีและการศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ายุคของการศึกษาไทย 4.0 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ ถูกพัฒนาขึ้น มีปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และดำเนินนโยบายให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economy) ยกระดับคุณภาพการศึกษาในสังคมยุคศตวรรษที่ 21

ซึ่งบุคคลที่อยู่ในยุคนี้จะต้องมีความสามารถในการนำความรู้มาสร้างนวัตกรรม เพื่อนำมาใช้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม เพื่อการเรียนรู้ความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงชีพอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องสอดคล้องกับโลกที่เป็นจริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องจัดให้มีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป โดยต้องเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของประชากรโลกเป็นอย่างมาก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ หน่วยงานการศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไร้รูปแบบ ผู้นำหน่วยงานนั้น ๆ ต้องตระหนักถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงนี้ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำแบบสร้างการเปลี่ยนแปลง หรือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคนในหน่วยงานการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานการศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จและการนำพาหน่วยงานการศึกษาไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่ดีขึ้น (นุช สัทธาฉัตรมงคล และอรุณพล ธรรมไพบุลย์, 2559: 167) เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับ คำว่า ผู้นำ ภาวะผู้นำ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎี ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ลักษณะผู้นำและกระบวนการ ที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม ดังนี้

ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับและประสานงาน นำหน่วยงานการศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ร่วมกัน ส่วนภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะในการชี้แนะ สั่งการ อำนาจการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ร่วมงานให้มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย หรือพันธกิจที่กำหนดไว้ เป็นคำที่แสดงคุณสมบัติ พฤติกรรมของผู้นำที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในหน่วยงานการศึกษา ทั้ง 2 คำ ไม่อาจแยกจากกันได้อย่างเด็ดขาด หากมีคำว่าผู้นำแล้วย่อมต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำติดตัว มาด้วยเสมอ (Stogdill, 1974: 411; McFarland, 1979: 303; Schwartz, 1980: 491; Mitchell & Larson Jr, 1987: 435; Koontz & Weihrich, 1988: 437; Yukl, 1989: 3)

จากความหมายของภาวะผู้นำที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำขององค์กรได้ใช้ศิลปะการแสดงอิทธิพลและพลังอำนาจของตน อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นมีพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกันในสิ่งที่ผู้นำต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง รูปแบบการแสดงพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการหรือการทำงานเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานภายในองค์กร กระตุ้นจูงใจผู้ตามให้เกิดความพยายาม เพื่อสร้างความปรารถนาหรือเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งผู้นำมีคุณลักษณะที่ประกอบด้วยพฤติกรรม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา และ 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Bass & Avolio, 1994; นันทเดช สีนทอง และสมบุรณ์ สารพัด, 2563: 7; Bernard, 1997: 130-139)

ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) จากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นเลิศ ดังนั้น วิธีที่จะทำให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จสูงสุด คือ ผู้บริหารต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง เบิร์นส์ (Burns) เสนอความเห็นว่าการแสดงความเป็นผู้นำยังเป็นเรื่องท้าทายอยู่จนทุกวันนี้ เพราะบุคคลไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องกระบวนการของความเป็นผู้นำ เบิร์นส์ อธิบายความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นผู้นำว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำกับอำนาจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำและผู้ตาม อำนาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำจัดการบริหารทรัพยากร โดยเข้าไปมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนหวังไว้ ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจ และนำมาซึ่งความพึงพอใจต่อผู้ตาม ความเป็นผู้นำถือว่าเป็นรูปแบบพิเศษของการใช้อำนาจ (Special form of power) เบิร์นส์ ได้สรุปลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตามโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นต่อมากลายเป็นประโยชน์ร่วมกันลักษณะนี้พบได้ในองค์กรทั่วไป เช่น

ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ทำงานก็จะได้ค่าจ้างแรงงาน และในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร มีข้อแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูงกว่าความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำและมีการเปลี่ยนต่อ ๆ กันไป เรียกว่า Domino effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตาม ตัวอย่างผู้นำจริยธรรมที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นนักวางแผนและมีสายพระเนตรที่ยาวไกล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการน้ำพระทัยจากในหลวง โครงการแก้มลิง เป็นต้น

กระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามจะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 5 ประการ โดยอ้างอิงตามทฤษฎี ของ Bass & Avolio (1994) ดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องและเคารพนับถือ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน คุณลักษณะของผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเฉลียวฉลาด มีความตั้งใจ เชื่อมมั่นในตนเองมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) หมายถึง การจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ให้ความหมายและท้าทายในเรื่องงานทำให้ผู้ตามมีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำจะแสดงการทุ่มเทต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ผู้นำอาจสร้างแรงบันดาลใจผ่านความเป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งช่วยให้ผู้ตามสามารถจัดการกับอุปสรรคของตนเอง

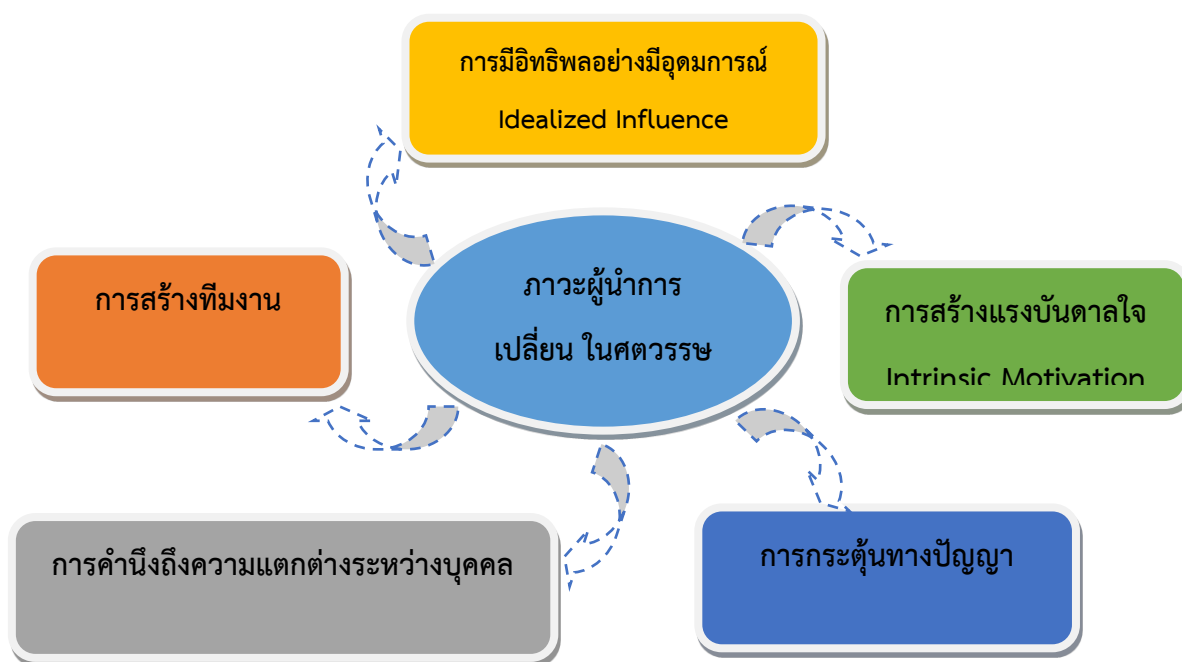
3. การกระตุ้นทางสติปัญญา (Intellectual Stimulation) หมายถึง การที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน กระตุ้นให้ผู้ตามรู้สึกว่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถทำให้ผู้ตามเกิดความกล้าที่จะคิดสร้างสรรค์ นำเสนอสิ่งใหม่และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) หมายถึง การที่ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach)

และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ผู้นำจะส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

5. การสร้างทีมงาน (Team Building) หมายถึง การมีความสามารถหรือพลังงานพิเศษของบุคคลในการรวมกันของกลุ่มคนขึ้นมาอย่างเหมาะสมและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การแสดงพฤติกรรมของผู้นำ ในกระบวนการทำงานเพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตามให้เห็นความสำคัญของหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการงานที่ทำจนนำไปสู่ความสำเร็จสูงสุดขององค์กร ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมากในการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ องค์กรไม่ว่าจะ ดำเนินการปรับเปลี่ยนตัวเองได้ จำเป็นต้องอาศัยตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลคนที่อยู่ในองค์กร ช่วยส่งเสริมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญในการสนับสนุนให้องค์กรดำเนินการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากผู้นำต้องรับผิดชอบในการพัฒนา และการดำเนินการเชิงกลยุทธ์ขององค์กร สร้างความสมดุลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารสถานศึกษา

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน ดังนั้นหน่วยงานการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการที่ดี มุ่งสู่ความสำเร็จและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำพาหน่วยงานการศึกษา ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา และให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษา ดังนั้น จะขออธิบายความหมายของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษา ความสำคัญของผู้บริหาร และบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจตามที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้ที่มีอำนาจเหนือขึ้นไปโดยรับผิดชอบในหน่วยงานตามระเบียบแบบแผน มีอำนาจหน้าที่ ตามระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นได้บัญญัติไว้ เป็นผู้ที่สามารถจัดการกระบวนการของการทำงานและการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุม เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหาร เป็นผู้แก้ปัญหาอุปสรรค ขจัดความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยการปฏิบัติตามหลักการบริหารงานที่ดี โดยเน้นที่การวางแผน การจัดระเบียบ การควบคุม การรักษาระบบ และโครงสร้างองค์กรให้เป็นไปตามปกติ ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ได้แก่ ผู้ควบคุมงาน หัวหน้าแผนก หัวหน้าฝ่าย ผู้จัดการสาขา รองประธาน ประธานกรรมการ กรรมการผู้จัดการ เป็นต้น (ธร สุนทรายุทธ, ม.ป.ป.; อนันท์ งามสะอาด, 2550: ออนไลน์)

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารการศึกษาหรือ “ผู้จัดการ” ทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรอื่น ๆ ดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และตามความคาดหวังของสังคม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2540: 2)

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา มุ่งมั่นสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในหน่วยงานการศึกษา เป็นผู้แก้ปัญหาอุปสรรคขจัดความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยการปฏิบัติตามหลักการบริหารงานที่ดี ผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณสมบัติของผู้นำ ผู้นำที่ดีต้องให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาและสร้างสิ่งใหม่ ๆ มองการณ์ไกล ท้าทายสิ่งเดิม ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้

1. ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องมีลักษณะเป็นนักสร้างสรรค์ สามารถกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นนักคิดวิเคราะห์ แยกแยะได้ว่าส่วนไหนมีผลกระทบหรือผลประโยชน์ต่อสถานศึกษา บุคลากร ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นผู้สามารถที่รับฟังความคิดเห็นของบุคลากร ผู้เรียนและสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสานความสัมพันธ์ในการร่วมมือกับบุคคลและกลุ่มบุคคลได้อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างการทำงานและการเรียนรู้มากขึ้น สร้างความ

ร่วมมือในการแสวงหาข้อมูล แบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้บริหารที่ดีจะต้องสร้างความเข้าใจ ความต้องการ และความร่วมมือกับบุคคลอื่นได้ มีความเชื่อมั่นและเข้าถึงง่าย กล้าเผชิญความยากลำบากในสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถสร้างความเชื่อมั่นและรักษาขวัญกำลังใจของบุคลากรในองค์กร สร้างหลักวิธีการเชิงบวก ในการพูดคุยสื่อสารกับบุคลากร นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและผู้มาติดต่องาน เป็นผู้ที่ยิ้มเยิ้มเนื้อเยิ้มตัว มีสัมมาคารวะ รู้จักเปิดโอกาสให้กับบุคลากรและชุมชนได้มีส่วนร่วมและเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

2. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทักษะยุคใหม่เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำของสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และการบริหารตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับทักษะยุคใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้องกัน ได้ดังนี้ 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical and creative thinking skill) 2) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving skills) 3) ทักษะการสื่อสาร (communication skill) 4) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (Technological and digital literacy skills) 5) ทักษะด้านการบริหารองค์การ (Organizational management skills) 6) ทักษะการบริหารงานบุคคล (Personal management skills) 7) ทักษะทำงานเป็นทีม (Teamwork skills) 8) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ (Learning innovation skill) 9) ทักษะการกำหนดทิศทางองค์กร (Setting instructional direction skill) 10) ทักษะการรับรู้ไว (Sensitivity skill) 11) ทักษะการตัดสินใจ (Adjustment skill) 12) ทักษะมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results orientation skill) 13) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal skill) 14) ทักษะคุณธรรมจริยธรรม (ethical-moral skills)

3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นหน้าที่สำคัญในการบริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ ประกอบด้วย 1) บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ บทบาทในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย 2) บทบาทในฐานะผู้ประเมิน บทบาทในการทบทวนนโยบาย 3) บทบาทในการบริหารหลักสูตรและการสอน 4) บทบาทในการกำหนดตารางการปฏิบัติงาน 5) บทบาทในการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ 6) บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร 7) บทบาทในการประชาสัมพันธ์ 8) บทบาทในการประสานสัมพันธ์กับชุมชน 9) บทบาทในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

4. คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ถึงแม้ว่าไม่มีกำหนดให้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจนแต่ต้องประยุกต์ หลักคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทางศาสนา ระเบียบกฎหมาย คำสั่ง และจรรยาบรรณ จากการศึกษาแนวคิด วัตถุประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมจะเป็นตัวขับเคลื่อน (driver) ศักยภาพของผู้นำให้สามารถบริหารจัดการบรรลุผลสำเร็จได้มีดังนี้ 1) หลักพละ 4 หมายถึง

พลังคุณธรรม 4 ประการ ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติดีในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพการงานทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองจนที่จะกระทำในสิ่งใด ๆ ซึ่งจะเกิดประสิทธิผลแก่ตนเอง เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และคนรอบข้าง ประกอบด้วย ปัญญาพละ คือ กำลังความรู้ วิริยะพละ คือ การนำสู่การปฏิบัติ อดิชาพละ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต และสังคหพละ คือ การมีจิตอาสา 2) อิทธิบาทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารที่มีคุณภาพจำเป็นต้องยึดถือและปฏิบัติตาม ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่ วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียรกับงาน จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน และวิมังสา คือ การพินิจพิเคราะห์ หรือความเข้าใจทำ 3) สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน เป็นธรรมที่ผู้บริหารผู้ใจผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นหลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคหสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อสังคม ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน อตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน และสมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน 4) พรหมวิหารธรรม 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้บริหาร และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์สังคม ประกอบด้วย เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความสามารถของตน 5) สปัปรีสธรรม 7 คือ ธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตว์บุรุษ การเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง ประกอบด้วย ธัมมัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักผล อัตตัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักกาล ปริสสัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักบริษัท และบุคคลัญญตา คือ เป็นผู้รู้จักบุคคล 6) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมสำหรับพระราชา แต่ความเป็นจริงสามารถนำมาปรับใช้กับข้าราชการทั่วไปได้ โดยเฉพาะผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษา (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559: 306-309;

มนทาทิพย์ นามนุ, 2561: 47) ทศพิธราชธรรม หรือ จริยวัตร 10 ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็น หลักธรรม ประกอบด้วย ทาน หมายถึง พระราชทานพัสดุสิ่งของ หรือปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต แก่ผู้ที่สมควรได้รับ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ และราษฎรผู้ยากไร้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ แก่พระราชวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ตามสมควรแก่ ฐานะ ศิล หมายถึง การทรงศีล หรือการที่ทรงตั้งสังวรรักษาพระอาการ กาย วาจา ให้สะอาดปราศจากโทษ อันควรครหา พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในบรรพพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ได้เสด็จออกทรงผนวช เพื่อทรงศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย อุทิศพระราชกุศลพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย บริจาค หมายถึง การพระองค์พระราชบริพาคไทยธรรม หรือสิ่งของที่พระราชทานให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่พระราชวงศานุวงศ์ และ ทูลข้าละอองธุลีพระบาท ตามฐานะที่ราชการฉลองพระเดชพระคุณ รวมทั้งพระราชทานแก่ประชาชน ผู้ยากไร้ได้อาศัยเลี้ยงชีวิต อาชวะ หมายถึง ความซื่อตรง ทรงมีพระราชอัธยาศัย อันประกอบด้วย ความ ซื่อตรง ดำรงในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตรและพระราชวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง ไม่ทรงคิดลวง ประทุษร้ายโดยอุบายผิวยุติธรรม มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน ทรงมีพระราช อัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ตึงตังถือพระองค์แม้มีผู้ตักเตือนในบางอย่าง ด้วยความมีเหตุผลก็จะทรงพิจารณา โดยถ้อยถน ถ้าถูกต้องดีชอบก็ทรงอนุโมทนา และปฏิบัติตาม ทรงสัมมาคารวะอ่อนน้อมแก่ท่านผู้เจริญโดย วัยและโดยคุณ ไม่ทรงดูหมิ่น ตบะ หมายถึง ความเพียร ทรงสมทานกุศลวัตร ด้วยการเอาพระราชหฤทัยใส่ ในการปกครองพระราชอาณาเขต และประชาชนให้มีความสุขปราศจากภัยอันตราย ตลอดถึงการที่ทรงมี พระอุตสาหะอันแรงกล้าในกุศลสมทาน ระวังบาปที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และเพื่อจะกำจัดบาปกุศลที่ เกิดขึ้นแล้วให้เสื่อมสูญ ไม่ตั้งอยู่ในพระสันดาน อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ ทรงมีพระกริยาที่ไม่โกรธ โดยวิสัย มิใช่เหตุที่ควรโกรธ แม้มีเหตุที่ให้ทรงพระพิโรธ แต่ทรงข่มเสียให้อันตรธานสงบระงับไป ด้วยทรงมี พระเมตตาอยู่เสมอ ไม่ทรงปรารภจะก่อภัย ก่อเวรแก่ผู้ใด อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน ด้วยทรงมีพระราชอัธยาศัยกอบด้วยพระราชกรุณา ไม่ทรงปรารภจะก่อทุกข์แก่ผู้ใดแม้กระทั่งสัตว์ ไม่ทรง เบียดเบียนพระราชวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท และอาณาประชาราษฎร์ ให้ลำบากด้วยเหตุอันไม่ควร กระทำ ชันติ หมายถึง ความอดทน ทรงมีพระราชหฤทัยดำรงมั่นในขันติ มีความอดทนต่อสิ่งที่ควรอดทน เช่น อดทนต่อทุกข์ อดทนต่อเวทนาอันเกิดขึ้นในพระกาย และทรงมีพระขันติเมตตากรุณาธิคุณ งดโทษผู้มีความ ประมาท กระทำผิดล่วงพระอาญา และควรจะลงราชทัณฑ์ แต่ก็ทรงระงับด้วยความอดทนไว้ได้ และ อวิโรธนะ หมายถึง ความเที่ยงธรรม ทรงรักษาความยุติธรรมไม่ให้แปรผันจากสิ่งที่ตรง และดำรง พระอาการไมยินดี ยินร้าย ต่ออำนาจคติทั้งปวง หรืออีกนัยหนึ่ง คือความไม่ประพฤติดิในขัดติยราช ประเพณี ทรงดำรงอยู่ในพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องมีลักษณะเป็นนักสร้างสรรค์ สามารถกระตุ้นและ ส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นนักคิดวิเคราะห์ที่มีอำนาจหน้าที่ในการ บริหารจัดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ทักษะความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีการคิด

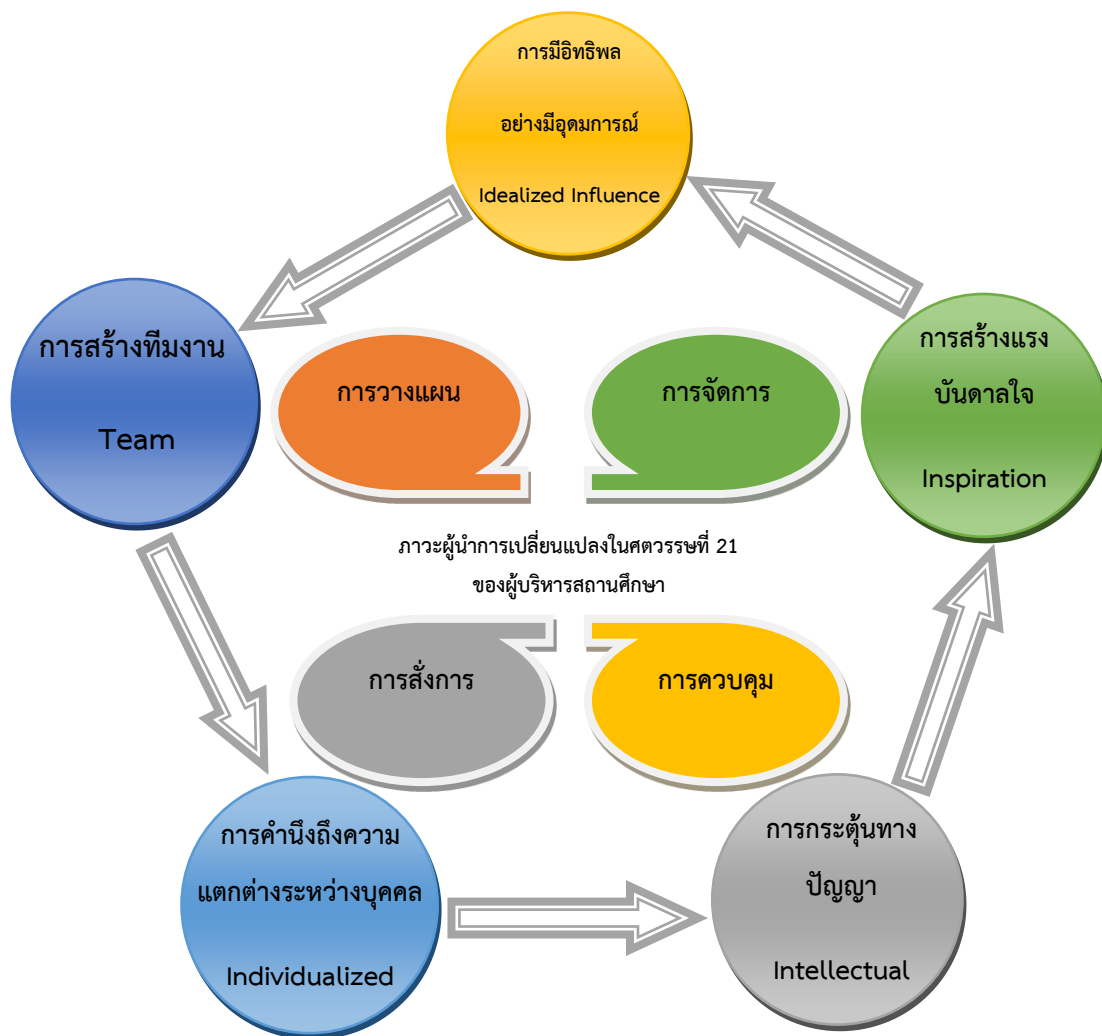
วิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีและดิจิทัล การตัดสินใจมุ่งผลสัมฤทธิ์ มนุษยสัมพันธ์ และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของบุคลากรในหน่วยงานการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภาพที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทของตนเองให้เห็นถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในศตวรรษที่ 21 ที่แท้จริง ดังเช่นภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 สรุปภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีแนวคิดทฤษฎีซึ่งเป็นหลักในการบริหารสถานศึกษาที่อยู่ศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) การวางแผน Planning 2) การจัดการ Management 3) การสั่งการ Commanding 4) การควบคุม Controlling ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องอาศัยกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 5 ประการ ดังนี้ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence: II) หมายถึง การเป็นผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องเคารพนับถือ และทำให้ผู้ตามเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน มีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤตประพบัติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเฉลียวฉลาด มีความตั้งใจ เชื่อมั่นในตนเองและมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) หมายถึง การจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ให้ความหมายและท้าทาย ในเรื่องงานทำให้ผู้ตามมีชีวิตชีวา มีการ

แสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก อาจสร้างแรงบันดาลใจผ่านความเป็นปัจเจกบุคคลและการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งช่วยให้ผู้ตามสามารถจัดการกับอุปสรรคของตนเอง

3) การกระตุ้นทางสติปัญญา (Intellectual Stimulation: IS) หมายถึง การที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน

4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration: IC) หมายถึง การที่ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ผู้นำจะส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

5) การสร้างทีมงาน (Team Building) หมายถึง การมีความสามารถหรือพลังงานพิเศษของบุคคลในการรวมกันของกลุ่มคนขึ้นมาอย่างเหมาะสมและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีกระบวนการในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีทักษะ ความรู้ความสามารถในการแสดงวิสัยทัศน์กำหนดแผนยุทธศาสตร์และการเลือกบุคลากรที่จะมอบหมายงานที่สำคัญได้อย่างเหมาะสมใช้อำนาจในการบริหารงานและบริหารคนอย่างสมดุล ขับเคลื่อนการทำงานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น คิดและตัดสินใจได้อย่างเฉียบขาด ว่องไวและทันท่วงที ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องเคารพนับถือ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจ สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวกเมื่อร่วมงานกัน ดูแลเอาใจใส่บุคลากรในสถานศึกษาเป็นรายบุคคล กระตุ้นให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในการทำงาน ทำให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องสร้างกระบวนการทำงานเป็นทีมมีการปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้สถานศึกษาพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติ มีการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กุลจิรา รัชนคร และสุภัทรศักดิ์ คำสามารถ. (2563, มีนาคม-เมษายน). การศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21. **สถาบันพัฒนาการเรียนรู้ ศาสตร์สมัยใหม่**, 5 (2), 274-283.
- เครือจิตร สีหา. (2562). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ**, 5 (1), 326-335.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. **วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 2 (1), 4-5.
- ธรร สุนทรายุทธ. (ม.ป.ป.). **หลักการและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์
- นิพนธ์ อนันตชาติ. (2550). **ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอเมืองชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นุช สัทธาฉัตรมงคล และอรรถพล ธรรมไพบูลย์. (2559, มกราคม-มิถุนายน). ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. **ธุรกิจปริทัศน์**, 8 (1), 167.
- นันทเดช สีนทอง และสมบุญ สารี. (2563, มกราคม-มิถุนายน). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรและพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟ สำหรับรถยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้. **วารสารนักบริหาร**, 40 (1), 3-15.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2561). กระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นผู้นำสูง. **วารสาร มจร. การพัฒนาลังคม**, 3 (3), 169.
- พิบูล ทิปะปาล. (2550). **ภาวะผู้นำ**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 11, 2564, จาก http://krusomchart05.blogspot.com/2011/01/blog-post_2561.html.
- พรชัย เจดามาน. (2560). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21: ไทยแลนด์ 4.0**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 1, 2564, จาก www.kroobannok.com.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). **ความหมายของผู้บริหาร**. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564, จาก http://krusomchart05.blogspot.com/2011/01/blog-post_2561.html.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

รุ่งอรุณ หงส์เวียงจันทร์, สุริยงค์ ขวนขยัน และสมสรณีย์ วงษ์อยู่น้อย. (2560, มกราคม-มิถุนายน).

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันตก. **วารสารสารสนเทศ, 16** (1), 125-139.

วิรวรรณ จิตต์ปรางค์ และชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2561, ตุลาคม-ธันวาคม). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต

2. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9** (2), 34-49.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2545). **ความหมายของการบริหารจัดการ**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 11, 2564, จาก

<http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=lean-&group=1>.

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ. (2559). **ทศพิธราชธรรม**. ค้นเมื่อ กันยายน 15, 2565, จาก

<https://www.dol.go.th/ethics/Pages/%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1.aspx>

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2550). **ผู้บริหาร**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 11, 2564, จาก

http://Krusomchart05.Blogspot.com/2011/01/blog-post_2561.html.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2540). **เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อนันท์ งามสะอาด. (2550). **ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหาร**. ค้นเมื่อ ตุลาคม 11, 2564, จาก

<http://www.sisat.ac.th/main/index.php/2009-01-22-09-3216/153-2009-02-12-14-49-22>.

อีวจ์ เดลานี. (2562). **การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะคือหัวใจสำคัญของการศึกษา**.

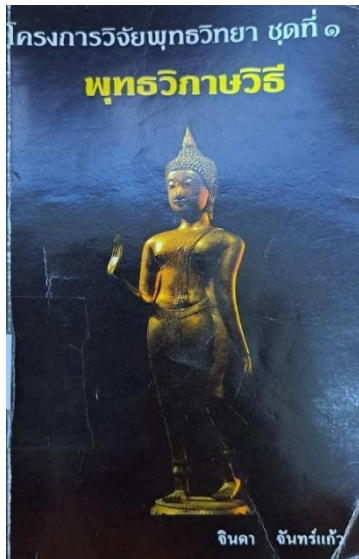
ค้นเมื่อ กันยายน 15, 2565, จาก

<https://www.unicef.org/thailand/th/stories/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%A8%E0%B8%95%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-21>.

Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). **Improve organization effective through**

transformational leadership. Thousand Oaks: Sage.

- Bass ,B. M. (1997). Does the transaction-transformational leadership paradigm transcend organizational and national boundaries, **American Psychologist**, 52 (2), 130-132.
- Koontz, W. & Weihrich, H. (1988). **Management**. New York: McGraw-Hill.
- McFarland, D. E. (1979). **Management: Foundation & Practices** (5th ed.). New York: Macmillan.
- Mitchell, T. R. (1987). **People in organization: An introduction to organization behavior** (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Schwartz, Z. D. (1980). **Introduction to Management: Principle, Practice and Process**. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Stogdill, R. M. (1974). **Handbook of Leadership: A survey of theory and research**. New York: Free Press.
- Yukl, G. (1989). **Leadership in organization**. Englewood Cliff, NJ: Prentice Hall.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “พุทธวิภาษวิธี”

เขียนโดย จินดา จันทรแก้ว

พระจัตรงค์ อาจารย์สุโก, ดร.¹

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสารวุธ ญาณโสภณ²

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

PhraJaturong Ajarasuphoo Dr.

and Phramaha Sarawut Yanasobhano

รับบทความ	09/09/2022
แก้ไขบทความ	23/11/2022
ยอมรับบทความ	05/01/2023

บทนำ

หนังสือเรื่อง “พุทธวิภาษวิธี” เขียนโดย จินดา จันทรแก้ว เนื้อหา มีจำนวน 6 ส่วน โดยผู้เขียนมีการค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ ทุตติภูมิ จากเอกสาร ตำราวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2532 มีจำนวน 143 หน้า

สรุปสาระสำคัญ

เนื้อหาในหนังสือ “พุทธวิภาษวิธี” เขียนโดย จินดา จันทรแก้ว มีประเด็นที่น่าสนใจคือ 1) พุทธวิภาษวิธี 2) อินเดียสมัยพุทธกาล: ศาสนาและปรัชญา 3) ปฏิทิจสมุปบาทแห่งพุทธปรัชญา 4) พุทธศาสนากับปรัชญา 5) พุทธปรัชญาโดยสังเขป 6) อภิปรัชญากับพุทธธรรม และมีอักษรย่อ ชื่อคัมภีร์ คัมภีร์ ภาคผนวก มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

1. พุทธวิภาษวิธี

นายโรแลนด์ ฮอลล์ (Roland Hall) ผู้เขียนบทความเรื่อง dialectic ให้แก่สารานุกรมปรัชญา (Encyclopedia of Philosophy) สรุปความหมายของวิภาษวิธี (dialectic) ออกมาเป็น 8 อย่างด้วยกัน คือ 1) กรรมวิธีปฏิเสธหรือหักล้างคำกล่าวของกลุ่มสนทนา โดยที่ให้เห็นถึงความหมายที่จะตามมาใน

¹ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

² คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of religion and philosophy Mahamakut Buddhist University.

เชิงตรรกศาสตร์ 2) การหาอิทธิพลแบบตบตา 3) กรรมวิธีวิเคราะห์หรือจำแนกเชิงตรรกะจากลักษณะทั่วไปสู่ชนิดหรือประเภท 4) การตรวจสอบบทสรุปสุดท้าย โดยการใช้เหตุผลพิจารณาตามลำดับจากสมมติฐานหรือกรณีเฉพาะอย่าง 5) การหาเหตุผลเชิงตรรก หรือการถกเถียงโดยใช้ญาติติ(ประพจน์) ที่มีลักษณะเป็นความอาจจะเป็นหรือที่ยอมรับกันแล้ว 6) การวิจารณ์เหตุผลลง โดยชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งของเหตุผลที่ไม่สามารถก้าวไปถึงสิ่งที่ป็นอูตตระวิสัย 7) ตรรกศาสตร์ 8) การพัฒนาความคิดหรือความจริงตามหลักของเหตุผลโดยวาทะ (thesis) ปฏิวาทะ (antithesis) และสัมวาทะ (synthesis) ในโลกตะวันตกคือเซโน แห่งเอเลอา (Zeno of Elea) ได้ชื่อว่าเป็นผู้ค้นพบวิชาวิธี (dialectic) เป็นคนแรกจากการใช้ข้อถกเถียงที่เรียกกันว่า “ปฏิกฤษณ์” (paradox) หักล้างแนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนที่และความว่างเปล่า

ฮอลล์พุทธวิภาษวิธี มีลักษณะที่ 1 และ 6 คือยึดแนวตรรกและการวิจารณ์เหตุผลลง โดยชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งกันของเหตุผล พุทธวิภาษวิธีจึงเป็นความพยายามที่จะแก้ไขทรรศนะการขัดแย้งกันนี้ โดยการเปิดเผยให้เห็นถึงข้อบกพร่องที่แอบแฝงอยู่ในแนวทรรศนะเหล่านั้น พุทธศาสนิกายมหายมิกะ (Mādhyaṃika Buddhism) หรือศูนย์วาท (concept of Sunyata) ได้นำมาใช้ตลอดเวลา โดยเรียกชื่อว่าประสังคิกะ (reductio ad absurdum) คือ การที่พระพุทธรองค์ทรงนิ่งไม่ตอบปัญหาประเภทอภิปราย 16 ข้อ ปัญหานั้นจัดเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีแบบอย่างที่แตกต่างกัน ทั้งหมดจึงมี 16 ข้อ ตัวอย่างเฉพาะกลุ่มแรก 1) โลกเป็นนิรันดร์หรือ 2) โลกไม่เป็นนิรันดร์หรือ 3) โลกทั้งเป็นนิรันดร์และไม่เป็นนิรันดร์หรือ 4) โลกไม่ใช่ทั้งเป็นนิรันดร์และไม่ใช่ทั้งไม่เป็นนิรันดร์หรืออาการที่พระพุทธรองค์ทรงนิ่งของพระพุทธรองค์ทำให้สาวกรุ่นหลังหรือแม้แต่ักปราชญ์ปัจจุบันงุนงงไปตาม ๆ กัน

ศาสตราจารย์มูรติ แห่งพาราณสี มีความเห็นว่า บางทีพระพุทธรองค์จะทรงตระหนักถึงความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของปัญหาเหล่านี้และทรงแก้ปัญหเหล่านี้โดยอาศัยทรรศนะวิจารณ์ที่เหนือกว่าวิชาวิธีก็ถือกำเนิดขึ้นมา ดังนั้น เกียรติภูมิของการค้นพบพุทธวิภาษวิธี ซึ่งเกิดขึ้นมานานกว่าโลกตะวันตกจะรู้จักสิ่งนี้ต้องเป็นของพระพุทธรองค์ ข้อยืนยันว่าพระพุทธรองค์ทรงบรรลุถึงระดับสูงยิ่งตามปรัชญาและพระองค์ได้ให้คำตอบแล้ว คำตอบนี้เท่านั้นที่เป็นได้สำหรับผู้เข้าใจประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง ถ้าพระพุทธรองค์จะทรงตอบ “รับ” หรือ “ปฏิเสธ” ขึ้นมาพระองค์ก็จะกลายเป็นพวกทิจิฐวาทะที่ทรงติเตียนมาแล้วในที่อื่น ๆ

นาคารชุน เป็นนักปราชญ์พุทธมหายานที่มีชื่อเสียงในการนำเสนอประเด็นเรื่องวิชาวิธีและประเด็นเรื่องศูนย์วาท พระนาคารชุนสรุปว่าการที่พระพุทธรองค์ไม่ทรงตอบก็เพราะว่าความจริงสูงสุดอยู่เหนือความคิดนึกของมนุษย์โดยสิ้นเชิง นาคารชุนจึงได้ยกเอาปัญหาทั้ง 16 ข้อมาวิจยอย่างละเอียดแล้วสรุปในที่สุดว่า การที่จะอธิบายใด ๆ เกี่ยวกับความจริงสูงสุดบนพื้นฐานของปัญหาใด ปัญหาหนึ่งใน 16 ข้อนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะแต่ละข้อมีความขัดแย้งกันทางเหตุผลและประสบการณ์โดยสิ้นเชิงนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้น

โดยสรุป ไดอะเลคติกของนาคารชุนที่โด่งดัง โครงสร้างประสังกะ (reductio ad absurdum) มีอยู่ 4 แบบด้วยกัน

1. S is P เช่น มีปรโลก
2. S is not P เช่น ไม่มีปรโลก
3. S is and is not P เช่น มีปรโลกและไม่มีปรโลก
4. S is neither P nor is not P เช่น มีปรโลกก็ไม่ใช่ ไม่มีปรโลกก็ไม่ใช่

ทฤษฎีทางปรัชญาในยุคนี้จึงถูกประสังกะของท่านนาคารชุนเล่นงานเสียย่อยยับไปหมด เพราะผู้ใดจะสร้างทฤษฎีใด ๆ ขึ้นมาก็หาพ้นจากโครงสร้างข้างบนไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีเหตุภาพ (Causality) 1) ผลออกมาจากเหตุของตนเอง 2) ผลเกิดจากเหตุภายนอก 3) ผลเกิดจากเหตุของตนเองและเกิดจากเหตุภายนอก 4) ผลเกิดจากความบังเอิญคือไม่มีเหตุ

อาจารย์ผู้พัฒนาและสืบทอดวิชาวิธี ได้แก่ 1) นาคารชุน ได้แต่งอรรถกถาอธิบายคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูต แต่ทฤษฎีทางปรัชญาส่วนมากของท่านปรากฏอยู่ในคัมภีร์มูลยมกการิกา หรือที่รู้จักกันในชื่อ มายมศาสตร์ 2) ภาววิเวกหรือภาวะ งานเขียนของท่านคือ มหายานกรตล-รัตน-ศาสตร์ เป็นต้น 3) จันทรกิริติ 4) ศานติเทวะ

2. อินเดียสมัยพุทธกาล: ศาสนาและปรัชญา

ประเทศอินเดียขณะอุบัติการณ์ของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกษัตราชนั้น อยู่ในสภาพการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ในคัมภีร์พระไตรปิฎกมี 16 แคว้น แต่รัฐที่มีอำนาจจริง ๆ ได้แก่ แคว้นมคธ โกศล วัชชี วังสะ และอวันตี การปกครองส่วนมากเป็นระบอบราชาธิปไตย แต่ก็มีหลายรัฐที่มีระบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม มีสภาเรียกว่า สันฐาคารเป็นที่ประชุมของรัฐ ในเรื่องของศาสนาและปรัชญานอกจากพวกพราหมณ์ซึ่งยึดคัมภีร์พระเวทเป็นหลักแล้ว เกิดมีนักคิด นักศาสนาประกาศลัทธิคำสอนเป็นจำนวนมาก มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ปริพาชก อาชีวก อเจลก มุนี ชฎิล ฯลฯ แต่ละสำนักล้วนยืนยันว่าลัทธิของตนเท่านั้นถูก ส่วนของอื่นผิด ก่อให้เกิดการถกเถียงโต้แย้งกันอย่างรุนแรง อาจกล่าวได้ว่าเกิดวิกฤตการณ์ทางวิญญาณ (spiritual crisis)

ปรัชญาและศาสนาแห่งพระเวท ประมาณ 1,500 ปี ถึง 600 ปี ตั้งแต่ชาวอารยันตั้งรกรากในประด็นอินเดีย โดยพราหมณ์เป็นใหญ่ ถืออำนาจทางศาสนา โดยคัมภีร์พระเวทประกอบด้วย 1) กฤเวท เป็นคำฉันท์ อ่อนหวานและสรรเสริญเทพเจ้า 2) สามเวท เป็นคำฉันท์สวดในพิธีถวายน้ำโสม 3) ยชุรเวท เป็นคำร้อยแก้วอธิบายถึงพิธีกรรมต่าง ๆ 4) อถรรพเวท เป็นบทอาคม เพื่ออำนาจให้เกิดความสุขสวัสดิ์ และสำหรับให้ร้ายแก่ศัตรู แนวความคิดในยุคพระเวท เกี่ยวกับเทพเจ้าแม้จะมีลักษณะเป็นพระพุทธรูป และสำหรับให้ร้ายแก่ศัตรู แนวความคิดในยุคพระเวท เกี่ยวกับเทพเจ้าแม้จะมีลักษณะเป็นพระพุทธรูป แนวโน้มดังกล่าวจึงเป็นแม่บทของปรัชญาอุปนิษัทหรือเวทานตะในยุคต่อมา เทพเจ้าในคัมภีร์พระเวทส่วนใหญ่เป็นธรรมชาติที่ยกฐานะขึ้นเป็นเทพเจ้า เช่น ทยาอสู เทพเจ้าแห่งท้องฟ้า และปฤถวี เทพเจ้าแห่งพื้นดิน สุริยะคือ พระอาทิตย์ ในด้านสังคมวรรณะทั้ง 4 ได้ก่อตัวขึ้นอย่างช้า ๆ

ปรัชญาอุปนิษัทเป็นบทสรุปของพระเวทและมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เวทานตะ (เวท + อนาคต) ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาพระเวท แต่อุปนิษัทมีหลายคัมภีร์ด้วยกัน แต่ทุกคัมภีร์มีจุดมุ่งหมายเป็นอันเดียวกัน คือ ต้องการประกาศลัทธิเทวนิยมหรือเอกนิยม โดยสอนถึงว่า ทุกคนมีวิญญาณหรืออัตตา (อาตมัน) อันเป็นอมตะและแก่นแท้ของชีวิต และสิ่งนี้แหละเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิญญาณสากลคือพรหมัน วิญญาณนี้ไม่มีเบื้องต้น เป็นอยู่ชั่วนิรันดร์ มีอยู่ทุกแห่งหน รู้ทุกอย่างและบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง พระพุทธศาสนามีได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอุปนิษัทซึ่งยึดอัตตาเป็นหลักแต่พระพุทธศาสนาประกาศสอนยึดหลักเหตุปัจจัยซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปในธรรมชาติเป็นหลัก พระพุทธศาสนาที่ยอมรับสิ่งใด ๆ ที่อ้างว่าเป็นความจริงจากธรรมเนียมหรือประเพณี กลุ่มสมณะหรือนักคตินักศาสนาอิสระมีครูทั้ง 6 ปุณณกัสสปะ มัคชลิโคสาล อชิตเกสสัมพล ปุรุทกัจจายณะ สญชัย เวลล์ภบุตร ระบบปรัชญาฮินดู 6 ลัทธิ คือ นยายะ, ไวเศษิกะ, สาขะ, โยคะ, ปุรว, มีมางสา และอุตตรมีมางสา

3. ปฏิจจสมุปบาทแห่งพุทธปรัชญา

พระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์พิเศษแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ อยู่ตรงที่มีหลักเหตุผลหรือปฏิจจสมุปบาทเป็นแก่นหรือหัวใจ เอกภพถือว่าเป็นระบบเหตุ-ผล ทั้งหมด โดยมีกฎเหตุ-ผล ทำงานอยู่ในธรรมชาติทุกอย่าง พระพุทธองค์ทรงค้นพบการทำงานของพลังเหตุ-ผลนี้ในธรรมชาติด้วยพระองค์เอง มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทฤษฎีเหตุผลทางพระพุทธศาสนาไม่เห็นด้วยกับแนวทฤษฎีที่ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับพื้นหลังเท่า ๆ กับแนวทฤษฎีที่ว่า เหตุการณ์ทุกอย่างถูกกำหนดไว้อย่างเข้มงวด แนวทฤษฎีหลังนี้มีชื่อเฉพาะว่า นิยติบาท (determinism, ลัทธิกำหนดอย่างเข้มงวด) ตรงกันข้ามกับอนิยติบาท (indeterminism, ลัทธิความบังเอิญ) ปฏิจจสมุปบาท มีลักษณะเป็นตถตา (ภาวะที่เป็นอย่างอื่น) อวิตถตา (ภาวะไม่คลาดเคลื่อนไปได้) อนัญญตถตา (ภาวะที่ไม่เป็นอย่างอื่น) และอิปปัจจยตา (ภาวะที่มีอันนี้ ๆ เป็นปัจจัย)

4. พุทธศาสนากับปรัชญา

คำว่า “ปรัชญา” ในภาษาไทยมีชื่อว่า Philosophy โดยใช้การบัญญัติศัพท์ให้ตรงกัน ในปรัชญาในอินเดียเรียกว่า ทศน หรือทศนะซึ่งหมายถึงการอยากเห็นความจริงทั้งหมด วิทยาศาสตร์และปรัชญาพยายามแสวงหาความจริงตามแนวพุทธปัญญาหรือเหตุผล แต่ศาสนาเป็นเรื่องของแบบแผนหรือทางดำเนินชีวิต วิทยาศาสตร์พยายามที่จะรู้ข้อเท็จจริงของสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ปรัชญาพยายามที่จะรู้ทั้งปรากฏการณ์และสิ่งที่อยู่เหนือปรากฏการณ์ เป็นต้น ปรัชญามีหน้าที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์แต่ละสาขามาจัดให้เป็นโลกทัศน์อันสมบูรณ์และเป็นหนึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ศาสตราจารย์ ชยติเลเก มีความเห็นว่าพระพุทธศาสนาดั้งเดิมไม่ควรพิจารณาว่าเป็นระบบอภิปรัชญาแต่เป็นข้อสมมติฐานที่พิสูจน์ได้ ซึ่งค้นพบโดยพระพุทธเจ้าตลอดระยะเวลาการทำการพิสูจน์ทดสอบของครูในสำนักต่าง ๆ พระพุทธองค์ทรงประกาศว่าในการแสวงหาธรรมชาติของความจริงพระองค์ได้ทรงค้นพบกฎของเหตุ-ผลหรือ ธมมกฎิตตา ธมม नियมตา หรือธมมตา ด้วยความรู้แจ้ง หรือกฎ

ของเหตุ – ผล (cause and effect) ที่ทำให้พระองค์ทำลายกิเลสได้หมดสิ้นและบรรลุอิสรภาพ (วิมุตติ) การปฏิบัติของพระพุทธศาสนามีจุดที่ควรเน้นอีกจุดหนึ่งก็คืออาการที่พระพุทธเจ้าทรงไม่พยากรณ์อภัยกตปัญหา ดร.กฤษณะ (Kalupahana) มีความเห็นว่า อาการนี้ของพระพุทธเจ้า เนื่องจากความจำกัดของประจักษ์นิยม คือ อินทรีย์ของมนุษย์จำกัดมากกว่าความสามารถของ Concept ที่จะพัฒนาความจริงเชิงอรรถวิสัย

5. พุทธปรัชญาโดยสังเขป

พุทธปรัชญาในที่นี้หมายถึง ลักษณะแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ลักษณะพิเศษของปรัชญาอินเดียคือปรัชญาและศาสนาแยกกันไม่ออก หรืออีกนัยหนึ่งเรายอมรับว่าพุทธศาสนามีโลกทัศน์เป็นของตนเอง พุทธปรัชญาเกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศศาสนาและปรัชญาของพราหมณ์และสมณะในสมัยนั้น จึงเป็นธรรมดาว่าระบบปรัชญาของพระพุทธเจ้าย่อมต้องได้รับอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมากมาย ภาษา ศัพท์ และสำนวน ตลอดจนความหมายของสิ่งต่าง ๆ ย่อมต้องนำมาใช้เพื่อพัฒนาให้เป็นระบบชัดเจน อย่างเป็นที่ทราบกันอยู่ คำว่า ธรรม นิพพาน อรหันต์ล้วนเป็นภาษาที่ใช้จนแพร่หลายก่อนแล้วทั้งนั้น พุทธปรัชญาไม่ยอมรับสิ่งใด ๆ ที่อ้างว่าจริงหรือถูกต้องจากธรรมเนียมหรือประเพณี ในจึงก็สูตรมีการพูดถึงศาสนา 4 แบบ 1 ใน 4 นั้นคือการแสวงหาเหตุผลโดยตรรกศาสตร์ในแง่กาลามสูตร ญาณวิทยา ความรู้ที่เกิดขึ้นเรียกว่า โภธิ หรือการหยั่งรู้ เป็นการมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จึงเป็นเครื่องมือสูงสุดในเรื่องญาณวิทยา แต่ พุทธปรัชญาถือว่า สิ่งที่เกิดขึ้นตามหลักธรรมชาติหรือเหตุผล (ธมฺมา) หาใช่เรื่องอภินิหารหรือนอกเหนือธรรมชาติไม่ ลักษณะจริยศาสตร์ มี 2 แนวด้วยกันคือ ฆราวาสธรรมและสมณธรรม ทฤษฎีจริยศาสตร์ความจริงมีการกำหนดลักษณะความดีและความชั่ว โดยคำนึงถึงแรงกระตุ้นและผลที่จะเกิดตามมา มากกว่าถือเป็นหน้าที่ อนึ่งหน้าที่หลักของบุคคลก็คือความพยายามเพื่อจะบรรลุสิ่งที่ดีที่สุด เมื่อบุคคลได้บรรลุความดีสูงสุดแล้วความสมบูรณ์ทางจริยธรรมกลายเป็นธรรมชาติในตัวบุคคลนั้นทันที (สีลวา โหติ โน จ สีลมโย.)

6. อภิปรัชญากับพุทธธรรม

อภิปรัชญาเป็นสาขาสำคัญในวิชาปรัชญา อภิปรัชญาหรือ Metaphysics หมายถึงทฤษฎีหรือทฤษฎีที่มีลักษณะซับซ้อนเหนือความเข้าใจ คำว่า Metaphysics เกิดขึ้นโดยบังเอิญคือ ผู้จัดพิมพ์ข้อเขียนของอริสโตเติล พบผลงานชิ้นนี้ซึ่งยังไม่มีชื่อและอยู่ถัดจากข้อเขียนเรื่องฟิสิกส์ก็เลยตั้งชื่อว่า Metaphysics แปลว่า ผลงานถัดจากฟิสิกส์ แต่ก็มีผู้สันนิษฐานอีกนัยหนึ่งว่า คำว่า ฟิสิกส์ ในภาษากรีก แปลว่า ธรรมชาติ คือ สิ่งที่เราเรียกกันว่าวิทยาศาสตร์กายภาพในปัจจุบัน อีกคำหนึ่งคือ ภาววิทยา (ontology) ในสมัยโบราณใช้ในความหมายเดียวกันกับอภิปรัชญา ภาววิทยา หมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยความมีอยู่จริงแท้ (pure being) กล่าวคือ สิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่แท้ ๆ อันแตกต่างจากสิ่ง ซึ่งเปลี่ยนแปลงขอบเขตของอภิปรัชญา มีประเด็นคือ 1) จักรวาลวิทยา 2) การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเป็นเจ้า 3) พระพุทธเจ้ากับปัญหาอภิปรัชญา เช่น อภัยกตปัญหา หรือปัญหาเกี่ยวกับโลกทรรศนะทั่ว ๆ ไป

ที่เกี่ยวกับกฎเหตุ - ผล ปัญหาเกี่ยวกับตัวตนหรืออัตตา (อาตมัน) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาอภิปรายของพระพุทธเจ้าคือ แนวตรศนะแบบปฏิจจสมุปบาทหรืออทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นแนวปรากฏการณ์วิทยา คือ ให้พิจารณาดูเฉย ๆ ว่ากำลังเกิดขึ้นโดยไม่เอาแนวโน้มหรือตรศนะดั้งเดิมของตนเข้าไปเกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้มองเห็นธรรมชาติแท้ ๆ อันมีลักษณะเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ในตรศนะของพระพุทธเจ้าจึงเป็นข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้และเป็นปัญญาญาณที่จะทำให้ข้ามพ้นจากทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง เพราะเป็นแนวตรศนะที่มีขึ้นเพื่อเป็นเสมือนแผนที่ไปสู่เป้าหมายอีกฝั่งหนึ่งเท่านั้น มิให้ยึดแพคือแนวทฤษฎีนั้นไว้อีกต่อไป

ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากหนังสือเรื่อง “พุทธวิภาววิธี” เขียนโดย จินดา จันทรแก้ว มีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มกระทัดรัดมาก และชื่อหนังสือได้สื่อให้เห็นต่อประเด็นการใช้เหตุผลว่าพุทธปรัชญา มีประเด็นอย่างไรบ้าง หนังสือเล่มนี้มีประเด็นการใช้เหตุผลหรือรูปแบบของการอ้างเหตุผลของพุทธปรัชญาที่มีต่อประเด็นอื่น ๆ ไม่เพียงแต่ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงวิภาววิธีของพุทธปรัชญาเป็นอย่างไรเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงให้เห็นถึงพื้นฐานสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาทดั้งเดิมอีกด้วย อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังได้นำเสนอบางประเด็นของแนวคิดของนักปรัชญาหรือบุคคลตะวันตกและตะวันออก โดยเชื่อมโยงถึงประเด็นอื่น ๆ ร่วมกันในการอ้างเหตุผลและมีการอ้างอิงงานในรูปแบบของการใช้ภาษาบาลีเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงทำให้เห็นถึงแก่นสารของเนื้อหาของคัมภีร์ว่าเป็นอย่างไรอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

โดยชื่อของหนังสือเล่มนี้เป็นเสมือนการมุ่งนำเสนอประเด็นเรื่อง “พุทธวิภาววิธี” แต่ในหนังสือมีการนำเสนอประเด็นอื่น ๆ ด้วยเป็นจำนวนมากกว่าประเด็นพุทธวิภาววิธีเฉพาะ ทำให้เห็นได้ว่าขาดความเป็นเอกภาพของหนังสือ แต่หนังสือเล่มนี้อาจเป็นเพียงการรวบรวมนำเสนอประเด็นทางด้านพุทธปรัชญาเถรวาทที่เป็นไปได้ โดยใช้ชื่อเรื่องให้มีความน่าสนใจดึงดูด หนึ่งในเรื่องหลักก็คือ ประเด็นพุทธวิภาววิธี

ดังนั้น หากสามารถขยายประเด็นเชื่อมโยงกับประเด็นการใช้เหตุผล (วิภาววิธี) ของนาคคารชุนเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น จะสามารถเห็นถึงความเชื่อมโยงเสริมส่งต่อประเด็นวิภาววิธีหรือการใช้เหตุผลทางพุทธปรัชญาว่าเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามในอนาคตควรมีการสืบค้นว่ามีการให้เหตุผลโดยอาจแยกประเด็นเฉพาะในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกว่ามีลักษณะพิเศษอย่างไรเพิ่มเติม อาจจะเสริมส่งประเด็นเรื่องวิภาววิธีหรือการใช้เหตุผลในพุทธปรัชญาเถรวาทหรือมหายานเป็นอย่างไรเพิ่มเติม ปัจจุบันมีงานวิชาการจำนวนหนึ่งได้ทำวิจัยเรื่องแนวนี้ เช่น ประพนธ์ ศุภษร (2557) ได้เขียนเรื่อง “การอธิบายธรรมด้วยหลักเหตุผลในคัมภีร์อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก” ประพนธ์ ศุภษรและสมควร นิยมวงศ์

(2551) รายงานวิจัยเรื่อง “การใช้เหตุผลของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก” และสุเชาว์ พลอยชุม (2558) เรื่อง “การวิเคราะห์การใช้เหตุผลในพุทธปรัชญาเถรวาท” เป็นต้น ดังนั้น ในภายภาคหน้าต่อไป ผู้เขียนในยุคหลังอาจสามารถต่อยอดเพิ่มเติมต่อไปได้อีกมากยิ่งขึ้นจากแนวทางหนังสือเล่มนี้

เอกสารอ้างอิง

- จินดา จันทรแก้ว. (2532). **พุทธวิภาษวิธี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประพันธ์ ศุภษร. (2557). **รายงานการวิจัยเรื่อง การอธิบายธรรมด้วยหลักเหตุผลในคัมภีร์อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประพันธ์ ศุภษร และสมควร นิยมวงศ์. (2551). **รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์การใช้เหตุผลในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2558, มกราคม - มิถุนายน). **การวิเคราะห์การใช้เหตุผลในพุทธปรัชญาเถรวาท**. **วารสารบัณฑิตศาสตร์ มจร, 13 (1), 23-35.**

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น	พรหมสุทธิรักษ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวีร์	บุญคุ้ม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภณัฐ	ทรัพย์นาวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ระวี	โรจน์รุ่งสัจย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล	สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.โกณัฐ	ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร	ดาบเพชร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ	วิสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์	ประดิษฐ์ศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย	ปิฎกรัษฎ์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
11. รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี	ฉรินัง	มหาวิทยาลัยราชชมงคลรัตนโกสินทร์
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน	โชติเวชศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์	หลาวทอง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ	ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
15. รองศาสตราจารย์ ดร.รชพร	จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม	อรุณศรีมรกต	มหาวิทยาลัยมหิดล
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สุภีร์	สมอนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
18. รองศาสตราจารย์ ดร.พีรธร	บุญยรัตพันธุ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
19. รองศาสตราจารย์พนิจ	ทิพย์มณี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
20. รองศาสตราจารย์ทิศากร	ศิริพันธุ์เมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย	ยอดนิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา	มณีวัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์	รัตนชัยวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผกามาศ	จิราภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพรรณ	เจนสันติกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาวุฒิ	อภิระติง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร	แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์	แสงฉัตรแก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร

29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑมย์	ภูชีสส์ชวกรณ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตะวัน	เดชภีรัตน์มงคล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงคริต	ดลจิม	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูษา	เรืองชีวิน	มหาวิทยาลัยบูรพา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมรินทร์	ภิรมย์เลิศอมร	มหาวิทยาลัยบูรพา
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา	สมไพบูลย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี	บุญเสริม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตชิน	จิตติสุขพงษ์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพร	ทิมแดง	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพรรณ	นิลทองคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ	จรรย์ยานนท์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
40. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย	บุตรแก้ว	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนธร	วชิรขจร	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชนา	พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
43. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ	บุญพัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
44. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล	ศิลปะชัยศรี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
45. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเดช	โลศิริ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
46. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์	ตั้งวิฑูรธรรม	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
47. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญญิกา	ศรีอุดม	วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
48. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลีรัตน์	มันทุราษ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
49. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกค์ดี	กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
50. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์	เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
51. อาจารย์ ดร.ปิยะนาถ	อังควาณิกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
52. อาจารย์ ดร.รุ่งฉาย	เย็นสบาย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
53. อาจารย์ ดร.เมทินา	อิสริยานนท์	มหาวิทยาลัยบูรพา
54. อาจารย์ ดร.ณัฐภัทร	พัฒนา	มหาวิทยาลัยบูรพา
55. อาจารย์ ดร.ชนิชา	คิดประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
56. อาจารย์ ดร.ยุพธศักดิ์	ฉัตรแก้วนภานนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
57. อาจารย์ ดร.อภิญา	จอมพิจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

58. อาจารย์ ดร.ปิยนัส	สุดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
59. อาจารย์ ดร.เชมฤทัย	บุญวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
60. อาจารย์ ดร.พิมพ์ปฎิมา	นเรศศิริกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
61. อาจารย์ ดร.อังค์วรา	วงษ์รักษา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
62. อาจารย์ ดร.วสันต์	ลิ้มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
63. อาจารย์ ดร.บุศยรินทร์	กองแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
64. อาจารย์ ดร.วราภรณ์	วิชญ์รัฐ	สถาบันอาศรมศิลป์
65. อาจารย์ ดร.พิมเสน	บัวระภา	นักวิชาการอิสระ

ที่ปรึกษา

1. อาจารย์ ดร.วิรัตน์	ปิ่นแก้ว	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. อาจารย์ ดร.นิพล	เชื้อเมืองพาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บรรณาธิการ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา	แซ่ฮ้าง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม |
|----------------------------------|---------|---|

กองบรรณาธิการภายนอก

1. ศาสตราจารย์สุวิทย์	ธีรศา ศักดิ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์	สังข์รักษา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ศาสตราจารย์ ดร.คณิต	เขียววิชัย	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ศาสตราจารย์ ดร.เทอดชาย	ช่วยบำรุง	คณะกรรมการการท่องเที่ยว
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภรณ์	หลาวทอง	คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน	แสงดี	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร	เรืองธรรม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม	วงศ์พงษ์คำ	คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์	แสงเงิน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รชพร	จันทร์สว่าง	สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
11. รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์วี	โรจน์รุ่งสัจย์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
12. รองศาสตราจารย์ภารดี	มหาพันธ์	นักวิชาการอิสระ

13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์	ศรีพิจารณ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เกษมผลกุล	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวษา	เรืองชีวิน	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชรี	บุญศรีงาม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์	เล็กสุมา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรศักดิ์	ลีละพัฒนา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
4. อาจารย์กุลยา	สกลนคร	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ออกแบบปก

อาจารย์จารุวรรณ	นครจารุพงศ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม |
|-----------------|-------------|---|

กองจัดการ

1. นางฐิติมา	พิพิธพงษ์
2. นางสาวสุวิมล	พรสุตาชัย
3. นายฐณวรรตม์	สิทธิวิชัย

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

85 ถนนมาลัยแมน ตำบลนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

โทร: 0 3410 9300 ต่อ 3334 – 3335 หรือ 0 3426 1066

E-Mail: Journalhusonpru2022@gmail.com, <https://S007.Tci-Thaijo.org/index.php/HUSO-J>

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Journal of Humanities and Social Sciences
Nakhon Pathom Rajabhat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences